

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Sveikatos mokslų fakultetas

Kūno kultūros katedra

**JAUNŲJŲ PAAUGLIŲ OLIMPINIŲ VERTYBIŲ
INTERIORIZACIJA**

Fizinio aktyvumo ir sporto pedagogikos studijų programos
magistro baigiamasis darbas

Autorius

Iveta Kaškevičiūtė

Vadovė

prof. dr. Asta Šarkauskienė

Klaipėda, 2019

TURINYS

IVADAS	3
I. OLIMPINIŲ VERTYBIŲ UGDYMO NEFORMALIUOJU BŪDU TEORINIS	
PAGRINDIMAS	6
1.1. Olimpinės vertybės ir jų interiorizacija	6
1.1.1. Vertybių samprata	6
1.1.2. Paauglystės laikotarpis – imlus vertybių ugdymo periodas	9
1.1.3. Olimpinės vertybės ir jų klasifikacija.....	10
1.1.4. Olimpinių vertybių ugdymo pasaulinė patirtis.....	14
1.2. Neformaliojo ugdymo charakteristika	18
1.2.1. Neformaliojo ugdymo samprata ir paskirtis.....	18
1.2.2. Neformaliojo ugdymo principai	22
1.2.3. Neformaliojo ugdymo organizavimas ir finansavimas	24
1.2.4. Olimpinių vertybių ugdymas neformalioju būdu.....	27
II. TYRIMO METODAI IR ORGANIZAVIMAS	30
2.1. Tyrimo metodai.....	30
2.2. Tyrimo organizavimas	32
2.3. Tiriamieji	34
III. TYRIMO REZULTATAI	37
3.1. Lankančių ir nelankančių neformalųjį fizinį ugdymą jaunųjų paauglių žinių, gebėjimų ir nuostatų apie olimpines vertybes analizė.	37
3.2. Lankančių ir nelankančių neformalųjį fizinį ugdymą paauglių tyrimo rezultatų palyginimas.....	52
IV. TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS	57
IŠVADOS	61
LITERATŪRA	62
SANTRAUKA	69
SUMMARY	71
PRIEDAI	

IVADAS

Darbo aktualumas. Ugdytas tampa nuolatine žmogaus gyvenimo dalimi, kuri būdinga visoms – socialinio, ekonominio kultūrinio ir asmeninio gyvenimo sritims (Jurkevičius, Totoraitis, 2006), jukėjimas į mokyklą ar universitetą leidžia mums įgyti išsilavinimą, ugdytis įgūdžius ir gebėjimus. Mokslas parengia žmogų ateičiai, kad jis galėtų drąsiai įveikti ateities iššūkius bei taptu savimi pasitikinčiu žmogumi (Filis, 2014).

Vertybės, kaip svarbiausias žmogaus dvasinio gyvenimo pagrindas, atspindi tai, kas žmogui vertingiausia socialiniu, moraliniu, kultūros, psichologiniu ir grožio požiūriais. Žmogų valdo vertybės, jomis vadovujamasi, dėl jų gyvenama. Atsižvelgiant į visuomeninę vertybių reikšmę, ypač aktuali tampa jų skiepijimo bei įsisąmoninimo problema mokymo procese (Vasiliauskas, 2005). K. Miškinis (2008) pabrėžia, kad vertybės veikia ne vien pačios asmenybės ryžtu ir iniciatyva. Suaugusieji perduoda savo vertybių sampratą ir vaizdinius jaunimui: ją mokydami, treniruodami, bendraudami, veikdami nevienodais būdais. Vertybės yra išgyvenimais, įsitikinimais ir patirtimi pagrįstas žmogaus prioritetai, kuriais vadovujamasi gyvenime. Žmogaus veiksmus, jo elgesį lemia vertybės, jos daro įtaką ne kuriai nors siaurai jo gyvenimo sričiai, o visai asmenybei – emociniams išgyvenimams, pažiūroms, įsitikinimams, nuostatoms.

Pasak D. Binder (2005) olimpinių vertybių puoselėjimas yra būtinas, siekiant pralaužti tradicijų ir prietarų kliūtis, ypač šiuolaikiniame pasaulyje, kai mus supa vien nusivylimas, smurtas ir apgaulės. Olimpinės vertybės atlieka svarbų vaidmenį formuojant žmonių gyvenimą, todėl jas reikia perduoti vieni kitiems (Nheweyembwa, 2015). Olimpinis ugdymas yra priemonė skleisti olimpinių vertybių tikslus ir principus, mokyklose bei universitetuose užsiimant sportu. Papildomas fizinis aktyvumas ir sportas ugdo pagrindines žmogaus vertybes, turi teigiamą poveikį vaikams ir jaunimui, lavina jų fizines galias ir papildo bendrojo ugdymo dalį (El – Menshavy, 2012).

Šiuolaikinėje visuomenėje privalomas formalusis ugdymas jau nebegali išspręsti iškilusių problemų, kurios aktualios kaitos sąlygomis: suteikti galimybę atsiskleisti žmogui kaip asmenybei, laiduoti asmens dvasinių, psichinių ir fizinių jėgų plėtotę. Todėl neformalusis ugdymas yra svarbi ir neatsiejama formaliojo ugdymo dalimi (Pečiuliauskienė, Rotmanas, 2012).

G. B. Da Matta (2014) pabrėžia, kad mokykloms visame pasaulyje reikia keistis, tobulėti, siekti pažangos ir pasipildyti naujomis žiniomis. Mūsų mokyklos nėra tobulos, nes vaikai didelę dalį pamokų metu yra neaktyvūs. Deja, mokyklos vis dar yra konservatyvių pažiūrų, mokinyms yra mokomas tik teorijos, nesiekiant sumažinti žinių turinio. Daugumoje švietimo institucijų į papildomą fizinį ugdymą ir sportą, žiūrima kaip į konfliktą, nes nenorima keisti mokymo sistemos. Visgi mokykla turėtų mąstyti apie mokinį kaip apie darnią visumą.

A. Budreikaitė (2013) teigia, kad mokinio supažindinimas su vertybių pasauliu yra svarbus formaliojo bei neformaliojo ugdymo proceso uždavinys, turintis dorovinę ir socialinę vertę, o švietimo įstaiga – mokykla, kaip viena svarbiausių jaunimo ugdymo institucijų, privalo ieškoti šiuolaikiškų, originalių ir naujų darbo su mokiniais metodų bei formų.

Europos Tarybos rezoliucijoje (2003) nurodoma, jog reikia skatinti neformaliojo ir savaiminio ugdymo veiklą, aktyvinti jaunimo lankymąsi šioje veikloje, kadangi neformaliojo ugdymo būdu įgyta patirtis yra didelis indelis į aktyvaus pilietiškumo skatinimą ir asmenybės tobulėjimą. Neformalusis ugdymas yra viena iš pripažintų švietimo sričių, padedanti spręsti jaunimo mokymosi motyvaciją, taip pat padeda įveikti mokyklos baimę, ieškoti alternatyvaus, kūrybinio ugdymosi galimybių (Petronienė, 2011).

Mokyklos turėtų įgyvendinti subalansuotą mokymo programą, kuri būtų įdomi, patraukli ir efektyvi. Pagrindinis uždavinys turi būti susijęs su kokybišku išsilavinimu, kuris įrodytų mokymosi kokybę, šis mokslas turi įtraukti visus vaikus ir apimti vertybių, sporto, muzikos, menų, šokių, neformaliojo fizinio ugdymo, užsienio kalbų ir humanitarinius mokslus (Da Matta, 2014).

Taigi, mokslinėje literatūroje analizuojamas olimpinis švietimas (Karoblis, 2013, 2009, 2013; Balsytė, 2011), taip pat akcentuojama dorovinių vertybių raiška olimpinio ugdymo pagrindu (Budreikaitė, 2011, 2012, 2013), nemažai mokslininkų nagrinėja olimpinio ugdymo programų įgyvendinimą (Žilionytė, Poteliūnienė, 2012; Šukys, Majauskienė, 2012; Nikolaus, 2013; Teetzel, 2014). Mokinių požiūrį į olimpines vertybes atskleidžia E. Puišienės, I. Smalinskaitės (2000) bei P. Karoblio, D. Majauskienės, J. Paulauskienės (2009) atlikti tyrimai. Mokslinėje literatūroje apžvelgiamos olimpinės vertybės teoriškai (Tiemann, 2014), taip pat analizuojama jų kaita bei aktualumas šiandieniniame kontekste (Genys, 2011). Informacijos galime rasti ir apie neformalųjį ugdymą orientuotą į prigimtinių fizinių galių ugdymą bei fizinių vystymąsi (Šarkauskienė, Birontienė, Žilinskienė, 2011; Šarkauskienė, 2012, 2013), tačiau mokslinėje literatūroje stokojama informacijos apie olimpinių vertybių ugdymą neformaliojo būdu.

Tyrimo problema:

1. Ar jaunieji paaugliai turi žinių apie olimpines vertybes, geba jomis grįsti savo veiklą ir kokias jie turi susiformavę nuostatas, kurios lems jų poelgius tam tikrose situacijose?
2. Ar jauniems paaugliams dalyvavimas neformaliajame fiziniame ugdyme turi įtakos jų vertybių interiorizacijai?

Tyrimo objektas – jaunųjų paauglių (5 klasės) olimpinių vertybių žinių, gebėjimų ir nuostatų ugdymas neformaliojo būdu.

Darbo tikslas – nustatyti neformaliojo ugdymo įtaką jaunųjų paauglių olimpinių vertybių interiorizacijai.

Darbo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti olimpinių vertybių ugdymo neformaliojo būdu reikšmę.
2. Ištirti lankančių ir nelankančių neformaliojo fizinį ugdymą jaunųjų paauglių žinias, gebėjimus ir nuostatas apie olimpines vertybes.
3. Palyginti lankančių ir nelankančių neformaliojo fizinį ugdymą paauglių tyrimo rezultatus.

Darbo metodai:

- mokslinės – metodinės literatūros analizė;
- anketinė apklausa;
- matematinė – statistinė tyrimo duomenų analizė.

Baigiamojo darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, IV skyriai (literatūros apžvalga, tyrimo metodai ir organizavimas, tyrimo rezultatai bei jų aptarimas), išvados, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, literatūros sąrašas bei priedai. Darbo apimtis – 72 puslapiai. Darbe pateikta 34 paveikslai ir 10 lentelių, literatūros sąrašas – 107 šaltiniai.

I. OLIMPINIŲ VERTYBIŲ UGDYMO NEFORMALIUOJU BŪDU

TEORINIS PAGRINDIMAS

1.1. Olimpinės vertybės ir jų interiorizacija

1.1.1. Vertybių samprata

Vertybė autorių traktuojama skirtingai. Vieni vertybę supranta neapibrėžtai, kaip anapusinę esybę be erdvės ir laiko, kiti – kaip sąmonės reiškinių, subjektyvių žmogaus poreikių išraišką. Vis dėl to vertybių teorijoje vertybių bei žmogaus santykiui apibūdinti vartojamos įvairios sąvokos: vertybės ugdyme, vertybinės orientacijos, vertybių ugdymas – internalizacija, dorinis, dvasinis, kultūrinis ir socialinis ugdymas, charakterio, dorybių ugdymas (Vasiliauskas, 2005), taip pat yra išskiriamos subjektyvios ir objektyvios vertybės (Jovaiša, 2007).

Vertybės apibrėžiamos ir traktuojamos kaip kompleksinė sąvoka, kuri apima įvairias žmogaus dvasinio brendimo sritis, nusako žmogaus gyvenimo aukščiausių tikslų prasmę, jo kompetenciją, išreiškia jo vidaus pasaulį (Vasiliauskas, 2011), tai kažkas patvaresnio žmogaus sieloje, reikšmingiausio dalyko išgyvenimas, orientuojantis žmogaus mąstymą ir jausmus į aukščiausias objektyvias gerybes (Miškinis, 2002), vertybė yra tikrovės objektų socialinis reikšmingumas, papildantis jų egzistencinį ir kokybinį apibūdinimą. Šia prasme vertybė yra visa, ką žmonės vertina, kas jiems brangu; bendriausiu atveju skiriamos materialinės ir dvasinės vertybės, vartojimo ir kūrimo vertybės ir pan. (Bitinas, 2004), o sporto terminų žodyne (2002) vertybė apibūdinama kaip: 1) tai kas objektyviai ir subjektyviai reikšminga: tai ką žmogus vertina, kas jam reikšminga ir svarbu. Objektas, reikšmingai tenkinantis asmens arba visuomenės poreikius; 2) asmenybės veiklos ir elgesio motyvas, susijęs su objektais, labiausiai atitinkančiais materialius, kultūrinius arba dvasinius asmenybės poreikius.

Pasak L. Jovaišos (2007) vertybė – tai objektas, reikšmingai tenkinantis asmens ar visuomenės poreikius; asmenybės veiklos ir elgesio motyvas, susijęs su objektais, labiausiai atitinkančiais materialinius, kultūrinius ar dvasinius asmenybės poreikius. Vertybės – tai sudėtingos nuostatos, kurių turinį sudaro mintys, emocijos ir vaizdiniai apie daiktų ir reiškinių reikšmingumą, jų prasmę asmenybei (Miškinis, 2008), vertybės yra neatsiejamos nuo konkreto žmogaus veiksmų, kuriais siekiama tikslų, o šiuos veiksmus veikia asmenybės vertybių sistema, kurią lemia asmenybės gabumai ir gebėjimai, įvairios veiklos ypatumai, amžius. Vertybių sistema, orientuota į konkretų tikslą, yra įvardijama kaip vertybinė orientacija. Paprastai vertybinė orientacija nulemia veiksmų pasirinkimo pobūdį, naujų normų ir nuostatų formavimąsi bei paklusnumą senosioms. Vertybinių orientacijų turinį sudaro vertybių pripažinimas ir atitinkamų tikslų siekimas (Martišauskienė, 2007).

Vertybės sąvoka suponuoja tam tikrą hierarchinį galvojimo būdą, kuriuo pripažįstama, kad kai kurie dalykai vertingesni už kitus. Be vertybių žmogaus elgesys būtų chaotiškas, be krypties, vestų prie susinaikinimo. Kita vertus, tai nereiškia, kad suformavusios vertybės žmogiškos būtybės nesugeba savęs naikinti (Tamošauskas, 2000), juk vertybėse atsispindi žmogaus esmė – visa tai, kuo jis gyvena, gyvenimo būdas, vertybė yra visa, kas žmogui reikšmingiausia, svarbiausia psichologiniu, socialiniu, grožio ar doros požiūriu, pageidaujami objektai, tikslai, būsenos ar elgesio būdai, taikomi kaip normatyviniai standartai (Vasiliauskas, 2005). Vertybes tai kaip įsitikinimų reikšmė, kuri skatina domėjimąsi kuriuo nors gyvenimo aspektu, kaip knygomis, mokomuoju dalyku, draugais, kuris ilgainiui tampa tvirtu įsitikinimu, noru veikti pagal pasirinktą orientyrą, juk asmuo vadovaudamasis įsitikinimais, mokosi elgtis, veikti, gyventi pagal vertybes (Armavičiūtė, 2005).

S. Šukys (2002) teigia, kad juk ir sportinėje veikloje yra ugdomos vertybės. Pasak R. Malinausko (2008) pastaruoju metu kaip žmogiškųjų vertybių ir savybių perdavimo priemonė yra įvardijamas sportas, kuriuo pabrėžiama ugdomoji sporto funkcija ir sportinės veiklos poveikis ugdytinio vertybių sistemos kaitai, įvairių socialinių ir kultūrinių individo poreikių formavimuisi ir patenkinimui. Sportas savo vertybių sistema prisideda kuriant visuomenės ir asmenybės kultūrą. Sportas visuomenės kultūrą praturtina naujomis mokslo žiniomis, formuoja dorovinę kultūrą, kuria estetines vertybes (Tamošauskas, 2000). Sportas suteikia ir hedonistinių vertybių. Žmogus, atlikdamas fizinius pratimus, patiria didelį ne tik fizinį, bet ir dvasinį pasitenkinimą, o pasiektas rezultatas gali teikti malonumą pačiam sportininkui, jo aplinkos žmonėms ir galiausiai – tautai, visuomenei (Tamošauskas, Morkūnienė, Višinskienė, 2008).

Pastaraisiais metais jau sunku atskirti vien sportinei veiklai būdingas vertybes, nes daugelis jų, atrodo, susijusių tik su sporto veikla, pasireiškia įvairiausiose visuomeninio gyvenimo srityse. Netgi tokios vertybės kaip disciplina, sveikumas, asketizmas tapo ne tik sportui svarbiomis savybėmis. Linkstama sportą vertinti kaip socialinį reiškinį. Vadinasi, tai nėra vieno atsiskyrusio nuo visuomenės žmogaus veikla, sportinės veiklos dalyviai – realūs žmonės. Sportinėje veikloje neišvengiamai pasireiškia bendrumo, bendravimo, bendradarbiavimo, draugystės, bičiulystės ir kitos panašios vertybės. Sportas yra viena iš nedaugelio visuomenėje vykstančių reiškinų, sudarantis sąlygas tarpusavyje kaip lygus su lygiu varžytis įvairių tautybių, rasių, socialinių sluoksnių žmonėms (Šukys, 2005).

K. Miškinis (2002) teigia, kad didysis sportas yra neatsiejama nuo puikių rezultatų. Sportas yra gražus ne vien tik sportiniais rezultatais, sportinės kovos emocingumu, kilnumu, garbingumu, dramatismu, bet ir dorovinėmis vertybėmis. Anot A. Budreikaitės (2013) dorovinių vertybių apraiškų ištakos sportinėje veikloje atsekamos jau senovės Graikijoje. Tai rodo, kad dorovinėmis vertybėmis grindžiama sportinė veikla formavosi ilgas šimtmečius, buvo tęsiama iš kartos į kartą. Dorovinėmis vertybėmis grindžiamas sportas turi ypatingą ugdomąjį poveikį besiformuojančiai asmenybei, nes

išplečia asmens kultūros lauką, sužadina teigiamas emocijas priimti dorovinius sprendimus, įprasmina teigiamą elgesį konkrečioje situacijoje. K. Miškinis (2002) teigia, kad dorovinės vertybės yra specifiška vertybių sritis, kurią sudaro: visuomeniškai reikšmingi žmonių poelgiai, jų idealai, idėjos, teigiamos charakterio savybės. Teigiami žmonių veiksmai ir poelgiai turi ypač didelę reikšmę, nes jie stiprina visuomenės egzistavimo pagrindus, laiduoja pažangą. L. Jovaiša (2007) nurodo dorovinę vertybę kaip teigiamą poelgį, vertybę, turinčią objektyvią reikšmę darbiniam, socialiniam, doroviniam individo vystymuisi. Be to, auklėjimo procese organizuojamas dorovinės patirties įsisavinimas formuoja subjektyvias vertybes, o subjektyvi (subjekto) dorovinė vertybė yra tai, kas vertinama doroviniu požiūriu. Pasak A. Budreikaitės (2013) dorovinės vertybės apima daugelį prasmų, kaip antai: pažiūras, gėrybes, principus, įsitikinimus, elgesio taisykles, modelius, visa tai, kas prasminga asmeniui, kas kelia pagarbą, kas vertingiausia kultūros, moralės, grožio požiūriais ir kas labiausiai atitinka materialinius, kultūrinius ar dvasinius asmenybės poreikius. Dorovinių vertybių samprata apibrėžiama kaip savita vertybių sritis, kurią sudaro idėjos, teigiamos charakterio savybės, veiksmai ir poelgiai. Taigi, sportas yra gražus savo dorovinėmis vertybėmis bei galimybėmis jas puoselėti tarp sportuojančio jaunimo, tačiau sportas visada sietinas su didelėmis perkrovomis, prieštaravimais, kova be kompromisų ir dramatiškumu, griežtu režimu, kuris ugdo ne tik jėgą, greitį ar ištvermę, bet ir ryžtą, atkaklumą, tikėjimą savimi, valią, formuoja vertybines nuostatas, olimpizmo sampratą kilniai ir garbingai kovai (Miškinis, 2008), juk svarbu suprasti, kad garbinga kova tarsi atskleidžia tam tikras vertybes, kurios gali būti pritaikomos sportinėje veikloje, taipogi dažniausiai dvasinėmis, etinėmis sporto vertybėmis apibūdinti vartojamas kilnaus poelgio terminas (Šukys, 2005), kuris nusako kiekvieno sportuotojo, sportininko, mokytojo, trenerio mąstymo ir gyvenimo būdą: siekimą būti naudingam – artimiausiam žmogui, šeimai, draugams, klasei, komandai, miestui, šaliai, nepakantumą – šiurkštumui, sukčiavimui, apgaulei, fiziniam ir žodiniam smurtui, papirkinėjimui, prievartai; pastangas išguiti šias ir kitas negeroves ne tik iš sporto, bet ir iš viso gyvenimo. Tai galimybė pažinti save, išreikšti save, dorai siekiant sportinių rezultatų parodyti tikruosius savo gebėjimus, atskleisti asmenines savybes (Stonkus, 2000), tai ryžtingas atsisakymas pergalės siekti bet kokia kaina. Pabrėžiama ir lygių galimybių svarba, pagarba varžovui, teisėjams, žiūrovams, sau, aplinkiniam pasauliui svarba (Šukys, 2005), juk kryptingas poveikis sportininko, mokinio, studento dvasinei ir fizinei plėtočiai turi didelę įtaką visos žmonijos tobulėjimui, humanistinės sporto vertybės, olimpiniai idealai, sporto istorijos išsaugojimas mūsų dienų gyvenime, kultūroje yra vieni svarbiausių dalykų (Stonkus, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad vertybė – tai kas objektyviai ir subjektyviai reikšminga; tai ką žmogus vertina, kas jam reikšminga ir svarbu. Dorovinės vertybės – tai specifiška vertybių sritis apimanti asmenybės ugdymo pedagogiškumą, kurią sudaro principai, įsitikinimai, pažiūros, gėrybės, elgesio taisyklės, modeliai bei visuomeniškai reikšmingi žmogaus poelgiai. Vertybių

ugdymas svarbus visuomenės veiksnys, skatinantis elgtis dorovingai, draugiškai, pagarbiai, atsakingai ir mokantis pajauti empatiją kitų žmonių atžvilgiu.

1.1.2. Paauglystės laikotarpis – imlus vertybių ugdymo periodas

11 – 12 metų mokinių amžiaus tarpsnis yra vadinamas paauglyste (Vaičiulienė, 2004; A Dictionary of Psychology, 2009; Žukauskienė, 2012; Legkauskas, 2013), tai intensyvaus biologinio, psichinio ir socialinio brendimo laikotarpis (Kuzmickas, 2001). Paauglystė – tai gyvenimo tarpsnis tarp vaikystės ir suaugusiųjų amžiaus. Ji trunka nuo fizinio lytinio brendimo pradžios iki tol, kol pasiekiami savarankiško suaugusio žmogaus socialinė padėtis (Myers, 2002). Literatūroje paauglystė yra skirstoma į tris fazes:

1. Ankstyvąją paauglystę (nuo 11 – 12 iki 14 metų) šiam periodui būdingi greiti biologiniai pokyčiai, gana didelis stresas ir palyginti maži įveikos sugebėjimai;
2. viduriniąją paauglystę (nuo 14 – 16 metų);
3. vėlyvąją paauglystę (nuo 16 – 19 metų) (Žukauskienė, 2012).

Analizuojant mokslinius darbus paaiškėjo, kad 11 – 14 metų amžiaus tarpsniui apibūdinti vartojamos yra dvi sąvokos: ankstyvoji paauglystė ir jaunieji paaugliai (Armonaitė-Engelmanienė, 2008; Williams, Toumbourou, Williamson, 2009; Bruyn, Cillession, Wissink, 2010; Vaičekauskienė, 2015, Šarkauskienė 2011, 2012, 2015, 2018; ir kt.).

Paauglystės amžius yra savotiškas perėjimas iš vaikystės į jaunystę – pirmąją brandos pakopą. Tai audringo ir prieštaringo vystymosi laikotarpis, pakeičiantis palyginti gana ramų vidurinėsios vaikystės amžiaus vaikų augimo ir jėgų kaupimo laikotarpį. Tai pereinamasis periodas iš visiškos priklausomybės nuo tėvų iki visiškos socialinės ir ekonominės nepriklausomybės (Žukauskienė, 2012). Paauglystė prasideda kaip biologinis reiškinys ir siejamas su lytinės brandos pradžia. Tačiau paauglystės pabaigą lemia visuomenės ekonominis išsivystymas, kultūra, bendrosios vertybės, idealai, visuomenės gebėjimas toleruoti požiūrių įvairovę (Navickas, Vaičiulė, 2010).

Paauglystėje išryškėja arba pasikeičia anksčiau susiformavusios trajektorijos. Paauglystėje gali prasidėti problemos, būdingos visam tolesniam gyvenimui, tokios kaip priklausomybė nuo nikotino, alkoholio ir narkotikų, kenkiantys sveikatai įpročiai, bendravimo sunkumai, nesugebėjimas įgyti reikalingų tolimesniam gyvenimui įgūdžių ir žinių (Žukauskienė, 2012). Paauglystei ypač ankstyvajai charakteringas spartus fizinis augimas ir brendimas. Su fizine branda susijęs ir paauglio *Aš vaizdas* formavimasis. Ankstyvosios paauglystės metu dedamos pirmosios pastangos tapti nepriklausomu nuo tėvų. Taip pat šiuo metu būdingas stiprus konformizmas bendraamžių atžvilgiu (Navickas, Vaičiulė, 2010). Ankstyvoje paauglystėje mąstymas yra egocentriškas. Dažnai paaugliai galvoja, kad jų asmeninis patyrimas yra unikalus ir kad jų tėvai bei draugai tiesiog negali suprasti

(Myers, 2002). Paaugliai stengiasi praeities, dabarties ir ateities galimybes sujungti į aiškesnį vaizdinį. Jie svarsto: „Kas aš esu? Kaip aš noriu gyventi? Kokios vertybės man svarbiausios gyvenime?“ taip paauglys ieško individualios tapatybės (Myers, 2002). Taigi, vertybinės nuostatos – pradeda formuotis baigiantis vaikystei, ryškėja ateinant paauglystės ir jaunystės metams. Tai ankstyvojo asmenybės brendimo metas. Asmenybiškas sąmoningumas skleidžiasi vertybinių įžvalgų keliu, tų įžvalgų šaknys slypi vaikystės išgyvenimuose, iš vaiko savijautos išauga paauglio ir jaunuolio savimonė (Kuzmickas, 2001), o juk paauglystės metu paauglys turi priimti asmenybės vertybių sistemą. Paauglystėje išsivysto žinių sistemų kompleksas, taip pat priimamas ir vertybių bei moralės kompleksas (Navickas, Vaičiulė, 2010). P. Schiller, T. Bryant (2004) pažymi, kad jaunosios kartos vertybių įsisąmoninimas laikomas svarbiausia asmenybės sėkmingo ugdymo prielaida. Vertybės, kaip ypatingas žmogaus dvasinio gyvenimo kodas, atspindi tai, kas žmogui vertingiausia kultūriniu, psichologiniu, moraliniu ir grožio požiūriais. Viena iš priemonių, padedančių ugdyti jaunimą aktyviais piliečiais, mąstančiais, kūrybingais visuomenės nariais, pasirengusiais mokytis visą gyvenimą ir prisidėti prie visuomenės tobulėjimo, gali būti olimpinis ugdymas, kuris puoselėja vertybių interiorizaciją (Naul, 2008).

Apibendrinant galima teigti, kad 11 – 12 metų amžiaus tarpsnis yra vienas iš svarbiausių paauglių vertybinių nuostatų formavimosi laikotarpių. Paauglystė yra pažeidžiamiausias laikotarpis, kurio metu norima tapti nepriklausomu nuo tėvų, mąstymas tampa egocentriškas bei atsiranda didelė tikimybė atsirasti įvairioms priklausomybėms. Paauglystės metu svarbiausia, jog susiformuotų vertybių sistema, kuri yra svarbi asmenybės vystymuisi.

1.1.2. Olimpinės vertybės ir jų klasifikacija

Paauglius domėtis apie olimpinės vertybes, olimpinius idealus, olimpinę kultūrą ir formuotis vertybines nuostatas, grindžiamas fundamentaliomis žmonijos vertybėmis, skatina olimpinis ugdymas, o olimpinis ugdymas tai olimpinių idealų ir vertybių sklaida (Budreikaitė, 2011), kuria siekiama perteikti olimpizmo vertybes jaunimui (Tamošauskas, Morkūnienė, Višinskienė, 2008). Juk ir sporto vertė tarptautiniu lygiu yra suprantama per olimpinių vertybių prizmę (Motiejūnas, 2006), o olimpinio sporto istorija rodo, kad olimpinis sportas, jungdamas sportą su švietimu ir kultūra, siekia kurti žmonijos gyvenseną pagrįstą olimpinėmis vertybėmis: meistriškumo siekimu, kilniu elgesiu, džiaugsmu dėl įdėtų pastangų, kūno, dvasios ir proto darna, pagarba kitiems ir kitokiems. Olimpizmas ir olimpinis sportas darė ir daro didelį poveikį pasaulio visuomenės raidai, yra viena tvirtiausių žmonijos kultūros vertybių (Karoblis, Neseckienė, Gudiškis, 2015).

Mokslinėje literatūroje dažniausiai yra pateikiamos trys pagrindinės olimpinės vertybės:

1. *Tobulumas*. Olimpiniam idealui ši vertybė reiškia kaip geriausios formos rodymą žaidimuose, sporte arba gyvenime, nelyginant savęs su kitais, siekiant savo užsibrėžtų tikslų su ryžtu pasiekti dar geresnių rezultatų. Tai yra susiję ne tik su laimėjimu, bet ir pačiu dalyvavimu, progresavimu, atsižvelgiant į asmeninius tikslus, siekiant būti geresniais ir daryti viską geriau kasdieniniame gyvenime ir gauti subalansuotą naudą mūsų kūnui, valiai ir protui.
2. *Draugystė*. Olimpinio judėjimo dėmesio centre yra vyrai ir moterys, kurie skatina žmonių tarpusavio ryšį ir supratingumą. Ši vertybė glaudžiai siejasi su taika ir draugiškumu pasaulyje, visiems solidarizuojantis, komandine dvasia, pasitenkinimu ir optimizmu sporte. Olimpinės žaidynės įkvepia visus žmones įveikti politinius, ekonominius, lyties, rasės ar religijos skirtumus, siekiant, padėti užmegzti draugystės ryšius, nepaisant visų šių skirtumų. Sportininkai demonstruoja šią vertybę kurdami ryšius su komandos draugais bei priešininkais.
3. *Pagarba*. Olimpiniam idealui ši vertybė reprezentuoja etiškąjį principą, kuris turėtų įkvėpti visus dalyvaujančius olimpinėse programose. Visa tai apima pagarbą sau pačiam ir savo kūnui, taip pat pagarbą kitiems žmonėms, programos taisyklėms bei supančiai aplinkai. Taigi, tai sietina su sąžiningu žaidimu, kilniu elgesiu, kurį privalo demonstruoti kiekvienas sportininkas, jie turėtų vengti ir nevartoti dopingo (The Olympic Museum, 2013).

Olimpinių vertybių ugdymo programoje (2014) išskiriamos trys svarbiausios olimpinės vertybės:

1. *Tobulumas*: ši vertybė reiškia, kad turime atlikti viską taip kaip sugebame geriausiai tiek žaidžiant lauko žaidimus, tiek profesiniame gyvenime. Svarbiausias dalykas nėra vien tik laimėjimas, svarbiausia pats dalyvavimas, gebėjimas progresuoti ir džiaugtis sveika kūno kombinacija, kūnu, protu ir valia.
2. *Draugystė*: ši vertybė yra šerdis olimpinio judėjimo. Vertybė, kuri skatina abipusį supratimą tarp asmenybių ir žmonių iš viso pasaulio.
3. *Pagarba*: ši vertybė apima pagarbą sau ir savo kūnui, kitiems žmonėms, taisyklėms, religijoms, sportui bei aplinkai.

Profesorius H. Digel (2014) teigia, kad trys olimpinės vertybės: tobulumas, draugystė ir pagarba yra pagrindiniai principai reprezentuojantys olimpizmo pedagoginę svarbą.

1. *Tobulumas*, tai pagrindinis olimpinio sporto principas. Atletai turėtų parodyti viską ką sugeba geriausiai konkursų metu ir gyvenimo sferose. Sportininkams reikėtų tobulinti save ir savo sugebėjimus, „talentus“ bei išsikelti sau tikslus.
2. *Draugystė*, tai vienijantis bendras požiūris į sporto konkursus, kur pasižymi abipusis supratimas ir bendradarbiavimas su partneriais bei kolegomis, nepaisant visų nesutarimų dėl tam tikrų priežasčių.

3. *Pagarba*, tai viena iš priemonių išreiškiančių sąžiningo žaidimo svarbą. Sportininkai turi žinoti savo ribas, jie turėtų atkreipti dėmesį į savo sveikatą, taip pat ir oponentų, nepamirštant, kad jie yra atsakingi ir už aplinkos saugojimą bei tausojimą (Digel, 2014).

Pasak E. Chidhakwa (2015) yra trys olimpinės vertybės, kurios skatina olimpinį judėjimą ir įkvepia asmenis bei organizacijas veikti:

1. *Tobulumas* – ši vertybė susijusi su gebėjimu parodyti viską ką sugebame geriausiai sporte, žaidimuose ir profesinėje srityje. Ji susijusi ne tik su laimėjimu, bet ir noru dalyvauti, daryti pažangą siekiant asmeninių tikslų bei noru būti geriausiam kasdieniame gyvenime.
2. *Draugystė* – ši vertybė įkvepia visus susikoncentruoti į sportą kaip vieną iš priemonių, tarpusavio supratimui tarp asmenybių ir žmonių iš viso pasaulio.
3. *Pagarba* – vertybė, kuri inkorporuoja kitas vertybes kaip savarankiško, sporto, aplinkosaugos bei žaidimo taisyklių gerbimo. Pagarba, kuri reprezentuoja sąžiningumą, kilnumą ir kovą su dopingu bei kitu neetišku elgesiu.

M. Talbot (2014) teigia, kad olimpiniai idealai yra išreikšiami per tris pagrindines vertybės – pagarbą, tobulumą, draugystę ir šias vertybes apibrėžia:

1. *Pagarba* – apimanti pagarbą sau ir kitiems bei sportinį bendradarbiavimą (tiek kolegų, tiek oponentų atžvilgiu). Pagarba žaidimo taisyklėms, vykdant sąžiningą žaidimą. Pagarba apimanti rūpinimąsi sveikata ir aplinka.
2. *Tobulumas* - būti geriausiam, koks gali tiek sporte, tiek gyvenime, užsibrėžiant asmeninius tikslus ir siekiant juos įgyvendinti, visur aktyviai dalyvaujant ir prisidedant.
3. *Draugystė* - perteikiama minint ir dalinantis sportiniais pasiekimais, priimant kitų žmonių iššūkius ir pergales.

Taip pat dar randame informacijos apie tris išskiriamas olimpines vertybes:

1. *Pastangų skatinimas - siekiant tobulumo*. Pastangų skatinimas (*encourage effort*) yra kilęs iš olimpinio šūkio - „Greičiau. Aukščiau. Tvirčiau“ ir iš pagrindinio olimpizmo principo, kuriame teigiama - olimpizmas siekia sukurti gyvenimo kelią, kuris būtų pagrįstas džiaugsmu dėl įdėtų pastangų, pateikiant mokamąją vertybę kaip pagrindinį pavyzdį. Mintis „siekiant tobulumo“ reiškia viską atlikti ir daryti geriausiai kaip įmanoma.
2. *Išsaugoti žmogiškąjį orumą - demonstruojant pagarbą*. Mintis „išsaugoti žmogiškąjį orumą“ remiasi keliais pagrindiniais principais: pagarba universaliosioms ir pagrindinėms etikos principams, gerbti žmogaus orumo išsaugojimą ir sporto praktiką kaip žmogaus teisę. Kiekvienas asmuo turi teisę sportuoti be jokios diskriminacijos, bet kokios rūšies olimpinėje dvasioje, kuri reikalinga tarpusavio supratimui draugystėje, solidarume, sąžiningame žaidime.

3. *Kurti harmoniją - išaukštinant draugystę.* Mintis „kurti harmoniją“ reiškia derinį tarp subalansuoto kūno, valios ir minčių. Sportas turi tarnauti žmonijai siekiant darnaus išsivystymo (The Olympic Museum, 2011).

B. Allen (2016) pabrėžia, kad olimpinės vertybės turi teigiamą poveikį visuomenei, nes šios vertybės yra pagrindinis principas visoms sporto šakoms. Autorius pateikia penkias olimpines vertybes:

1. *Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų:* kai jauni žmonės praktiškai ugdomi fizinius, elgesio ir intelektualinius įgūdžius, varžydamiesi patys su savimi bei priešininkais, fizinio aktyvumo ir sporto metu.
2. *Kilnus elgesys:* kaip universali sporto koncepcija, teigianti, kad kilnaus elgesio funkcionavimas sporte gali padėti vystyti ir vykdyti sąžiningą elgesį visuomenėje bei gyvenime.
3. *Pagarba kitiems:* taikoma jauniems žmonėms, kurie gyvena daugiakultūriniame pasaulyje, kur išmoksta gerbti bei priimti įvairovę, taip pat praktikuoti asmeninį taikų elgesį, skatinti taiką ir supratingumą pasaulyje.
4. *Tobulumo siekimas:* kai sutelkiamas dėmesys į meistriskumą, kur jauni žmonės priima teisingus ir naudingus sprendimus bei stengiasi būti geriausiais ką bedarytų.
5. *Darna tarp kūno, valios ir proto:* tai mokymasis, kuris apima visą kūną, o ne tik protą t. y. fizinis raštingumas, mokymasis įtraukiant judesius, kurie prisideda prie moralės vystymosi ir intelektualinio mokymosi (Allen, 2016).

D. Binder (2007) taip pat pateikia penkias pagrindines olimpines vertybes:

1. *Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų.* Jaunimas ugdo ir praktikuoja fizinius, elgesio ir intelektualinius įgūdžius išskeldami sau ir vieni kitiems iššūkius žaidimuose, sporte ir aktyviojoje fizinėje veikloje, judėjime.
2. *Kilnus elgesys.* Kilnus elgesys yra sporto sąvoka, kuri yra taikoma visame pasaulyje įvairiose srityse. Sportuojant ir mokantis žaisti sąžiningai galima gerinti bei sustiprinti garbingą, kilnų elgesį visuomenėje ir gyvenime.
3. *Pagarba kitiems.* Jaunimas gyvendamas daugiakultūriniame pasaulyje išmoksta priimti ir gerbti įvairovę, lavinti asmeninį taikų elgesį, taip išaukštinant taiką ir tarptautinį supratingumą.
4. *Tobulumas.* Susikoncentravimas į tobulumą gali padėti jaunimui būti pozityviems, pasirinkti sveiką gyvenseną ir siekti būti pačiais geriausiai įvairiose veiklose.
5. *Darna tarp kūno, valios ir proto.* Mokymasis apima visą kūną, ne tik protą, fizinis raštingumas ir minčių judėjimas besimokant prisideda prie plėtimo moralinio ir intelektualinio mokymo. Ši samprata tapo pagrindu Pjerui de Kubertenui atgaivinant Olimpines žaidynes.

H. Digel (2014) teigia, kad yra kitos ne mažiau svarbios vertybės, kurios kildinamos iš pamatinės olimpinės vertybės – pagarbos. Išskiriamos šios vertybės: pagarba kitiems, komandinis

darbas, džiaugsmas, sunkus darbas, savidisciplina, savigarba, pagarba skirtingoms rasėms ir etninėms grupėms, kantrybė, drąsa, solidarumas, tolerancija skirtingoms seksualinėms orientacijoms, konkurencija ir noras laimėti.

B. Allen (2016) pabrėžia, kad šios vertybės ugdo ne tik kitas vertybes, asmenines savybes ar jaunų žmonių „sveiką protą“ bei kūną, bet ir sustiprina jaunų žmonių gebėjimą pajauti kitų žmonių jausmus ir rūpesčius, paremti morališkai kitus, elgiantis mandagiai ir dėmesingai, taip formuojant sąžiningumo ir teisingumo vertybę bei savikontrolę ir pagarbą.

Olimpinių vertybių išskirtinis bruožas yra tas, kad jos formuojamos ne vien per sportą ir skirtos ne vien sportiniams rezultatams siekti. Olimpinių vertybių formavimo ypatumas yra tas, jog bet kuriuo atveju pagrindinis dėmesys yra skiriamas sąlygoms, kurių apsuptyje yra moksleivis (Varkulevičius, 2005).

1 lentelė. Olimpinių vertybių klasifikacija

Olimpinių vertybių klasifikacija	
Trys olimpinės vertybės	Autoriai išskiriantys šias vertybes
1. Pagarba 2. Draugystė 3. Tobulumas	1. The Olympic Museum, 2011; 2013 2. Olimpinių vertybių ugdymo programa, 2014 3. H. Digel, 2014 4. M. Talbot, 2014 5. E. Chidhakwa, 2015 6. E. Bayle, 2015 7. Sporto administravimo vadovas, 2014
Penkios olimpinės vertybės	Autoriai išskiriantys šias vertybes
1. Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų 2. Kilnus elgesys 3. Pagarba kitiems 4. Tobulumas 5. Darna tarp kūno, valios ir proto	1. D. Binder, 2007 2. B. Allen, 2016

Taigi, pagrindinėmis olimpinėmis vertybėmis yra apibrėžiamos šios: tobulumas, pagarba, draugiškumas, džiaugsmas dėl įdėtų pastangų, kilnus elgesys. Olimpinėmis vertybėmis siekiama gerinti ir sustiprinti žmonių tarpusavio santykius, skatinama elgtis draugiškai, kilniai ir sąžiningai varžybų metu, siekti pačių geriausių sportinių rezultatų ir stengtis tapti harmoningu žmogumi.

1.1.3. Olimpinių vertybių ugdymo pasaulinė patirtis

Viena iš priemonių, padedančių ugdyti jaunimą aktyviais piliečiais, mėstančiais, kūrybingais visuomenės nariais, pasirengusiais mokytis visą gyvenimą ir prisidėti prie visuomenės tobulėjimo, gali būti olimpinio ugdymo programa (Naul, 2008). Anot J. Varkulevičiaus (2005)

olimpinis ugdymas turėtų apimti vaizdinę sporto patirtį, raišką, sporto pasaulio pažinimą, istorijos ir kitas žinias. Programos šerdimi turėtų tapti žinių ir kilnaus elgesio turinys, turintis padėti jaunam žmogui susikurti olimpines kultūros pagrindus, kurie sietini su realiomis šiandienos gyvenimo situacijomis. Pasak P. Karoblio (2006) olimpinio ugdymo programa skiriama kiekvienam žmogui, o ne tik sportininkų elitui, ne vien tik sportinei veiklai, bet ir žmogaus sveikatai ir asmenybei, gyvenimo kokybei tobulinti bei gerinti.

Pasak K. Georgiadis (2010) 1972 metais, Miuncheno olimpinių žaidynių garbei buvo įgyvendinta pirmoji olimpinio ugdymo programa, Vokietijos pradinėse mokyklose. Vokietijos pavyzdžiu remiantis Organizacinis komitetas rengė ir Monrealio olimpines žaidynes, sukurdamas trims mokslo metams (1973-1976) programą „Olimpizmo skatinimas mokykloje“ (*Promoting Olympism in the school environment*), Kvebeko miesto mokyklose. Šios programos tikslas buvo skatinti domėtis ir gilinti žinias apie olimpinį judėjimą ir jo įtaką šiuolaikinei visuomenei.

Olimpinių vertybių ugdymas Alžyre. Alžyre Tautinis olimpinis komitetas sugalvojo įsteigti Olimpines akademijas, kuri galėtų rūpintis olimpinio švietimu ir vykdyti olimpinio ugdymo programas. Alžyre buvo reikalinga institucija, kurioje būtų rūpinamasi olimpizmo idėjomis ir olimpinėmis vertybėmis, kurios būtų pastebėtos ir dominuotų sporto praktikoje. 2002 metų vasario 25 dieną Alžyro Olimpines akademijas įkūrė „Pedagogika ir planavimas“ (*Pedagogy and Planning*), „Organizacijos ir komunikacijos“ (*Organisation and Communication*) departamentus. Alžyre buvo sukurta programa „Aktyvi veikla 2004/2005 metams“. Programos metu buvo vykdoma „Olimpinės lenktynės“, kuriose dalyvauti galėjo 5-6 klasių mokiniai. Programos metu buvo išdalinta 2000 dalyvių kortelių, mokiniai dovanų gavo marškinėlius, balionus ir kepuraites. Taip pat, buvo vykdoma „Sportas ir sąžiningas žaidimas“ programa, kuri skirta mokiniams iš aukštųjų mokyklų ir koledžo studentams. Programos tikslas buvo gilinti visuomenės žinias per žaidimus ir klausimynus. Paskutinis programos etapas buvo „Sportas ir sergantys vaikai“. Programa buvo skirta vaikams ir paaugliams, kurie yra ligoninių pacientai, šios veiklos tikslas – gilinti žmonių žinias, jaustis komfortiškai sportuojant, žaisti žaidimus ir atsakinėti į klausimus apie olimpines žaidynes. Alžyre buvo sukurtas „Veiksmo planas 2006“, kurio metu buvo vykdomos tam tikros veiklos: 1) „Sportas ir sąžiningas žaidimas“ (*Sport and Fair Play*), kuris skirtas studentams iš koledžo ir mokiniams iš aukštųjų mokyklų, šio veiklos tikslas – gilinti mokinių žinias per žaidimus ir klausimynus 2) Nacionalinės literatūros konkursas, kurios subjektas – „Sportas be dopingo: Čempionai nesukčiauja“ (*Sport without doping: The champions do not cheat*), skirta jauniems žmonėms nuo 18-21 metų 3) Nacionalinė sesija „Mokykla ir olimpizmas“ (*School and Olympism*), kuri skirta kūno kultūros mokytojams, treneriams ir mokyklų vadovams 4) Nacionalinis piešimo konkursas, kurio tema – „Darbai įkvėpti olimpinio judėjimo“ (*Works of Olympic inspiration*), ši veikla buvo skirta žmonėms, kurie susiję su menu, piešimu ir kultūra (Binder, 2007).

Olimpinių vertybių ugdymas Graikijoje. Graikijoje Atėnų olimpinių žaidynių proga buvo sukurta programa, kuri skirta pradinį ir vidurinį išsilavinimą turintiems mokiniams, todėl šią programą sudarė naujoviškas mokymosi procesas. Programos pagrindinė filosofija - sujungti mokyklas su bendruomene ir institucijomis, išaukštinant ir pabrėžiant humanistinius bei etinius Olimpizmo aspektus. Jie siekė įtraukti visus dalyvius į švietimo ir sporto veiklas, be jokio įsipareigojimo ar tęstinumo, taip įkvepiant studentus elgtis sąmoningai, skatinant teigiamą požiūrį į vertybes, ypač į bendradarbiavimo, mokymosi, kritinio mąstymo ir atsakomybės. Šios programos etapuose buvo įtraukta ir mokyklos aplinka, jos dėka buvo galima perteikti švietimo ir kultūros vertybes dalyviams, kurios susijusios su olimpinėmis žaidynėmis. Šios programos pagrindą sudarė: sportas, kultūra, olimpinės paliaubos (*Olympic truce*), kova su socialine atskirtimi, pagarba daugiakultūriškumui. Programos tikslas buvo inicijuoti savanorystės judėjimą, kuris apimtų jaunų žmonių socialinio gyvenimo aspektus (Georgiadis, 2010). Graikijoje naudojama „Eiti į rinką“ (*Go-to-market*), strategija, kurios metu yra aplankomos švietimo įstaigos, norint perteikti joms specialiai parengtas mokymo programas. Vykdam šią strategiją vykstama į pačias mokyklas, o ne kviečiami mokiniai atvykti į specialias sporto sales ar kitas mokyklas, stengiantis suprasti, kad mokiniai geriau jaučiasi erdvėje, kurioje yra prisitaikę, joje jie tampa, atviresni mokslui ir noriai mokosi naujų dalykų. Taip pat glaudžiai bendradarbiaujama su olimpiečiais, kad jie mokiniams perteiktų savo olimpinę patirtį, idealus, perduotų mintis efektyviau ir konkrečiau bei taptų pavyzdžiu jaunimui (Filis, 2014).

Olimpinių vertybių ugdymas Gvatemaloje. Gvatemaloje kasmet organizuojamas olimpinis festivalis, kuris vyksta tris dienas iš eilės, jį vykdo Gvatemalos Olimpinių akademija ir Gvatemalos Olimpinių komitetas. Olimpinių festivalio metu vykdomos įskirtinai specialios veiklos: rėmėjų pasirodymas, sporto parodos, konferencijos ir seminarai susiję su olimpiniu judėjimu, olimpinėmis vertybėmis bei olimpizmu, piešimo konkursas, kuris vadinasi - „Nupiešk savo sporto šaką ir suteik pavadinimą“, (*Draw your sport and name it*), šio konkurso siekis pritraukti kuo daugiau žmonių. Festivalis, kuris vyksta kiekvienais metais, siekia skleisti olimpinius principus ir išaukštinti visas sporto šakas, stengiantis juos susieti su menu ir kultūra. Taip pat, Gvatemaloje vykdomi kino filmų seansai. Gvatemalos Olimpinių akademija periodiškai vyksta į švietimo institucijas ir rodo kino filmus susijusius su olimpine filosofija, taip siekiant suteikti žinių per interaktyvią edukacinę programą. Kino filmo seanse dalyvauja apie 150 mokinių, kurių amžius nuo 14 metų iki 18 metų. Mokiniai suskirstomi į kelias grupes, vaizdo medžiaga rodoma apie olimpizmą ir olimpines vertybes. Po filmo mokiniai dalyvauja diskusijoje, kurios metu turi aptarti pateiktos vaizdo medžiagos epizodus ir identifikuoti gerąsias ir blogąsias vertybes (Binder, 2007).

Olimpinių vertybių ugdymas Kinijoje. Kinijoje Pekino olimpinių žaidynių proga, olimpinių žaidynių Organizacinis komitetas ir Mokslo ministerija parengė „Pekino 2008“ (*Beijing 2008*) olimpinių ugdymo programą, skirtą pradinukams ir gimnazistams. Ši programa teikė žinias apie

olimpinį švietimą milijonams jaunuolių ir paauglių. Programos tikslas buvo propaguoti ir skatinti olimpinis idealus, raginti moksleivius domėtis kitomis kultūromis, tobulinti sporto ir kultūrinę veiklą mokyklose bei organizuoti mokymosi įvairovę tarp dalykiniuose veiklose, įtraukiant ir olimpines problemas (Georgiadis, 2010).

Olimpinių vertybių ugdymas Estijoje. Pasak M. Kull ir L. Kaibald (2015) vienas iš pagrindinių Estijos Olimpinių Akademijos projektų yra „Mokyklos Olimpinių žaidynės“ (*School Olympic Games*), kurių metu yra sukuriamos sporto grupės, vienijančios moksleivius, mokytojus ir tėvus, besivadovaujančius Olimpinių chartijos skleidžiamomis idėjomis. Šis projektas apima du etapus: Olimpinių ugdymo dalį ir sporto festivalį. Olimpinių ugdymo etape vaikai įgauna įvairių žinių apie olimpinių judėjimo idėją ir istoriją, taip pat turi galimybę įgytas žinias pritaikyti praktiškai. Olimpinių festivalio metu imituojamos tikrosios Olimpinių žaidynės, jų metu laikomasi Olimpinių tradicijų ir struktūrų. Mokyklos Olimpinių žaidynių tikslas – pristatyti olimpines idėjas ir populiarinti sportą mokyklose. Taip pat yra sukurtas naujausias projektas tikslinei grupei, žmonėms kurie domisi sportu ir olimpiniu judėjimu. Sukurtas stalo žaidimas „Sportiniai žaidimai“ (*Sport of games*), kuris remiasi pagrindinėmis olimpinėmis vertybėmis: tobulumu, draugyste ir pagarba. Šio žaidimo idėja – linksmas mokymosi metodas skirtas pedagogams, treneriams, tėvams ir kitiems, skirtas supažindinti su olimpiniu judėjimu, ugdyti socialinius įgūdžius, suprasti sporto reikšmę bei skatinti diskusijas apie sportą ir vertybes.

Olimpinių vertybių ugdymas Albanijoje. Albanijoje yra vykdoma olimpinių savaitė mokyklose. Edukacinę programą organizuoja Albanijos Tautinis olimpinis komitetas ir Olimpinių akademija su šalies Mokslo ministerija, Regioninių mokslų direktoratu bei Sporto universitetu, kurių siekis – supažindinti visus su olimpinių idealais ir sportu, siekiant geresnio gyvenimo. Ši iniciatyva vykdoma pradinėse mokyklose ir gimnazijose. Programa taikoma vieną savaitę, kurios metu organizuojamos įvairios veiklos, įtraukiant visus mokymosi programos dalykus, mokiniai gali dalyvauti meno, sporto konkursuose, o savaitės pabaigoje vykdoma olimpinių viktorina susijusi su olimpizmu, olimpinėmis idėjomis ir vertybėmis (Binder, 2007).

Olimpinių vertybių ugdymas Ukrainoje. Anot M. Bulatovos (2011) Ukrainoje yra tradicija organizuoti olimpinių dieną bei olimpinių sesiją, šiuo metu šie du projektai yra integruoti į olimpinių savaitės renginį. Be šių veiklų Ukrainos Olimpinių akademija organizuoja ir mažąsias Olimpinių žaidynes“ (*Minor Olympic Games*), taip pat vykdo piešimo konkursus olimpinėmis temomis, olimpinių viktorinas įvairioms amžiaus grupėms, veda žaidimus „Olimpinių lenktynės“ (*The Olympic race*), organizuoja susitikimus su šalies olimpiečiais, sporto veteranais bei Tarptautinės Olimpinių akademijos sesijos dalyviais. Ukrainoje du kartus per metus, vidurinių mokyklų mokytojams ir metodininkams vykdomi moksliniai – praktiniai seminarai, kurie susiję su olimpinių švietimo integravimu į mokyklos sistemą. Didesniam seminarų efektyvumui pasiekti mokyklos yra

aprupinamos didaktinėmis medžiagomis, Olimpino judėjimo tematika: plakatai, stalo žaidimai, metodinė ir mokomoji literatūra.

Nacionaliniai Olimpiniai komitetai: Naujosios Zelandijos, Australijos, Jungtinės Karalystės, Vokietijos bei Kanados, olimpinį ugdymą skatina, kurdami internetines svetaines ir ruošdami specialias olimpinio švietimo programas mokykloms. Šie Olimpiniai komitetai leidžia mokomąją medžiagą mokytojams prieš kiekvienas olimpines žaidynes. Dauguma Nacionalinių Olimpinų komitetų organizuoja „Olimpinę dieną“ (*Olympic Day activities*), kurios metu jaunimas dalyvauja sporto, meno konkursuose bei klauso jaunimui skirtus lyderiavimo seminarus (Binder, 2007).

Taigi, olimpinų vertybių ugdymas prasidėjo nuo organizuojamų olimpinų programų, kurių sudedamoji dalis buvo ir olimpinės vertybės. Šios programos buvo vykdomos mokyklose įvairiose amžiaus grupėse, siekiant gilinti mokinių žinias apie olimpizmą, olimpines žaidynes ir olimpines vertybes. Programų metu mokiniai galėjo dalyvauti sporto, dailės, meno konkursuose bei dalyvauti moksliniuose seminaruose, diskutuoti apie olimpinį judėjimą ir išvelgti svarbiausias olimpines vertybes. Visų šalių kuriamų ir organizuojamų olimpinų programų tikslas, šviesti jaunimą, suteikti žinių apie olimpines žaidynes, atskirti blogąsias ir gerąsias vertybes, gilintis į olimpizmo principus ir filosofiją.

1.2. Neformaliojo ugdymo charakteristika

1.2.1. Neformaliojo ugdymo samprata ir paskirtis

Neformalus ugdymas kaip terminas buvo paminėtas aštuntajame dešimtmetyje norint geriau apibūdinti ugdymą ir mokslą už universitetų bei mokyklų įvertinimo sistemų ribų. Terminas priėmimas parodė, kad reikia priimti naujus mokslo kontekstus ir vertinti juos pagal skirtingus įnašus (Goran, Grimaldi, Mitter, 2008).

Neformaliojo ugdymo sąvokai apibūdinti mokslininkai naudoja skirtingus terminus, vieni autoriai teigia, kad tai neformalusis švietimas (Rauckienė, Brazauskienė, Barzdžiūkienė, 2005; Kvieskienė, Petronienė, Bitinas ir kt., 2006; Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2009), kiti nurodo, jog tai papildomas ugdymas (Taljūnaitė, Petronienė, 2011; Survutaitė, 2006), popamokinė veikla (Barkauskaitė, 2001;), neformalusis mokymas (*non-formal learning*) (Tudor, 2013; Ainsworth, Eaton, 2010), užklasinis ugdymas (*out-of-class*) (Jautakytė, 2013; Užklasinio ugdymo saugumo vadovėlis, 2008) ir žinoma neformalusis ugdymas (*non-formal education*) (Kvieskienė, 2005; Šukytė, 2007; Barkauskaitė, Lukauskienė, 2007; Ruškus, Mažeikis, 2007; Clarijs, 2008; Petronienė, 2011).

Viešosios politikos ir vadybos institutas (2007) teigia, kad akademinėje literatūroje kvestionuojamas neformaliojo švietimo apibrėžimas, kai neformaliajam švietimui priskiriama visa

tai, kas nepriklauso formaliojo švietimo sričiai. Siūloma naudoti įvairias sąvokas, kurios geriau atskleidžia neformaliojo, švietimo sričiai priskiriamos ugdymosi veiklos pobūdį, pavyzdžiui, mokymasis darbo procese, savarankiškai organizuojamas ar savarankiškas mokymasis, arba bendrai – mokymasis, vykstantis tam tikrame kontekste ar vietoje, kuri skatina mokymąsi.

G. Kvieskienė (2005) pažymi, kad neformalusis ugdymas – veiksminga pozityviosios socializacijos dalis, puoselėjanti vaiko motyvaciją bei kūrybiškumą – įgyvendinamas per specifines, pedagogiškai orientuotas pozityviosios socializacijos programas, kurių metu ugdymo institucijos, privatūs asmenys ar nevyriausybinės organizacijos siekia padėti jaunimui ir vaikams perimti kultūrinės vertybes bei socialines normas. Pasak jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūros (2015) neformalusis ugdymas – tai organizuota ir kryptinga veikla, kuria siekiama ugdyti jauno individo įgūdžius ir gebėjimus, savybes, kurių jis negalėtų įgyti formalioje švietimo sistemoje. Neformalusis ugdymas, taip pat susijęs su papildomojo ugdymo veiklomis, dalyvavimu nevyriausybinių organizacijų projektuose ar jų veikloje, savanoriška veikla. Anot D. Šukytės (2007) neformalusis vaikų ugdymas suprantamas kaip pozityviosios socializacijos viena iš dalių, kuri veikia ne tik organizuoto ugdymo sistemoje, bet ir visoje sociokultūrinėje erdvėje. Taip dar labiau padidinamos neformaliojo švietimo ribos ir padedama ekspertams bei praktikams suprasti, kokias galimybes jis duoda.

Neformalusis švietimas - tai švietimas, organizuojamas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, papildomos kompetencijos įgijimo, kvalifikacijos tobulinimo programas. Jis apima priešmokyklinį, ikimokyklinį ugdymą ir kitą neformalųjį švietimą. Juo norima sudaryti tinkamas sąlygas individo raiškai, laisvalaikio bei visuomenės kultūros plėtotei, mokymuisi visą gyvenimą (Kvieskienė, Petronienė, Bitinas ir kt., 2006). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) nurodo, kad neformalusis švietimas tai, švietimas, kuris įgyvendinamas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas. Neformalusis švietimas padeda išlaikyti mokinius formaliojo švietimo sistemoje ir papildo ją, todėl svarbu plėsti įvairaus neformaliojo švietimo prieinamumą (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) nurodo naują neformaliojo vaikų švietimo sąvoką: Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme naudojama sąvoką „neformalusis vaikų švietimas“ siūloma keisti šią sąvoką į „Pasirenkamasis vaikų ugdymas“. Pasirenkamojo vaikų ugdymo paskirtis būtų tokia: tenkinti pagal bendrojo ugdymo programas besimokinančių vaikų ir jaunimo iki 19 metų (specialiųjų poreikių iki 21 metų) ugdymosi, saviraiškos, pažinimo poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. Pasirenkamąjį vaikų ugdymą norima skirstyti į: formalųjį švietimą, kuris papildytų ugdymą, kurio

paskirtis būtų: lavinti įgūdžius ir gebėjimus bei suteikti asmeniui dar daugiau bendrųjų ir dalykinių kompetencijų, pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti žinias tam tikroje srityje. Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programos gali vykdyti dailės, muzikos, sporto, menų ir kitos ugdymo įstaigos; neformalųjį vaikų ugdymą, kurio paskirtis yra ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, asmenines, socialines, ir kitas kompetencijas. Neformaliojo vaikų ugdymo programos gali įgyvendinti laisvieji mokytojai bei kiti švietimo teikėjai, neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos. Sąvokos „pasirenkamasis vaikų ugdymas“ įvedimas ir programų skirstymas į 2 grupes parodys programų specifiką, bus pabrėžti esminiai programų vykdymo, rengimo ir kokybės užtikrinimo svertai, didesnė programų įvairovė, vaikams bus suteikta galimybė pasirinkti ir dalyvauti pasirenkamojo vaikų ugdymo veiklose. Institucijų vykdomų programų įvairovė suteiks galimybę sumažinti pasirenkamojo vaikų ugdymo išlaidas ir taip sudarys sąlygas pasirenkamojo vaikų ugdymo programose dalyvauti daug didesniam skaičiui mokinių.

Taigi, neformaliojo vaikų švietimo paskirtis yra tenkinti moksleivių pažinimo, ugdymosi (lavinimosi) ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais (Rauckienė, Brazauskienė, Barzdžiūkienė, 2005; Barkauskaitė, Lukauskienė 2007; Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011; Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014-2016 m., 2013).

Neformalusis ugdymas Europoje yra pripažinta švietimo sritis, skatinanti asmenybės tobulėjimą ir aktyvų pilietiškumą, padedanti spręsti jaunų žmonių integravimosi į darbo rinką problemas, įveikti mokyklos baimę, skatinti ugdymosi motyvaciją, ieškoti alternatyvaus, kūrybinio mokymosi galimybių (Kvieskienė, Petronienė, Bitinas ir kt., 2006).

Anot O. Petronienės (2011) neformaliajam vaikų ugdymui keliami tikslai – ne tik tenkinti jaunų žmonių lavinimosi ir pažinimo poreikius, bet ir padėti jiems integruotis bei tapti aktyviais visuomenės dalyviais, ugdyti iniciatyvumą, veiklumą, pilietiškumą, skatinti saviraišką. Šiomis dienomis ypač pabrėžiama šių kompetencijų ugdymo svarba, kadangi jos daug geriau padeda jaunimui įsitvirtinti dinamiškoje pasaulio visuomenėje – praktiškai prisitaikyti turimus gebėjimus ir žinias, dalyvauti bendruomenės socialiniame gyvenime – priimant nuolatinius sprendimus, siekiant darnos ir tolerancijos bei susirandant darbą.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) numato, pasirenkamojo vaikų ugdymo tikslą ir uždavinius. Pasirenkamojo vaikų ugdymo tikslas - ugdyti kompetencijas, teikiančias galimybių asmeniui tapti aktyviu visuomenės dalyviu, suteikti galimybę tenkinti saviraiškos ir pažinimo poreikius, sėkmingai veikti visuomenėje. Pasirenkamojo vaikų ugdymo uždaviniai: plėtoti ir ugdyti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą; ugdyti pagarbą žmogaus teisėms, pilietiškumą, tautiškumą, orumą, demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrų, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę; ugdyti gebėjimą rinktis ir orientotis

dinamiškoje visuomenėje bei kritiškai mąstyti,; spręsti socialinės integracijos problemas: mažiau galimybių turinčių (esančių iš geografiškai, kultūriškai, ekonomiškai ir socialiai nepalankios aplinkos ar turinčių specialiųjų poreikių), ypatingų poreikių (itin talentingų ir gabių) vaikų, nedalyvavusių švietimo sistemoje, integravimas į visuomeninį gyvenimą, socialinių problemų sprendimas; padėti išspręsti integravimosi į darbo rinką problemas; gerinti tam tikros srities įgūdžius, gebėjimus ir žinias, suteikti individui papildomų dalykinių kompetencijų.

Anot J. Ruškaus, D. Žvirdausko, V. Stanišauskienės (2009) švietimo nariai pačiais svarbiausiais neformaliojo švietimo tikslais laiko individuacijos ugdymą plėtojant vaikų gabumus, didžiavimąsi savo laimėjimais, pasirinkimą pagal interesus ir savarankiškumą. Didžiausią švietimo tikslų svarbą išvelgia neformaliojo švietimo įstaigose dirbantys ir šiuos užsiėmimus vedantys vadovai. Jie akcentuoja vaikų pasitikėjimą savimi, pasirodymą šeimai bei renginiuose, pasirinkimą ir domėjimąsi tuo, kas įdomu, didžiavimąsi savo veikla ir nugalėjimais, akiračio plėtimą, sėkmės patirtį, bendravimą, profesionalių vadovų turėjimą, ateities pomėgių numatymą, kūrybą kartu su kitais. Užsiėmimus vedantieji mano, kad neformaliojo švietimo tikslai yra šie: interesai, pasitikėjimas savimi, vaiko orumas, talentų bei gabumų lavinimas. Mažiau akcentuojama pagalba silpnesniems bendraamžiams, ateities kūrimas, socializacija.

Pasak G. Kvieskienės, O. Petronienės, B. Bitino (2006) neformaliojo švietimo veikla vykdoma pagal pagrindinius švietimo sistemos principus, šiai veiklai keliamas svarbiausias tikslas – sudaryti tinkamas sąlygas kiekvienam vaikui patenkinti saviraiškos poreikius, interesus, plėtoti savo gabumus. Neformaliojo vaikų švietimo sistema turi dirbti taip, kad vaikas galėtų:

- papildyti, plėtoti, gilinti žinias, įgytas formaliojo ugdymo metu;
- per sportinę, meninę ar kitokią veiklą įgyvendinti saviraiškos poreikius;
- ugdytis kaip socialinis subjektas: nevaržomai ir laisvai bendrauti su įvairių tautybių ir įsitikinimų žmonėmis, jaunesniais, vienmečiais ar vyresniais už save;
- ugdytis kompetencijas, reikalingas aktyviai ekonominei veiklai, profesinei karjerai;
- ugdytis tautinę ir kultūrinę savimonę bei pilietiškumą.

J. Ruškus, D. Žvirdauskas, V. Stanišauskienė (2009) teigia, kad neformaliojo švietimo sistemoje geriausiai vykdomi socializacijos ir užimtumo tikslai, kurie traktuotini kaip minimalūs, bet natūralūs. Tačiau auklėtinių individuacijos tikslai gerokai ambicingesni, į vaiko saviraišką ir asmenybės savikūrą nukreipti tikslai yra ganėtinai žemame patyrimo lygmenyje.

Taigi, neformaliojo ugdymu įgyvendinama galimybė vaikams užsiimti patinkančia veikla, susirasti draugų ir bendraminčių, tai yra vieta, kur vaikai ne tik nevaržomai galėtų rinktis tarp įvairiausių neformaliojo švietimo galimybių, bet ir patys jas sugalvoti pagal savo interesus, plėtoti savo socialinius įgūdžius. Išmokti bendrauti ir bendradarbiauti, dalyvauti grupės veikloje, plėsti galimybių ratą, plėsti socialinį tinklą – visa tai yra svarbūs asmenybės ugdymo neformaliojo švietimo

struktūroje tikslai, lemiantys tolerancijos, atvirumo, gebėjimo kurti ugdymą (Ruškus, Mažeikis, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad neformalusis ugdymas tai veikla, kuri veikia kryptingai ir organizuotai, siekianti individo raiškos, kūrybiškumo, motyvacijos. Neformalusis ugdymas neturi vieno pagrindinio apibrėžimo, įvairioje literatūroje galime rasti vis kitokią sampratą. Neformalusis ugdymas - suplanuotas ir tikslingas ugdymas, kuris yra mokymosi visą gyvenimą dalis, susijęs su kultūros plėtote, mokinio kompetencijomis ir vertybėmis. Neformaliojo ugdymo paskirtis yra padėti individui atsiskleisti kaip individualybei, kuri mąstyty savarankiškai, būtų bendraujanti ir bendradarbiaujanti, norinti tapti aktyvia visuomenės dalimi bei tenkintu savo saviraiškos poreikius. Neformaliojo švietimo pagrindinis tikslas - ugdyti žmonių iniciatyvumą, kūrybiškumą, veiklumą, pilietiškumą, skatinti saviraišką bei paruošti asmenybę sėkmingam gyvenimui besikeičiančiame pasaulyje.

1.2.2. Neformaliojo ugdymo principai

Pasak A. Dumčienės, Z. Bajoriūno (2006) ugdymo principai – tai esminės idėjos, pagrindiniai reikalavimai kuriais remiamasi parenkant ugdymo metodus ir turinį. Reikalavimus ugdymui sukelia ne pavieniai principai, o jų sistema.

O. Petronienė (2011) teigia, kad neformaliojo vaikų švietimo pagrindas yra visapusės asmenybės ir vaikų socialinio dalyvavimo ugdymas. Jis plėtojimas kūrybiškos visuomenės, sociokultūrinės integracijos, saviugdos ir saviraiškos bei mokymosi visą gyvenimą kryptimis. Šių kryptių realizavimas ugdo vaiko edukacines, asmenines, profesines bei socialines kompetencijas. Neformalusis vaikų ugdymas realizuojamas laikantis demokratiškumo, individualumo, aktualumo, savanoriškumo bei prieinamumo principų.

Anot Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos (2012) pasirenkamajame vaikų ugdyme laikomasi šių principų: prieinamumo – metodai ir veiklos yra prieinami visiems vaikams pagal išsilavinimą, amžių, turimą patirtį nepriklausomai nuo jų socialinės padėties; individualizavimo – ugdymas individualizuojamas atsižvelgiant į jo asmenybę, poreikius, pasiekimus ir galimybes; patirties – ugdymas grindžiamas refleksija ir jo patyrimu; ugdymosi grupėje – mokomasi priimti bendrus sprendimus, dalytis darbais ir atsakomybėmis, spręsti tarpasmeninius santykius; pozityvumo – ugdymosi procese sudaromos sąlygos gerai vaiko savijautai, kuriamos teigiamos emocijos; savanoriškumo – vaikai laisvai renkasi siūlomas veiklas ir jo švietimo teikėją; aktualumo - veiklos skirtos socialinėms, asmeninėms, kultūrinėms, profesinėms, edukacinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti; demokratiškumo – tėvai, vaikai ir mokytojai yra aktyvūs ugdymo(si) proceso kūrėjai, kartu jie nustato ugdymosi poreikius.

D. Šukytė (2007) remdamasi O. E. Lebedeva (2002) apibrėžia, jog moksliniais tyrimais nustatyta, kad neformaliojo ugdymo arba kitaip dar vadinama neformaliojo švietimo sistema turi išskirtines sąlygas, kurios gali praplėsti, papildyti ir praturtinti formalųjį ugdymą:

1. Humanizuoja švietimo sistemą. Pozityvioji vaiko socializacija ir visos jos formos gelbsti ugdant asmenybę, padeda pažinti save bei realizuoti poreikius. Neformaliojo ugdymo užsiėmimuose ar institucijose organizuojamas ugdymo procesas padeda įgyti bendravimo įgūdžius su įvairaus rango žmonėmis bei specialistais. Šioje sistemoje mokytojai gali būti ganėtinai laisvi, inspiruoti kūrybiškumą, pastoviai ieškoti, išmokti pasirinkti ugdymo metodus ir būti neformaliems bendraujant. Kaip tik todėl gana dažnai neformaliojo ugdymų institucijų siūlomos programos ar talentingų mokytojų vedami užsiėmimai tampa tam tikromis kūrybinėmis dirbtuvėmis, kuriose visi siekia užsiimti kūrybiška veikla bei tobulėti. Pedagogų bendravimas su vaikais yra atviresnis, nuoširdesnis, tai leidžia vaikams įgyti demokratiško, humaniško bendravimo įgūdžių. Vaikų ir pedagogų elgesys, bendravimo stilius yra paremtas bendro tikslo siekiu ir partneryste.
2. Sudaro galimybę naudotis įvairiais pažinimo būdais. Neformaliojo ugdymo proceso nariai įvaldo naujausius informacinius šaltinius, kuriuos galima įvardyti; pažintys su kompetentingais žmonėmis, jų pačių veikla ir kūrybiniai atradimai, tarpasmeniniai dalyvių bendravimas ir santykiai, susijęs su ta pačia veikla. Įgyta patirtis ekologinių ekskursijų mokslinio atradimo metu, kuriant spektaklį sudaro dideles galimybes pažinti gyvenimą ir save.
3. Leidžia patikrinti ir įtvirtinti mokykloje įgytas žinias. Neformalusis ugdymas užpildo neišvengiamas bendrojo lavinimo spragas, sudarydamas galimybes, realizuojant laisvalaikio bei individualias programas, kiekvienam vaikui tenkinti savo kūrybinius, estetinius ir pažintinius poreikius. Taip pat suteikia visai švietimo sistemai harmonijos.
4. Praplečia kūrybines asmenybės galias. Neformalusis ugdymas ne tik iš esmės praplečia potencialą ir asmenybės kūrybines galimybes, jis užtikrina sėkmės momentą atliekant bet kokia pasirinkta veikla, kadangi suformuoja tokias asmenybės savybes, kurios reikalingos bet kokios veiklos sėkmei. Dažnai neformaliojo ugdymo veikla gali kompensuoti ir užpildyti bendrojo lavinimo sistemoje patirtas nesėkmes. Ši veikla yra kaip reabilitacinis procesas.
5. Neformaliojo ugdymo įstaigos gali būti ne tik metodiniai, bet ir eksperimentiniai punktai, formuojantys naujas mokymo technologijas, kuriomis galėtų remtis ir bendrojo lavinimo mokyklos. Šių dviejų institucijų bendradarbiavimo praktika teikia galimybes plėsti pedagogų skaičių ir materialinę bazę, mokytojai dalytūsi savo profesine kompetencija ir ją tobulintū, sudarydami vaikams palankesnes sąlygas rinktis kūrybinių gebėjimų, pažinimo bei poreikių tenkinimo kelius.

Neformalusis švietimas turi padėti vaikui lavinti savianalizės įgūdžius, išsiugdyti gebėjimą pažinti save, ugdyti informacijos valdymo bei bendradarbiavimo ir bendravimo įgūdžius, formuoti

savarankiško mokymosi nuostatas, didinti pozityvios saviraiškos priemonių ir būdų prieinamumo ir pasirinkimo galimybes. Neformaliajame ugdyme įgytos kompetencijos sudaro prielaidas pozityviajai vaiko socializacijai, padeda visapusiai tobulėti, stiprina iniciatyvumą, kūrybiškumą, pilietiškumą, lavina vaizduotę, savarankiškumą, komunikabilumą. Neformaliojo ugdymo turinys, susietas su gyvenimui būtinų bendrųjų gebėjimų, vertybinių nuostatų ir kompetencijų ugdymu, yra svarbi sąlyga vaiko patriotizmui, jo kultūriniam ir tautiniam, pilietiniam tapatumui ugdyti (Petronienė, 2011).

Taigi, pagrindiniai neformaliojo ugdymo principai, kuriais vadovaujantis kuriamas ugdymo turinys yra savanoriškumo, prieinamumo, individualizavimo, aktualumo, demokratiškumo, patirties, ugdymosi grupėje, pozityvumo, šie principai leidžia individui tapti pilietišku, patriotišku, pažinti ir suprasti save. Remiantis tam tikrai principais galime ugdyti asmenybę, sudaryti galimybę naudotis įvairiais pažinimo būdais, patikrinti įgytas žinias, praplėsti kūrybines galias, tenkinti asmenybės poreikius.

1.2.3. Neformaliojo ugdymo organizavimas ir finansavimas

Neformaliojo vaikų švietimo organizavimas ir įgyvendinimas įdomi veikla, kuri atitraukia vaikus nuo žalingų įpročių, beprasmių ir tuščio laiko leidimo, nusikalstamumo. Sportinė, meninė, techninė ir kita veikla sudaro jaunimui ir vaikams sąlygas realizuoti savo bendravimo ir saviraiškos poreikį, ugdytis kultūrinę ir tautinę savimonę (Petronienė, 2011). Neformaliojo ugdymo organizavimas yra svarbus paauglių ir vaikų resocializacijos proceso elementas. Norint grąžinti nusikaltusį paauglį ar vaiką į visiems priimtina gyvenimą svarbu ieškoti kuo veiksmingesnių poveikio priemonių ir būdų organizuoti tinkamą neformalųjį ugdymą, orientuotą į vaikų ir paauglių savęs realizavimą, socialinių įgūdžių, kritinio ir į problemų sprendimą orientuoto mąstymo gebėjimų mokymą (Indrašienė, Merfeldaitė, 2012). Organizuojant neformaliojo ugdymo veiklas naudojamos įvairūs būdai ir formos, pasitelkiamos įvairios institucijos, kurios turi reaguoti į vaikų interesus bei poreikius, skatinti suinteresuotų šalių socialinę partnerystę, užtikrinti vienodas galimybes visiems vaikams, plėtoti kultūrinę edukaciją, skatinančią demokratiją, įvairovę bei pagarbą, racionaliai įvertinti švietimo sričių ir galimybių sąsajas (Petronienė, 2011).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) nurodo, kad neformaliojo vaikų švietimo programas vykdo neformaliojo vaikų švietimo ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai. Neformaliajam vaikų švietimui priskiriamas taip pat ir formalųjį švietimą papildantis ugdymas, kurį vykdo muzikos, dailės, kitos menų ir sporto mokyklos. A. Rauckienė, E. Brazauskienė, E. Barzdžiūkienė (2005) teigia, kad šiais laikais neformalusis ugdymas organizuojamas nuosekliojo ir nenuosekliojo švietimo sistemos įstaigose. Juo siekiama sudaryti tinkamas sąlygas ne tik asmenybės raiškai, kūrybiškumui

lavinti, laisvalaikio kultūriniais renginiais vykdyti bei tinkamai mokyti laisvalaikio suvokimą, plėtoti visuomenės kultūrą, bet ir mokytis visą savo gyvenimą, plėsti kompetencijas.

Daug švietimo įstaigų labai gerai organizuoja turiningą neformalųjį švietimą savo mokiniams. Tokios įstaigos tampa atviru kultūros židiniu ir visuomenei, ir šeimai, laisvu metu nuo pamokų – bendruomenės narių neformalių susitikimų vieta. Tokiose mokyklose sudaromos puikios galimybės ir sąlygos vaikų bendradarbiavimo, bendravimo ir saviraiškos patirčiai. Antra vertus, pakankamai dažnai mokyklose neformaliajai veiklai organizuoti nėra tinkamų sąlygų – užsiėmimai vykdomi tam visai nepritaikytose koridoriuose arba patalpose, mokyklos fojė ir pan., nepilnavertiškai panaudojamos kitos socialinių - kultūrinių institucijų erdvės, gamtinė aplinka. Kitas minusas – nepakankamai įvairi neformaliojo švietimo veikla. Tiek neformaliojo švietimo mokyklos, tiek bendrojo lavinimo įstaigos dažniausia renkasi tokias neformaliojo ugdymo programas bei veiklos kryptis, kurioms vykdyti nereikia tam specialiai pritaikytų patalpų, įrangos ir priemonių bei papildomų lėšų (Taljūnaitė, Petronienė, 2011).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) teigiama, kad pasirenkamojo vaikų ugdymo programos rengiamos pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro tvirtinamus bendruosius iš savivaldybių ir valstybės biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijus. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 37 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad neformaliojo švietimo kokybę, įskaitant ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo kokybę, valstybė užtikrina tik iš dalies. Tam, kad būtų realizuota ši nuostata, bus sudaromi teisės aktai, reglamentuojantys šių programų, ugdymo planų rengimą, programų vertinimą, akreditavimą ir pan. Teisę realizuoti pasirenkamojo vaikų ugdymo programas krepšelio lėšomis galės visi švietimo teikėjai, teisės aktų numatyta tvarka akreditavę pasirenkamojo vaikų ugdymo programas. Švietimo teikėjų teikiamų akredituoti pasirenkamojo vaikų ugdymo programų skaičius nebus apribotas. Santykinai užtikrinant Pasirenkamojo vaikų ugdymo programų kokybę, numatoma vertinti mokytojų pasirengimą, ugdymo programą, ugdymo aplinkos atitiktį saugios ir sveikos aplinkos reikalavimams ir kt. Gerai įvertintos ir krepšelio lėšomis finansuojamos pasirenkamojo vaikų ugdymo programos ir atsiliepimai apie jas bus skelbiami informacinėje sistemoje. Pasirenkamojo vaikų ugdymo teikėjų veiklą vertins ir stebės institucija, kuriai teisės aktų numatyta tvarka bus suteikti įgaliojimai. Pasirenkamojo vaikų ugdymo metu įgyjamoms kompetencijoms pripažinti daroma sistema, kuri suteiks asmeniui didesnes galimybes siekti aukštojo mokslo, tobulėti, tinkamai pasirengti ir sėkmingai įgyti profesinę kvalifikaciją ir įsidarbinti.

Dalyvaudamas neformaliajame ugdyme vaikas išmoksta vertinti kitų kultūrų ir savo tautos palikimą, supranta gimtosios kalbos vertę, istorinės atminties, tradicijų, asmeninio dalyvavimo kuriant kultūrą prasmę. Tai sudaro prielaidas ugdytis kūrybiškumu ir atsakomybe grįstą santykį su

savosios kultūros tradicijomis, kritišką požiūrį į įvairias kultūros apraiškas, atsparumą destruktiviems kultūros reiškiniams, toleranciją kitoms kultūroms. Neformalusis švietimas yra ta veikla, kai vaikai gali bendrauti, žaisti ir dalyvauti neformaliojo ugdymo aplinkose, užsiimti ta veikla, kuri jiems labiausiai patinka arba inicijuota pačių vaikų, kurioje jie gali sutikti daugiausiai bendraminčių. Tokia veikla skatina mokytis išreikšti savo ir atstovauti grupės interesams, daro pozityvią įtaką vaiko gebėjimui prisiimti įsipareigojimus, bendradarbiauti ir susitarti dėl bendro tikslo, siekti didesnio grupės solidarumo ir socialinio teisingumo (Petronienė, 2011).

Taigi, tinkamas neformaliojo vaikų švietimo organizavimas ir įgyvendinimas atitraukia vaikus nuo beprasmiško laiko leidimo, žalingų įpročių, nusikalstamumo. Dalyvaudami neformaliojo švietimo veikloje vaikai ugdo kompetencijas, kurios leidžia jiems tapti aktyviems visuomenės nariams, savarankiškai spręsti gyvenime kylančias problemas (Skirmantienė, 2013). M. Taljūnaitė ir O. Petronienė (2011) nurodo, kad tinkamai organizuotas papildomasis ugdymas tenkina vaiko saviraiškos poreikius, formuoja kūrybingą, sąmoningą ir atsakingą asmenybę, o veikla grindžiama kūrybišku ir konstruktyviu bendradarbiavimu, turinčiu pakankamai daug psichologinių pranašumų, tačiau J. Skirmantienė (2013) atlikus tyrimą nustatė, kad neformaliojo ugdymo veikloje yra gausu organizavimo trūkumų: institucijose nepakanka neformaliojo ugdymo veiklos įvairovės, finansavimo stoka, skurdi materialinė bazė, nepakankama informacijos sklaida, trūksta kvalifikuotų specialistų, ne visiems specialiųjų poreikių ir socialinės rizikos šeimų vaikams sudarytos galimybės pagal asmeninius gebėjimus pasirinkti neformaliojo švietimo veiklą.

Anot O. Petronienės (2011) bendrojo ugdymo mokyklose iš mokinio krepšelio yra finansuojamos neformaliajam vaikų švietimui (papildomajam ugdymui) skirtos valandos, tačiau dažnai mokyklose neformaliojo ugdymo veiklai nesudaromos tinkamos sąlygos – užsiėmimai vyksta ugdymui nepritaikytose patalpose, mokyklos fojė, koridoriuose ir pan., trūksta neformalių erdvių, salių, neišnaudojamos socioekologinė aplinka ir socialinių partnerių galimybės. Kitas trūkumas yra per mažas neformaliojo švietimo veiklų pasirinkimas. Tiek bendrojo ugdymo mokyklos, tiek neformaliojo ugdymo institucijos dažniausiai vykdo tokias neformaliojo ugdymo veiklos kryptis bei programas, kurioms vykdyti nereikia išskirtinių patalpų, įrangos bei priemonių, papildomų lėšų. Bendrojo ugdymo įstaigose neformaliojo ugdymo valandos dažnai panaudojamos ne pagal paskirtį arba iš viso yra nepanaudojamos, o veiklas organizuoja nepakankamai tam pasiruošę pedagogai. Statistinė informacija apie vaikus, lankančius neformaliojo ugdymo institucijas ir užsiėmimus, dažnai neatitinka realybės.

Nepakankamas pinigų turėjimas riboja mokyklų galimybę panaudoti visas švietimo plane numatytas valandas, suteikti programų vykdytojams reikiamas patalpas, aprūpinti priemonėmis ir įranga. Dalis mokinių negali pasilikti mokykloje po pamokų dėl netinkamo pavėžėjimo grafiko (Taljūnaitė, Petronienė, 2011).

Pasak Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos (2012) pasirenkamojo vaikų ugdymo programoms iš dalies finansuoti numatoma taikyti finansavimo modelį, pagrįstą principu „pinigai paskui vaiką“, t. y. formuojamas Pasirenkamojo vaikų ugdymo krepšelis, kurį sudarys teisės aktų numatyta tvarka apskaičiuota lėšų suma, skirta vaiko mokymui per nustatytą laiko tarpą pagal pasirenkamojo vaikų ugdymo programą. Pasirenkamasis vaikų ugdymas iš dalies finansuojamas iš savivaldybių biudžetų, valstybės biudžeto ir tėvų (ar globėjų) atlyginimo už pasirenkamąjį vaikų ugdymą. Valstybės biudžeto lėšos pasirenkamojo vaikų ugdymo reikmėms finansuoti skiriamos savivaldybėms iš atitinkamų metų valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą metodiką (toliau – Metodika). Savivaldybei skiriama valstybės biudžeto lėšų pasirenkamajam vaikų ugdymui finansuoti suma apskaičiuojama atsižvelgiant į pasirenkamojo vaikų ugdymo programų narių skaičių, valstybės biudžeto lėšas ir nustatytą vienam vaikui skiriamo krepšelio dydį. Formalųjį švietimą papildančiam vaikų ugdymui vienam vaikui skiriamo krepšelio dydis diferencijuojamas, atsižvelgiant į ugdymo sritį (dailė, sportas, muzika ir kt.). Neformaliajam vaikų ugdymui vienam vaikui skiriamo krepšelio lėšų dydis nediferencijuojamas. Atlyginimo dydį už pasirenkamąjį vaikų ugdymą valstybinėje ar savivaldybės mokykloje nustato mokyklos savininko pareigas ir teises įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), o kai pasirenkamąjį vaikų ugdymą teikia kitas švietimo teikėjas – švietimo teikėjas (fizinis asmuo) ar mokyklos savininkas (dalyvių susirinkimas).

Apibendrinant galime teigti, kad neformaliojo ugdymo organizavimas suteikia žmogui galimybę užsiimti prasminga veikla, realizuoti save tam tikroje srityje. Neformalusis švietimas organizuojamas įvairiose vietose, tačiau tam turėtų būti skiriamos specialios patalpos, atsižvelgiant į neformaliojo ugdymo svarbą. Neformaliajam švietimui reikėtų skirti didesnę finansavimą, kad žmonės turėtų visas sąlygas pilnavertiškai jose dalyvauti. Neformaliojo ugdymo vieta turėtų atitikti visus reikalavimus, jose turi būti visos priemonės, kurios reikalingos produktyviam darbui, taip pat reikia atsižvelgti į vadovaujančiojo programai kompetencijas.

1.2.4. Olimpinių vertybių ugdymas neformaliojo būdu

Pasak J. Garbauskaitės- Jakimovskos (2014) jaunimo neformaliajam ugdymui keliamas bendrasis tikslas – išlaisvinti asmenybę iš visuomenės jai primetamų apribojimų, juk svarbu suprasti, kad neformalus ugdymas ne tik organizuoja prasmingą vaikų laisvalaikį, vykdo nusikalstamumo prevenciją, bet ir turi didelę įtaką vaiko asmenybės ugdymui – padeda atsiskleisti vaikų talentams, ugdo socialinius gebėjimus, pasitikėjimą savimi, anot J. Skirmantienės (2013) neformalusis ugdymas didžiausią įtaką turi socialinėms ir asmeninėms kompetencijoms, kurios yra svarbios siekiant jaunam

žmogui įsitvirtinti dinamiškoje pasaulio visuomenėje, taip pat dalyvaujant neformaliojo ugdymo veikloje formuojamos asmeninės savybės: atsakingumas, savarankiškumas, darbštumas, pasitikėjimas savimi, iniciatyvumas, kūrybiškumas, o pasak Lietuvos respublikos švietimo kontrolės Švietimo sistemos reformoje (2008) nurodoma, kad neformaliojo vaikų švietimo programas vykdo muzikos, dailės, meno, sporto ir kitos mokyklos, laisvieji mokytojai bei kiti švietimo teikėjai.

J. Vaitkevičius, L. Miliūnienė, T. Bakanovienė (2008) teigia, jog mokiniai pripažįsta, kad neformalus ugdymas yra pakankamai įdomi ir naudinga veikla. A. Šarkauskienė (2015) nurodo, kad neformaliojo ugdymo vienas iš komponentų yra neformalusis fizinis ugdymas, kurio siekinys yra specialiųjų ir bendrųjų kompetencijų, atitinkančių vaikų fizinį bei psichinį išsivystymą, ugdymas, o neformalusis fizinis ugdymas apibrėžiamas, kaip sąmoningai mokinio pasirinktas po pamokų bendrojo ugdymo institucijose organizuojamas suplanuotas ir tikslingas fizinis ugdymas, kuriuo siekiama integraliai plėtoti mokinių prigimtinių fizinių galių ugdymo ir bendrąsias kompetencijas. Remiantis J. Vaitkevičiaus, L. Miliūnienės, T. Bakanovienės (2008) atliktu tyrimu galime teigti, kad daugiau kaip trečdalis vaikų pasirenka lankyti įvairius sporto būrelius. Atsakymų pasiskirstymas patvirtino, kad labiausiai lankomi yra meniniai (dailės, muzikos, choreografijos) ir sporto būreliai, tik sporto būreliai yra populiarūs tiek mokykloje, tiek už mokyklos ribų. Kaip parodė tyrimas, už mokyklos ribų labiausiai yra lankomi sporto būreliai, po to muzikos, dailės, choreografijos ir kt., o J. Skirmantienės (2013) vykdytame tyrimo, respondentams išreiškus savo nuomonę, buvo nustatyta, kad neformaliojo ugdymo veikloje yra formuojamos vertybės: draugiškumas, iniciatyvumas, pasitikėjimas, atsakingumas, dorumas ir pagarba.

Paauglių bendražmogiškųjų vertybių ugdymuisi, vertybinių nuostatų formavimuisi didelę įtaką daro ir olimpinis ugdymas (Adaškevičienė, Budreikaitė, 2007). Pedagogai, kultūros ir sporto renginių organizatoriai, olimpinis klubas, klasių auklėtojai, tėvai, mokyklos direktorius, moksleivių parlamentas, taryba ir visa mokyklos bendruomenė gali įgyvendinti ir plėtoti vaikų ir jaunimo olimpinį ugdymą, formuoti ir perimti humanistines vertybes bei olimpinius idealus, juk olimpinis ugdymas – tai ne atskiras mokomasis dalykas, kuriam tvarkaraštyje numatytas tam tikras valandų skaičius. Priešingai, programos turinys integruotinas į visą formalųjį bei neformalųjį ugdymo procesą (Puišienė, Deksnys, Majauskas ir kt., 2002), olimpinis ugdymas yra viena iš priemonių įtraukti jaunimą į kūrybinę veiklą, suteikti žinių apie sveiko gyvenimo būdą (Karoblis, 2004) į darnią visumą jungti sportą, kultūrą ir ugdymą, pasinaudoti tomis galimybėmis plečiant ugdymo turinio įvairovę (Karoblis, Neseckienė, Gudiškis, 2015), juk olimpinis ugdymas reiškia ne tik fizinį ugdymą – juo siekiama, kad jaunimas suprastų, jog sporto lemiamas ilgaamžiškumas praturtina gyvenimą ir padeda įsitvirtinti visuomenėje (Tamošauskas, Morkūnienė, Višinskienė, 2008).

Taigi, per neformalųjį fizinį ugdymą mokykloje rekomenduojama surengti olimpines žaidynes. Jas rengdami ir jose dalyvaudami moksleiviai pamatys olimpinių žaidynių rengimo

pavyzdį, galės dalyvauti sporto varžybose, surengtose pagal tikrų olimpinių žaidynių modelį, jiems bus sudaromos sąlygos išbandyti savo fizines jėgas bei patirti džiaugsmą dėl įdėtų pastangų. Dalyvaujant meno, konkursuose, atidarymo ir uždarymo ceremonijose, moksleiviai pritaikys istorijos žinias bei loginį ir kritinį mąstymą. Ieškodami brutalaus žiūrovų arba sportininkų elgesio per varžybas pavyzdžių, taip pat priešingų – kilnaus elgesio – iliustracijų, jie formuos socialiai priimtino elgesio supratimą (Puišienė, Deksnys, Majauskas ir kt., 2002). Pasak J. Varkulevičiaus (2005) olimpinių žaidynių pasirengimo etapuose moksleiviai gali dalyvauti kurdami priesaikas, rašydami rašinius, aukštinančius sporto idealus ar sportininkus, dalyvauti reklamos kūrime, kurti olimpinių žaidynių talismano logotipą, žaidynių dainą. Visa tai sudaro sąlygas moksleiviams pajusti tą olimpinę dvasią, dalyvaujant nors ir mokyklinėse žaidynėse. Vis dėl to, reikia suprasti, kad olimpinis ugdymas siekia suteikti universalų išsilavinimą ir lavinti žmogų kaip asmenybę, priešingai nei tai daro specializuotas švietimas, ugdydamas specializuotas disciplinas. Tad, šis mokymas turi būti grįstas žmonių pastangomis ir asmeninėmis vertybėmis (Müller, 2004), juk olimpinio ugdymo tikslas yra perteikti olimpizmo vertybes kuo daugiau jaunimo, kad jos padėtų įveikti plintantį pragmatizmą, nihilizmą, jėgos kultą, ir abejingumą dvasinėms vertybėms. Tačiau negalima apsiriboti vien lavinamąja veikla, nukreipta į žinių apie olimpizmą sklaidą. Turėtų būti platesnis žvilgsnis – kartu su žiniomis padėti žmogui susiformuoti įgūdžius, mokėjimus ir gebėjimus (Tamošauskas, Morkūnienė, Višinskienė, 2008).

Apibendrinus galime teigti, kad olimpines vertybes galime skiepyti ne tik formaliojo, bet ir neformaliojo ugdymo metu, integruojant olimpinio ugdymo programą į visus neformaliojo ugdymo mokomuosius dalykus. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad dauguma mokinių pasirenka lankyti mokykloje ar už jos ribų sporto būrelius, o jie yra sietini su olimpinių vertybių ugdymu, nes šios veiklos metu, mokiniai labiausiai susiduria su nesąžiningu ir negarbingu elgesiu. Neformaliojo fizinio ugdymo metu mokiniai turėtų patirti džiaugsmą dėl įdėtų pastangų, siekti asmeninio „tobulumo“, išmokti elgtis kilniai ir sąžiningai bei kovoti su nepagarbiu, nedraugišku elgesiu.

II. TYRIMO METODAI IR ORGANIZAVIMAS

2.1. Tyrimo metodai

Jaunųjų paauglių olimpinių vertybių interiorizacijos analizei atskleisti buvo taikyti šie tyrimo metodai: **mokslinės – metodinės literatūros analizė, anketinė apklausa, matematinė statistinė analizė.**

1. **Mokslinės – metodinės literatūros analizė.** Darbe naudoti teoriniai metodai, apimantys mokslinės – metodinės literatūros šaltinių analizę. Pirmojoje baigiamojo darbo dalyje atlikta mokslinės – metodinės literatūros analizė, kurios metu buvo siekiama atskleisti temos aktualumą, suformuluoti tikslą ir uždavinius bei išanalizuoti sporto mokslo literatūrą apie jaunųjų paauglių olimpinių vertybių interiorizacija.
2. **Anketinė apklausa.** Empiriniams duomenis rinkti buvo pasirinktas kiekybinis tyrimas. Diagnostiniame tyrime naudotas parengtas klausimynas. Jį sudarant remtasi Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbuose taikytais instrumentais (Skurvydas, Stanislovas, Volbekienė, 2006; Gliožaitienė, 2014; The Olympic Museum, 2011).

Jaunųjų paauglių apklausos instrumentą sudaro 2 dalys:

1. Demografiniai duomenys – 5 klausimai. Pirmojoje klausimyno dalyje respondentams reikėjo pažymėti: kokioje mokykloje mokinasi, nurodyti savo lytį, kuriai etninei grupei priklauso, pažymėti ar lanko neformaliojo fizinio ugdymo užsiėmimus, ir jeigu taip, nurodyti kiek metų ir kokią sporto šaką lanko.
2. Jaunųjų paauglių olimpinių vertybių interiorizacija. Antrąją klausimyno dalį sudarė klausimai, kuriais buvo siekiama atskleisti ar jaunieji paaugliai turi pakankamai žinių apie olimpines vertybes, geba jomis grįsti savo veiklą ir kokias jie turi susiformavę nuostatas bei sužinoti ar jauniems paaugliams dalyvavimas neformaliajame fiziniame ugdyme turi įtakos jų vertybių interiorizacijai. Šią instrumento dalį sudarė 30 klausimų. Kuriant jaunųjų paauglių olimpinių vertybių interiorizacijos klausimus buvo remtasi A. Skurvydu, S. Stanislovaičiu, V. Volbekiene (2006), I. Gliožaitiene (2014), The Olympic Museum (2011) informacija. Remiantis The Olympic Museum (2011; 2013), Olimpinių vertybių ugdymo programa (2014), H. Digel (2014), M. Talbot (2014), E. Chidhakwa, (2015), E. Bayle (2015), D. Binder (2007), B. Allen (2016) mokslinės literatūros duomenimis, antroji klausimyno dalis buvo parengta išskiriant penkias pagrindines vertybes:
 1. *Tobulumas;*
 2. *pagarba;*
 3. *draugystė;*

4. *džiaugsmas dėl įdėtų pastangų;*

5. *kilnus elgesys.*

Kiekvienai vertybei įvertinti buvo skirti šeši klausimai, pirmieji du pateikti klausimai atspindi mokinių žinias, sekantys du gebėjimus ir likusieji du nuostatas. Anketinė apklausa sudaryta įvertinant jaunųjų paauglių vertybių žinias, gebėjimus ir nuostatas, apskaičiuojant procentinius dažnius. Buvo išskirti 3 lygiai: žemas (iki 33 %), vidutinis (33-66%), aukštas (66-100 %). Anketos patikimumui nustatyti buvo naudotas Cronbacho alfa (Cronbach's alpha) koeficientas.

3. **Matematinė statistinė analizė.** Tyrimo duomenims apdoroti buvo taikoma matematinės statistinės analizės metodas. Šis metodas padėjo atlikti aprašomąją statistiką ir apskaičiuoti absoliučius ir procentinius dažnius. Duomenys apdoroti taikant statistinių duomenų apdorojimo programą SPSS (Statisticals Package for the Social Science) paketo 20.0 versiją. Gauti duomenys buvo apdorojami taikant Microsoft Excel 2013 kompiuterinę programą. Rezultatų skirtumams tarp grupių įvertinti naudotas Mano - Vitnio (*Mann-Whitney*) rangų sumų kriterijus (U). Rezultatai buvo vertinami kaip statistiškai reikšmingi, kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$.

2.2. Tyrimo organizavimas

Tyrimas buvo atliktas 2019 m. sausio - kovo mėnesiais septyniose Klaipėdos apskrities savivaldybėse esančiose bendrojo ugdymo mokyklose. Tyrimo dalyviai buvo atrinkti dviem etapais:

1. Patogiosios atrankos būdu buvo pasirinkta apklausti Klaipėdos apskrities bendrojo ugdymo mokyklas. Klaipėdos apskrities savivaldybės: Klaipėdos m. sav., Klaipėdos r. sav., Kretingos r. sav., Neringos sav., Palangos m. sav., Skuodo r. sav., Šilutės r. sav.;
2. Paprastosios atsitiktinės atrankos būdu buvo pasirinkta apklausti po vieną mokyklą iš kiekvienos Klaipėdos apskrities savivaldybės:
 - Klaipėdos Hermano Zudermano gimnazija;
 - Priekulės Ievos Simonaitytės gimnazija;
 - Kretingos Simono Daukanto pagrindinė mokykla;
 - Neringos gimnazija;
 - Palangos Vlado Jurgučio pagrindinė mokykla;
 - Skuodo Bartuvos progimnazija;
 - Šilutės Pamario pagrindinė mokykla.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento 2017 – 2018 m. m. duomenimis, iš viso šiose septyniose savivaldybėse, 5-tų klasių mokinių yra 3141 (2 lentelė).

2 lentelė. Klaipėdos apskrities bendrojo ugdymo mokyklų mokinių skaičius.

		Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai/asmenys	
		5 klasės	
		Berniukai ir mergaitės	
Klaipėdos m. sav.	2017-2018		1667
Klaipėdos r. sav.	2017-2018		436
Kretingos r. sav.	2017-2018		362
Neringos sav.	2017-2018		8
Palangos m. sav.	2017-2018		158
Skuodo r. sav.	2017-2018		117
Šilutės r. sav.	2017-2018		393
			Iš viso: 3141

Remiantis L. Cohen, L. Manion, K. Morrison (2008) pateiktos generalinės imties dydžio ir patikimumo lygmenis lentelės duomenimis buvo pasirinkta apklausti nuo 357 iki 879 mokinių. Pasirenkant 95 % patikimumo lygmenį (3 lentelė).

3 lentelė. Imties dydis, patikimumo lygmuo ir imties paklaida (Cohen, Manion, Morrison, 2008, 104 p.).

Generalinės imties dydis	Patikimumo lygmuo - 95%			Patikimumo lygmuo - 99%		
	Imties dydis			Imties dydis		
30	28	29	29	29	29	30
50	44	46	48	46	48	49
75	63	67	70	67	70	72
100	79	86	91	87	91	95
150	108	120	132	122	131	139
200	132	150	168	154	168	180
250	151	176	203	182	201	220
300	168	200	234	207	233	258
350	183	221	264	229	262	294
400	196	240	291	250	289	329
450	207	257	317	268	314	362
500	217	273	340	285	337	393
600	234	300	384	315	380	453
700	248	323	423	341	418	507
800	260	343	457	363	452	558
900	269	360	468	382	482	605
1000	278	375	516	399	509	648
1500	306	429	624	460	613	827
2000	322	462	696	498	683	959
5000	357	536	879	586	859	1347

Empiriniams duomenis rinkti buvo pasirinkta atlikti kiekybinį tyrimą (anketinės apklausos metodas). Diagnostiniame tyrime naudotas darbo autorės parengtas klausimynas. Klausimyno patikimumui nustatyti buvo naudotas Cronbacho alfa (Cronbach's alpha) koeficientas. Taigi, buvo nustatyta, jog anketa yra patikima matavimo priemonė, nes Cronbacho alfa yra 0,839, o pasak V. Pakalniškienės (2012) moksliniuose darbuose gerai, kai Chronbacho alfa yra didesnė nei 0,70.

Šios apklausos metu buvo tirta jaunųjų paauglių olimpinių vertybių žinių, gebėjimų ir nuostatų ugdymas neformaliojo fizinio ugdymo veiklų metu. Respondentams buvo išdalintos anketos, kuriuose buvo pateikti 36 klausimai. Mokiniam anketoje buvo pateikiami uždarojo tipo klausimai, respondantai galėjo pasirinkti jiems tinkamą variantą. Tyrimo metu buvo laikomasi etikos principų. Prieš pradėdant apklausą, mokiniai buvo supažindinami su tyrimo tikslu, anketos pildymo metodika. Jei mokiniams iškilo kokių nors klausimų, viskas buvo paaiškinta. Siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių konfidencialumą bei privatumą, nebuvo prašoma įrašyti asmeninės informacijos pagal kurią būtų galima identifikuoti mokinius. Prieš atliekant anketinės apklausą buvo gauti žodiniai mokyklų administracijos leidimai.

Tiriamąją imtį sudarė 416 mokinių iš 5-tų klasių, nors tiriamiesiems asmeniškai buvo atsakyta į kiekvieną jiems iškilusį klausimą, vis dėl to 5 anketos buvo grąžintos užpildytos netinkamai, tad jas iš tyrimo eliminavome. Apklausą vykdėta įvairių pamokų metu.

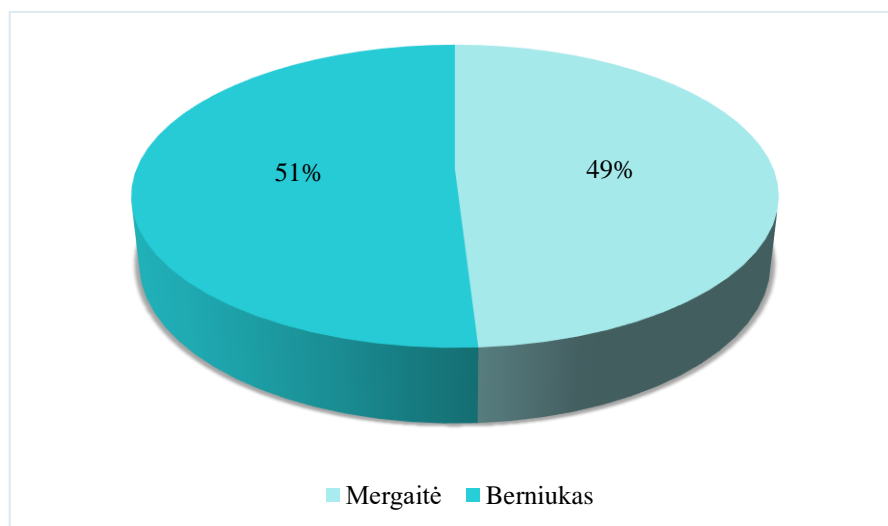
2.3. Tiriamieji

Tyrimo imtį sudarė 13,5 % Klaipėdos miesto, 18,5 % Klaipėdos rajono, 8,7 % Kretingos rajono, 3,4 % Neringos, 17,8 % Palangos miesto, 13,7 % Skuodo rajono, 24,5 % Šilutės rajono savivaldybių 5-tų klasių mokiniai. (4 lentelė).

4 lentelė. Apklaustų mokinių pasiskirstymas pagal savivaldybę ir mokyklą.

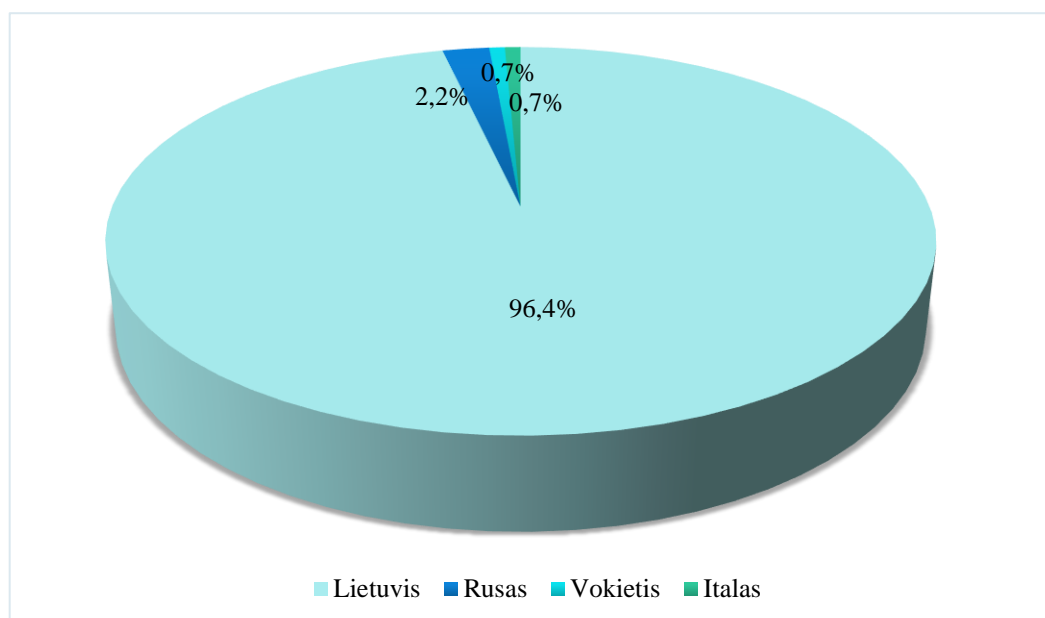
Savivaldybė	Skuodo r. sav.	Klaipėdos m. sav.	Klaipėdos r. sav.	Šilutės raj. sav.	Kretingos r. sav.	Palangos m. sav.	Neringos sav.
Mokykla	Skuodo Bartuvos progimnazija	Klaipėdos Hermano Zudermano gimnazija	Priekulės Ievos Simonaitytės gimnazija	Šilutės Pamario pagrindinė mokykla	Kretingos Simono Daukanto progimnazija	Palangos Vlado Jurgučio pagrindinė mokykla	Neringos gimnazija
n	57	56	77	102	36	74	14
%	13,7	13,5	18,5	24,5	8,7	17,8	3,4

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad anketinės apklausos metu dalyvavo 49,0 % mergaičių ir 51,0 % berniukų (1 pav.).



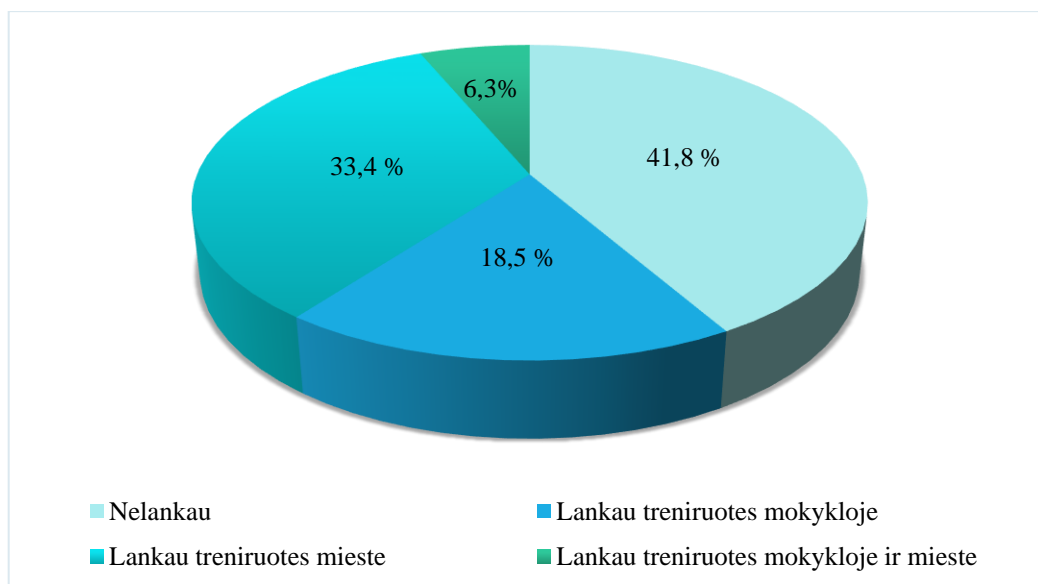
1 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal lytį (proc.).

Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad apklausoje dalyvavo 96,4 % lietuvių etninei grupei priklausančių mokinių, 2,2 % rusų ir po 0,7 % nurodė, jog priklauso italų ir vokiečių etninei grupei (2 pav.).



2 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal etninę grupę (proc.).

Tyrimas parodė, kad 242 respondentai (58,2 %) lanko neformaliojo fizinio ugdymo užsiėmimus, o 174 mokiniai (41,8 %) nelanko jokių sporto užsiėmimų (3 pav.).



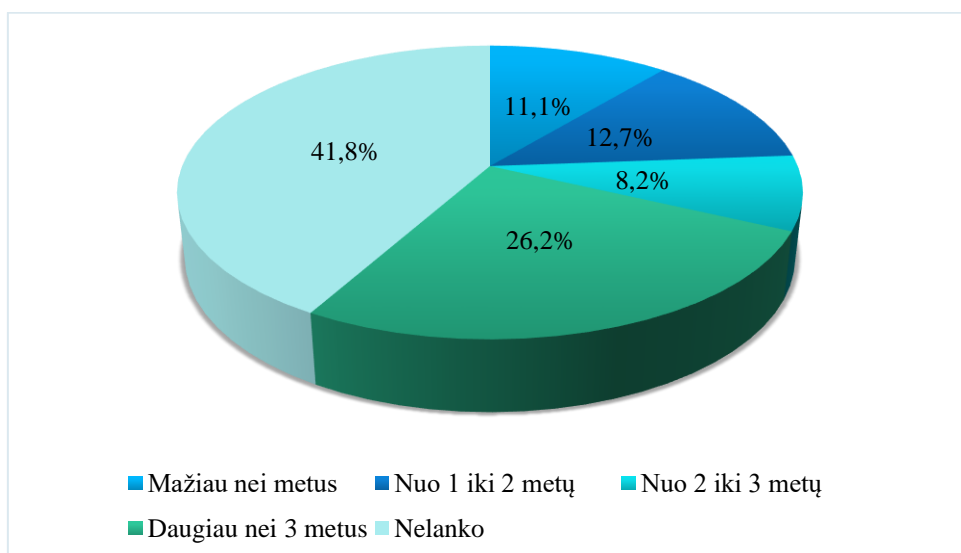
3 pav. Lankančių ir nelankančių NFU užsiėmimus pasiskirstymas (proc.).

Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad populiariausios sporto šakos yra: šokiai 15,4 %, krepšinis 8,4 %, futbolas 6,3 %, kvadratas 6,0 %, lengvoji atletika 3,8 %, plaukimas 2,9 % ir karatė 2,4 %. Mokiniai taip pat lanko: gimnastiką 2,2 %, tenisą 1,7 %, dalujį jojimą 1,4 %, boksa 1,2 %, dziudo 1,2 %, stalo tenisą 1,0 %, tinklinį 1,0 %, lengvąjį kultūrizmą 0,7 %, rankinį 0,7 %, dailųjį čiuožimą 0,5 %, sunkiąją atletiką 0,5 %, imtynes 0,2 %, regbį 0,2 %, joga 0,2 % bei baidarių irklavimą 0,2 % (5 lentelė).

5 lentelė. Apklaustų mokinių pasiskirstymas pagal sporto šaką.

Sporto šaka	n	%
Krepšinis	35	8,4
Futbolas	26	6,3
Lengvoji atletika	16	3,8
Šokiai	64	15,4
Kvadratas	25	6,0
Plaukimas	12	2,9
Lengvasis kultūrizmas	3	0,7
Gimnastika	9	2,2
Rankinis	3	0,7
Tenisas	7	1,7
Stalo tenisas	4	1,0
Imtynės	1	0,2
Dailusis čiuožimas	2	0,5
Dailusis jojimas	6	1,4
Regbis	1	0,2
Karatė	10	2,4
Boksas	5	1,2
Joga	1	0,2
Dziudo	5	1,2
Baidarių irklavimas	1	0,2
Sunkioji atletika	2	0,5
Tinklinis	4	1,0
Nelanko	174	41,8

Kiekybinio tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad NFU užsiėmimus daugiau nei 3 metus lanko 26,2 % respondentų, nuo 2 iki 3 metų lanko 8,2 % mokinių, nuo 1 iki 2 metų lanko 12,7 % vaikų, mažiau nei metus NFU užsiėmimus lanko 11,1 % respondentų ir visiškai nelanko 41,8 % mokinių (4 pav.).

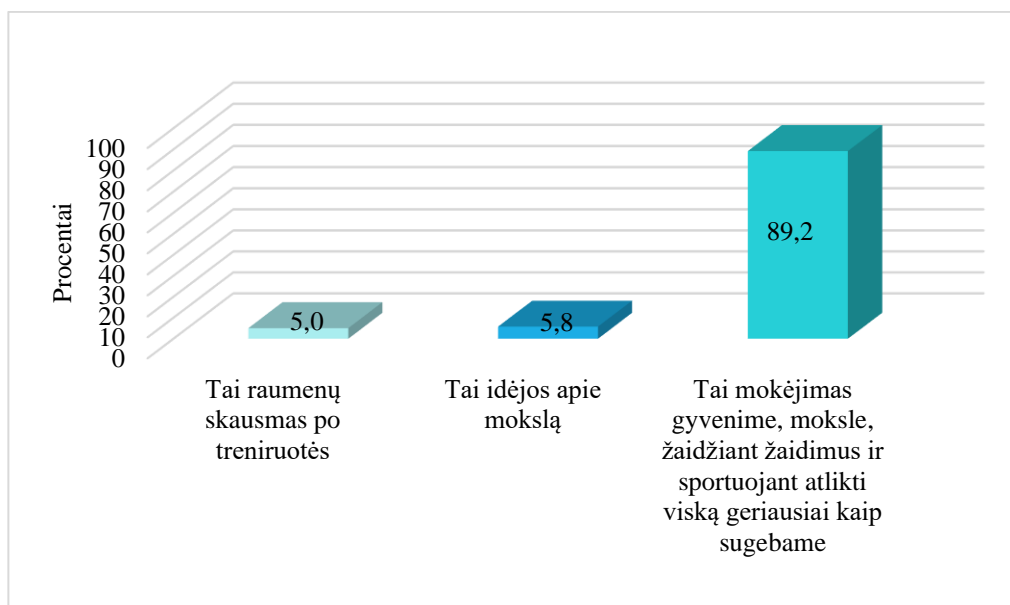


4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal NFU lankymo metus (proc.).

III. TYRIMO REZULTATAI

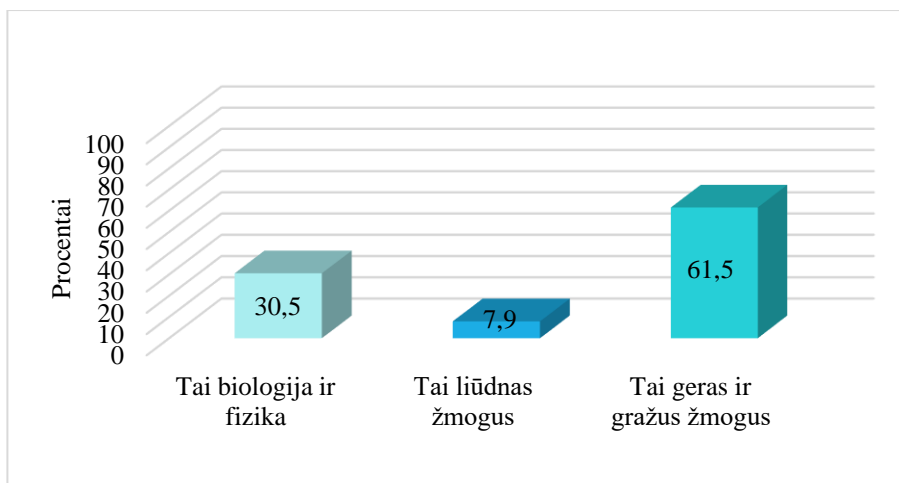
3.1. Lankančių ir nelankančių neformalųjį fizinių ugdymą jaunujų paauglių žinių, gebėjimų ir nuostatų apie olimpinės vertybes analizė

Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad mokinių žinios apie olimpinę vertybę „Tobulumas“ yra aukšto lygio, nes atsakymai į teiginį „Pasak tavęs olimpinė vertybė „tobulumas“ tai -“, teisingai atsakymą nurodė 89,2 % mokinių, atsakydami, kad tai yra „Tai mokėjimas gyvenime, moksle, žaidžiant žaidimus ir sportuojant atlikti viską geriausiai kaip sugebame“, nurodydami kitą variantą, blogai atsakė 10,8 % respondentų (5 pav.).



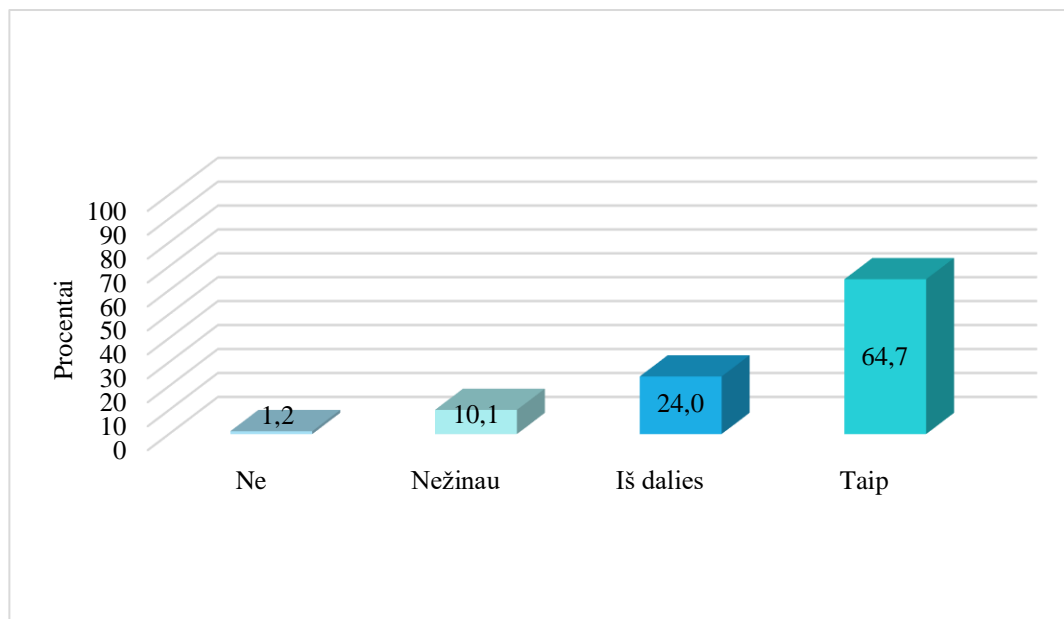
5 pav. Mokinių žinios apie tobulumo sąvoką (proc.).

Analizuojant mokinių žinias apie senovės Graikijoje reikšmingą žodį „Kalokagatija“ nustatyta, kad 61,5 % respondentų žino, kad šį žodį sudaro gėrio ir grožio vienovė, o 38,4 % nurodė neteisingus atsakymus (6 pav.).



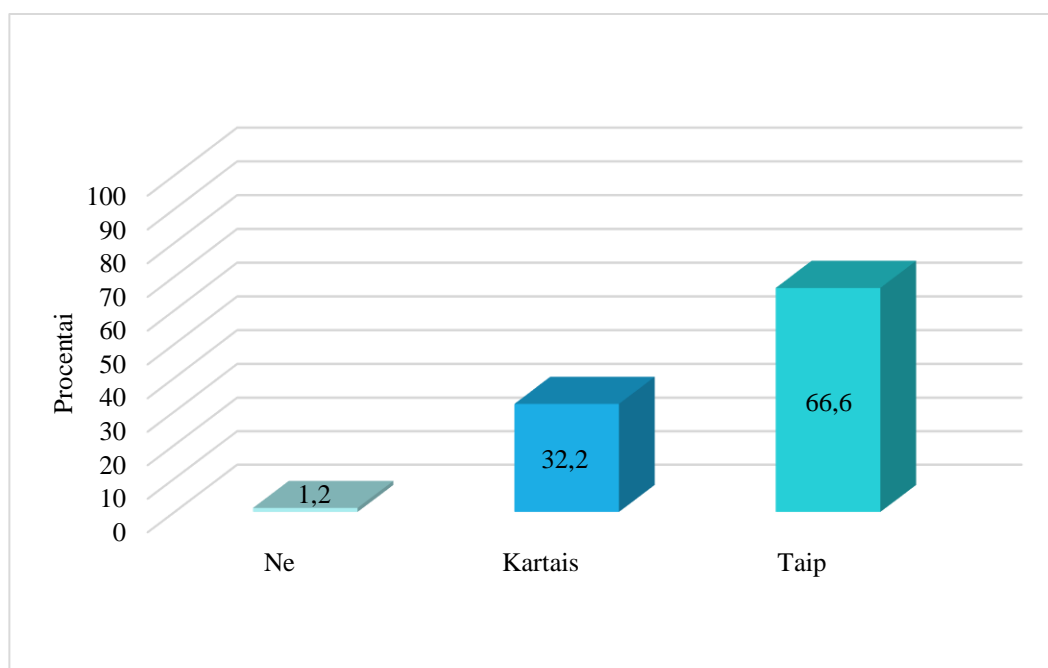
6 pav. Mokinių žinios apie „Kalokagatija“ (proc.).

Tiriant respondentų gebėjimus, sužinojome, kad mokinių gebėjimai yra vidutinio lygmens. Mokinių pasiteiravus ar jie siekia savo užsibrėžtų tikslų žaidimuose, sporte ir gyvenime, sužinojome, jog 64,7 % mokinių atsakė „Taip“, o likusieji 35,3 % nurodė kitus atsakymus (7 pav.).



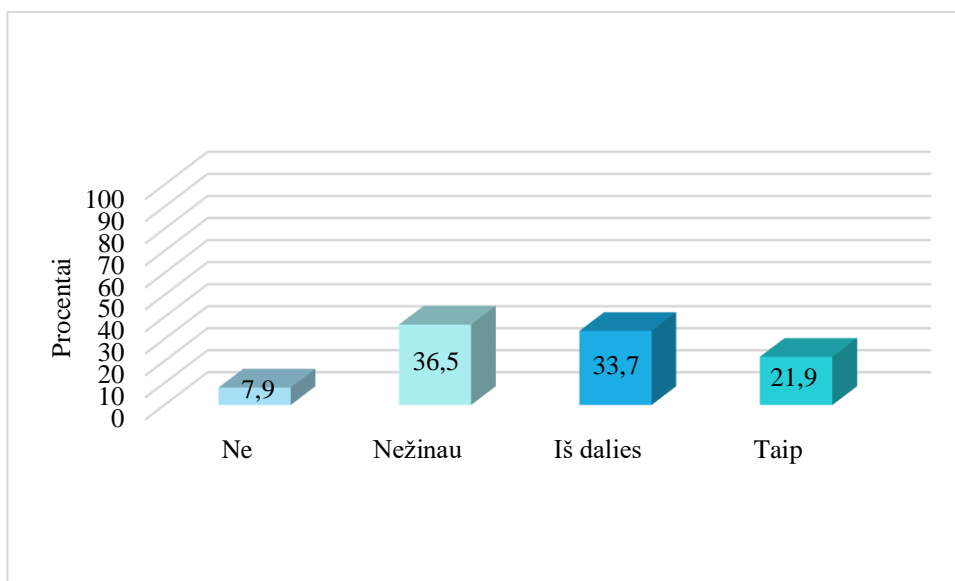
7 pav. Respondentų gebėjimas pasiekti savo užsibrėžtų tikslų (proc.).

Analizuojant tyrimo duomenis nustatyta, kad 66,6 % visada siekia viską atlikti taip, kaip gali geriausiai, 32,2 % nurodė, kad tik „Kartais“ siekia viską atlikti geriausiai, o 1,2 % atsakė, jog retai siekia atlikti viską, kaip sugeba geriausiai (8 pav.).



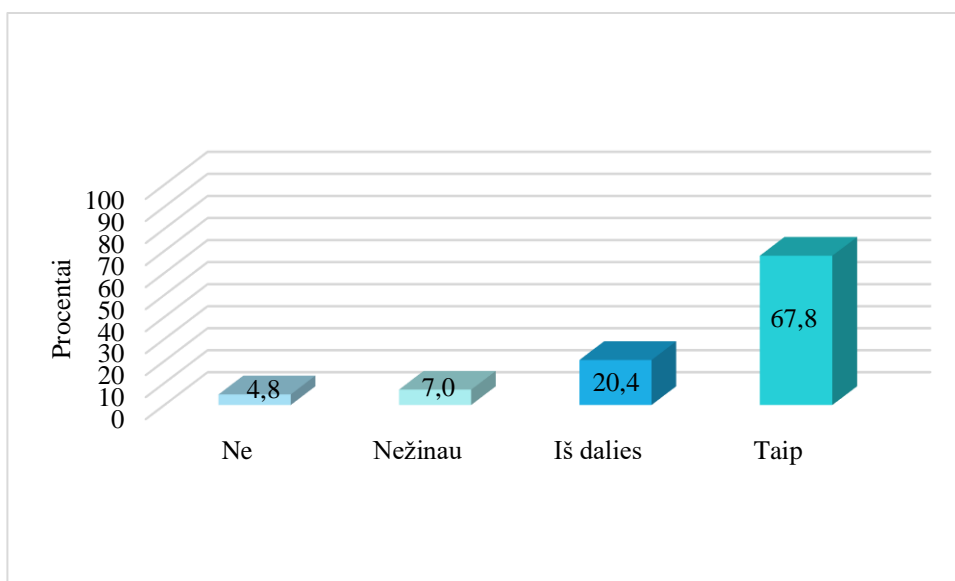
8 pav. Mokinių siekis viską atlikti „geriausiai kaip gali“ (proc.).

Analizuojant mokinių nuostatas išsiaiškinta, kad pasak mokinių ar jie galėtų būti patys geriausi, tobuliausi tiek sporte, tiek gyvenime, tik 21,9 % respondentų nurodė, jog *taip*, 33,7 % nurodė atsakymą - *iš dalies*, 36,5 % nežino, o 7,9 % apskritai nemano, kad galėtų būti patys geriausi (9 pav.).



9 pav. Respondentų nuostata ar jie gali būti pačiais geriausiai ir tobuliausiai (proc.).

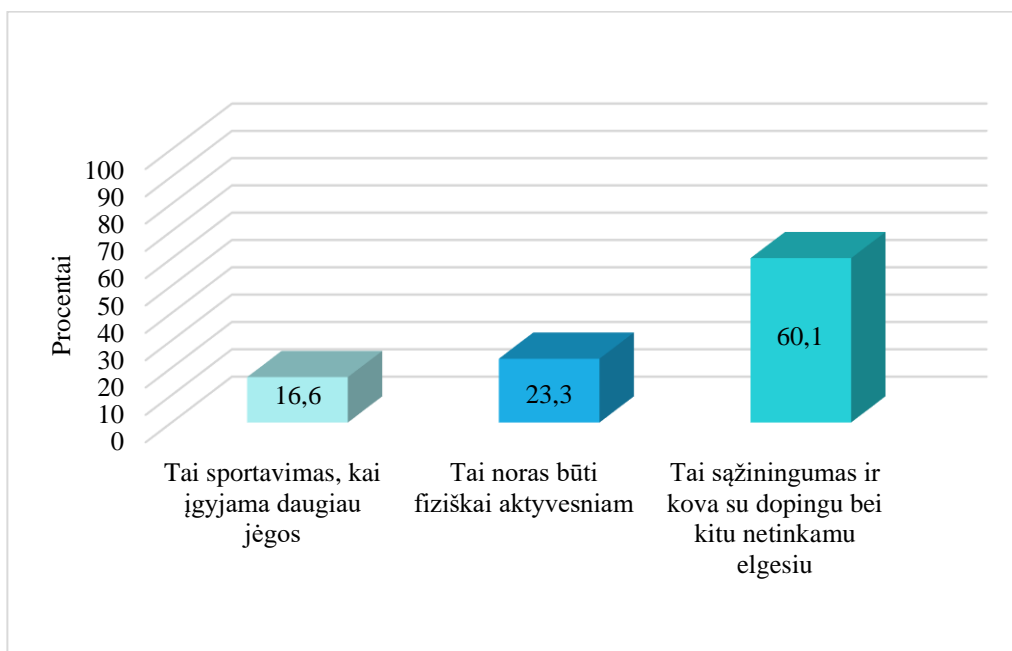
Kiekybinio tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad 67,8 % respondentų sportuodami bei varždamiesi mano, kad svarbiausias dalykas yra dalyvavimas ir tobulėjimas, o ne laimėjimas. 20,4 % tik iš dalies taip mano, 7,0 % nežino, o 4,8 % nesutinka (10 pav.).



10 pav. Mokinių nuomonė, kad sportuojant ir varžantis svarbiausia ne tik laimėjimas (proc.).

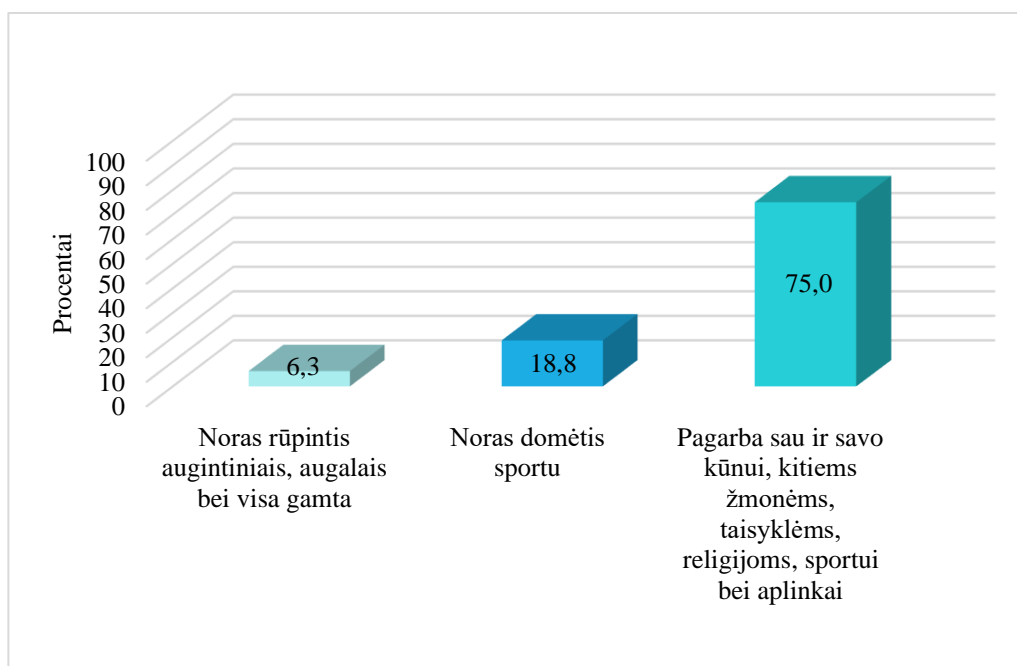
Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad mokinių žinios apie olimpinę vertybę „Pagarba“ yra vidutiniškos, nes 60,1 % atsakiusių teisingai nurodė atsakymą, kad „Tai sąžiningumas ir kova su dopingu bei kitu netinkamu elgesiu“, neteisingai atsakiusieji pasiskirstė panašiai 23,3 % nurodė kad

„Tai noras būti fiziškai aktyvesniam“ ir 16,6 % atsakė, jog „Tai sportavimas, kai įgyjama daugiau jėgos“ (11 pav.).



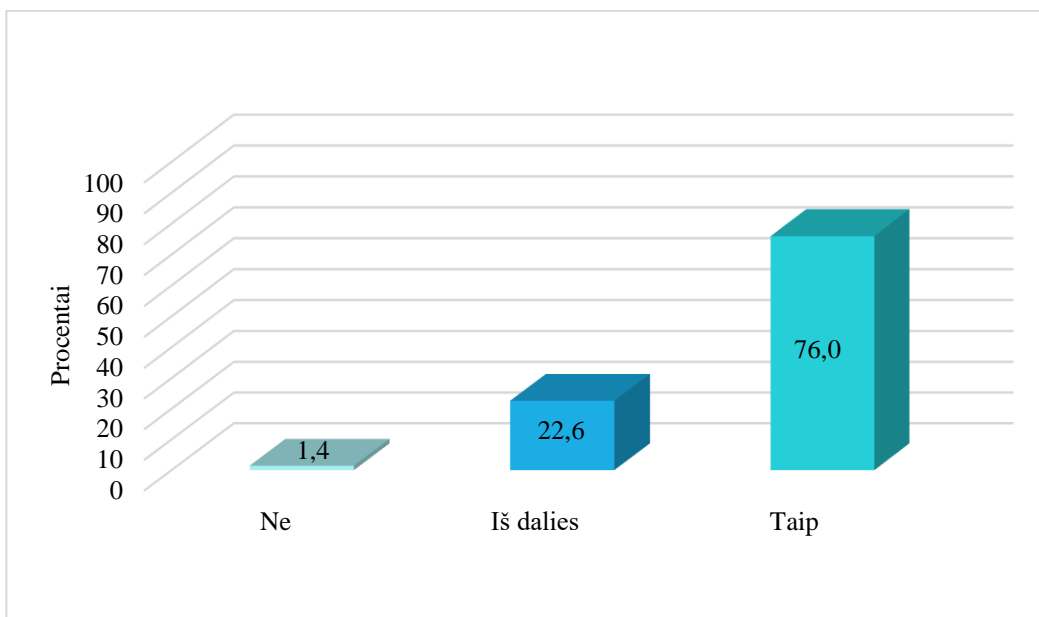
11 pav. Mokinių nuomonė apie olimpinę vertybę „pagarbą“ (proc.).

Anketinės apklausos metu tiriant mokinių žinias buvo išsiaiškinta, kad mokiniai žino kas sudaro vertybę pagarbą, 75,0 % nurodė, jog tai „Pagarba sau ir savo kūnui, kitiems žmonėms, taisyklėms, religijoms, sportui bei aplinkai“, 18,8 % atsakė, kad tai „Noras domėtis sportu“, o likusieji 6,3 % nurodė, jog tai „Noras rūpintis augintiniais, augalais bei visa gamta“ (12 pav.).



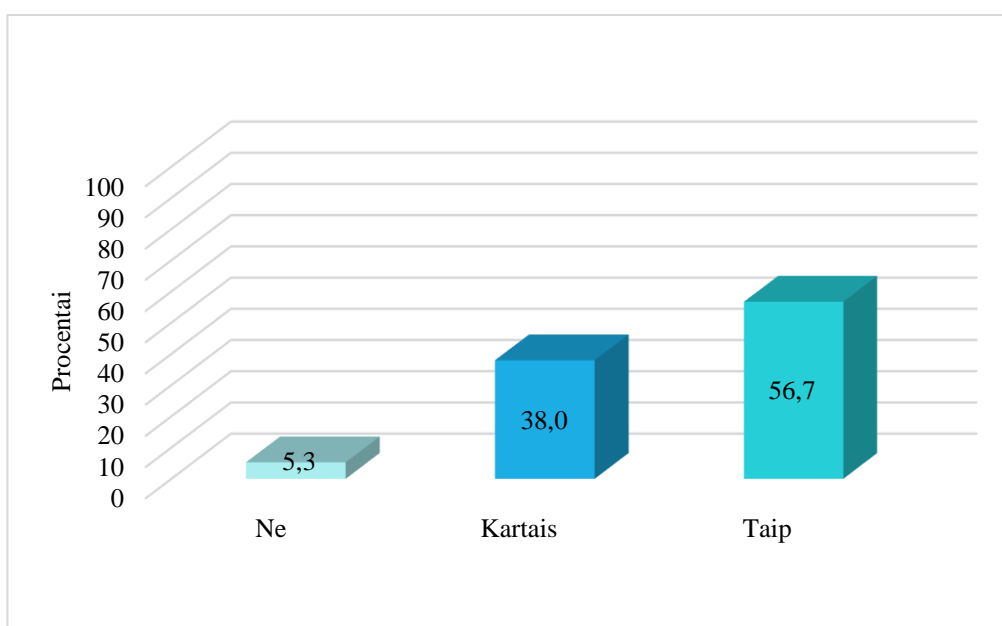
12 pav. Mokinių žinios kas sudaro olimpinę vertybę pagarbą (proc.).

Kiekybinio tyrimo metu mokinių buvo pasiteirauta „Ar tu sportuodamas gerbi kitus žmones, save ir savo kūną bei taisykles?“, 76,0 % atsakė, kad *taip*, 22,6 % nurodė, kad tik „Iš dalies“ gerbia, o 1,4 % atsakė, jog *ne* (13 pav.).



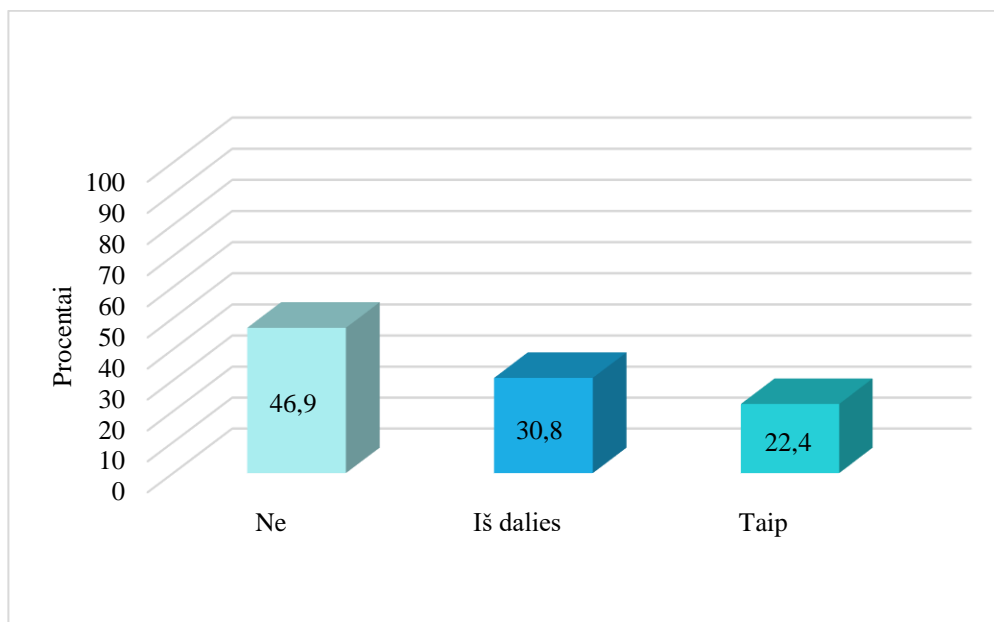
13 pav. Respondentų požiūris į savęs, kitų žmonių bei taisyklių gerbimą (proc.).

Kiekybinio tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad 56,7 % mokinių visada siekia atsižvelgti į savo komandos draugų norus, nuomonę ir poreikius, 38,0 % atsakė, kad tik „Kartais“ fizinės veiklos metu atsižvelgia į komandos draugus, o 5,3 % atsakė, jog fizinės veiklos metu neatsižvelgia į savo komandos draugus (14 pav.).



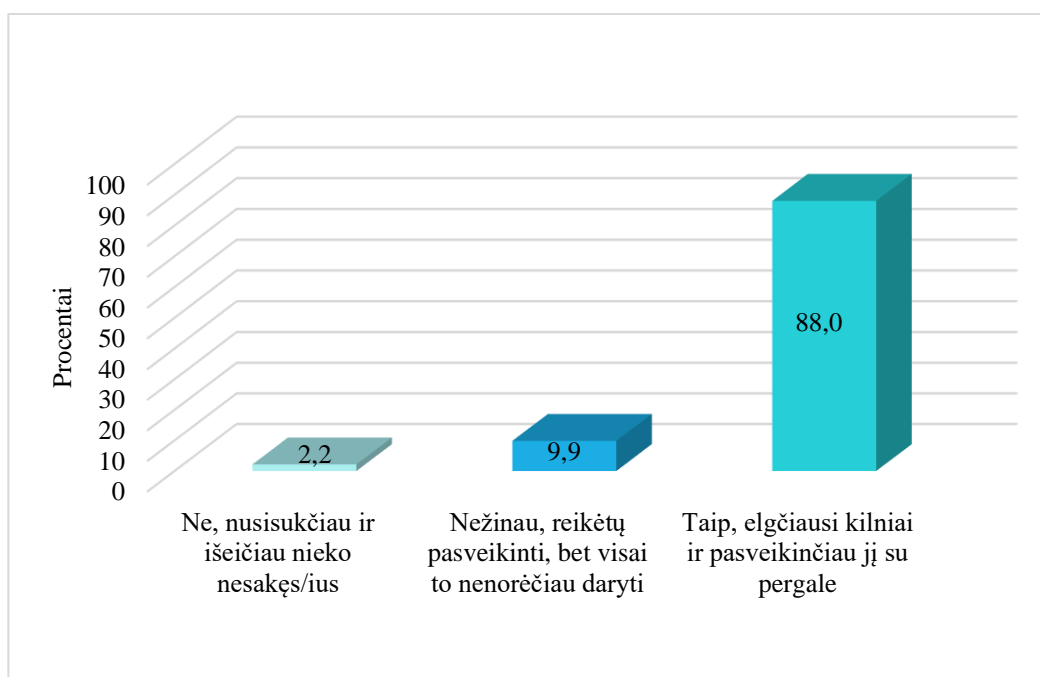
14 pav. Respondentų požiūris į komandos draugų norus, nuomonę ir poreikius (proc.).

Tik 22,4 % respondentų žaisdami sąžiningai ir laikydamiesi taisyklių galėtų gerbti sukčiaujančius varžovus, kolegas žaidėjus ir teisėjus. 30,8 % mokinių tik iš dalies galėtų gerbti, o net 46,9 % nurodė, jog negalėtų gerbti sukčiaujančių varžovų, kolegų žaidėjų ir teisėjų (15 pav.).



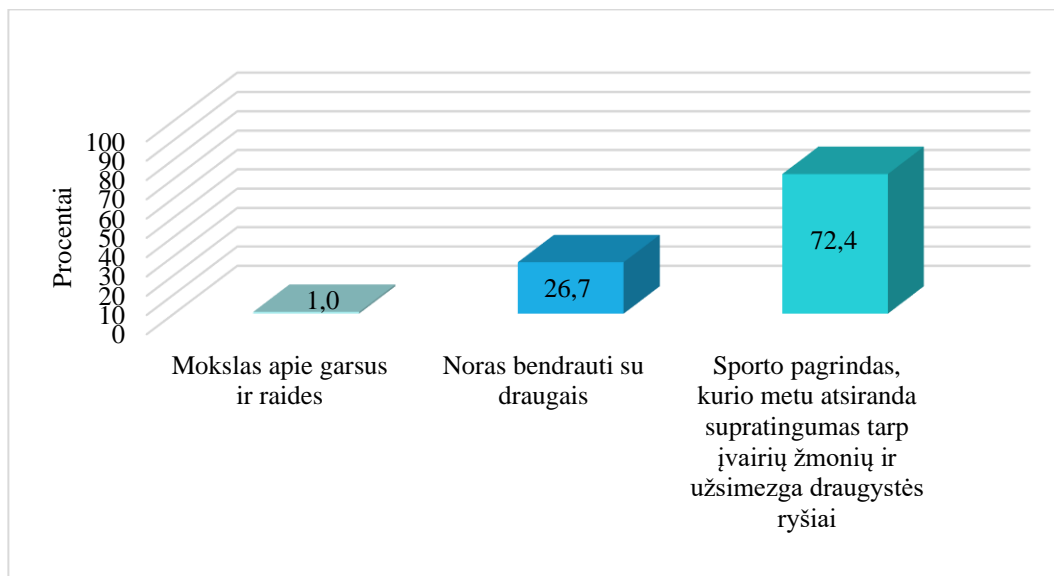
15 pav. Mokinių nuomonė ar galėtų gerbti sukčiaujančius varžovus, kolegas ir teisėjus (proc.).

Anketinėje apklausos metu 88,0 % mokinių teigiamai atsakė į teiginį - „Tu pralaimi varžybas vienu tašku ir užimi antrąją vietą, o pirmąją vietą užėmęs dalyvis prieina tavęs pasveikinti. Ar tu irgi norėtum jį pasveikinti?“, 9,9 % nurodė, nežinantys ar tai norėtų daryti, o 2,2 % pažymėjo neigiamą atsakymą ir teigia, kad nusisuktų ir išeitų nieko nesakęs/ius (16 pav.).



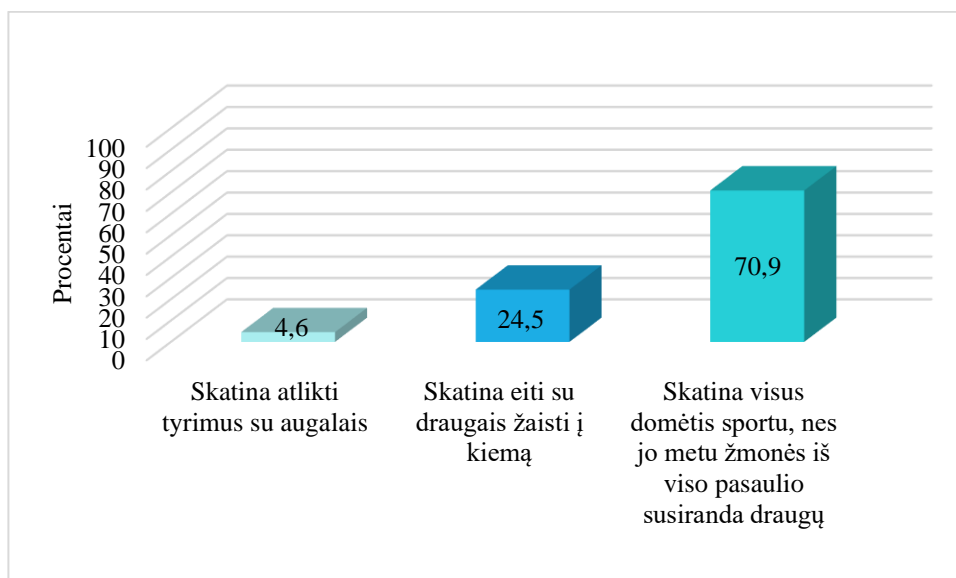
16 pav. Mokinių reakcija laimėjusio priešininko atžvilgiu (proc.).

Anketinės apklausos metu buvo aiškinamasi apie olimpinę vertybę „Draugystė“, mokinių žinios apie šią vertybę yra aukštos, nes 72,4 % respondentų nurodė teisingą atsakymą į klausimą - „Olimpinė vertybė „draugystė“ tai:“ ir nurodė, kad tai „Sporto pagrindas, kurio metu atsiranda supratingumas tarp įvairių žmonių ir užsimezga draugystės ryšiai“, 26,7 % teigia, kad tai noras bendrauti su draugais, o likę 1,0 % neteisingai nurodė atsakymą ir teigia, jog tai „Mokslas apie garsus ir raides“ (17 pav.).



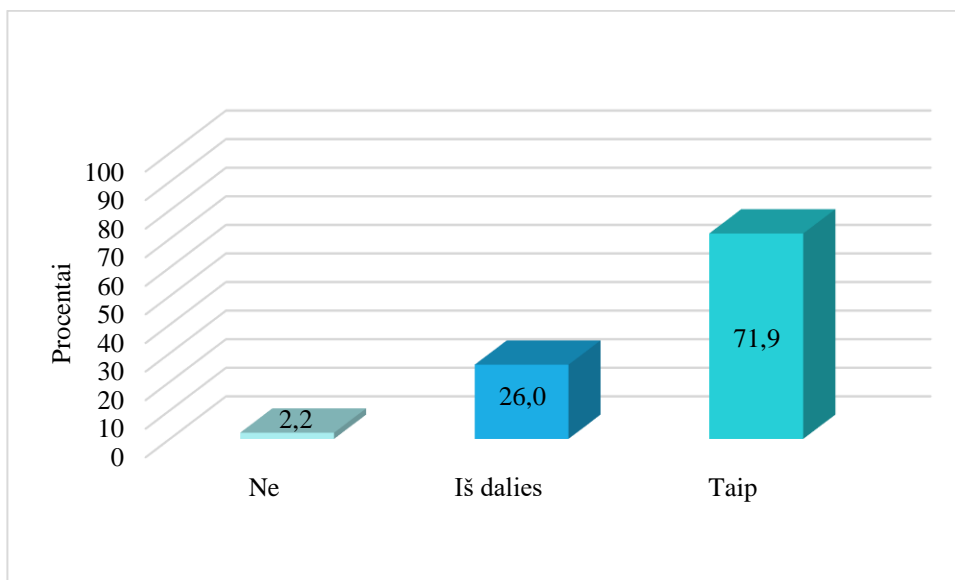
17 pav. Mokinių žinios apie olimpinės vertybės „Draugystė“ reikšmę (proc.).

Anketinės apklausos metu tiriant mokinių žinias buvo išsiaiškinta, kad mokiniai žino kam skatina vertybė „Draugystė“, 70,9 % nurodė, jog „Skatina visus domėtis sportu, nes jo metu žmonės iš viso pasaulio susiranda draugų“, 24,5 % nurodė, kad „Skatina eiti su draugais žaisti į kiemą“, o likusieji 4,6 % atsakė, jog „Skatina atlikti tyrimus su augalais, mikroorganizmais, gyvūnais ir žmonėmis“ (18 pav.).



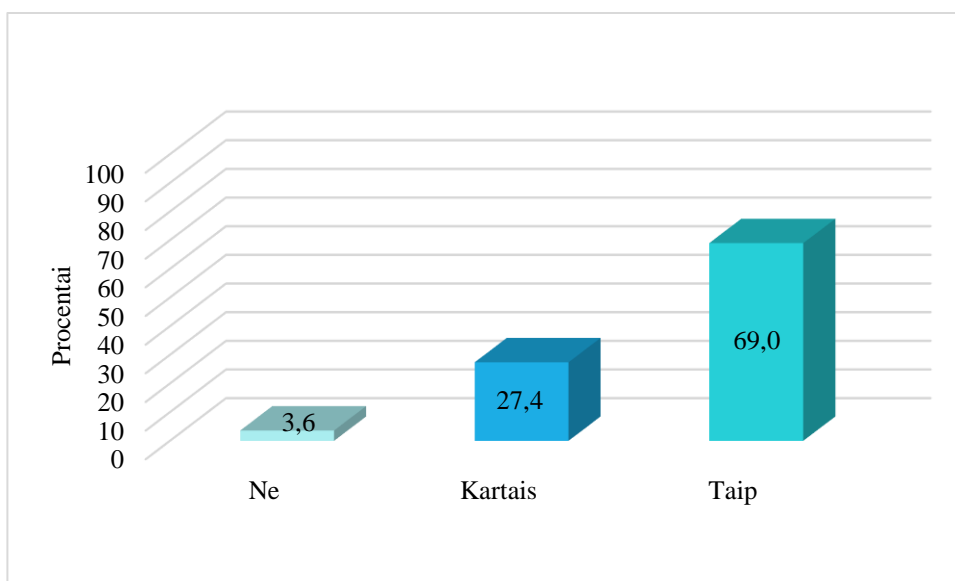
18 pav. Mokinių žinios kam skatina olimpinė vertybė „Draugystė“ (proc.).

Anketinės apklausos metu buvo išsiaiškinta, kad 71,9 % respondentų yra draugiški su kitos lyties, rasės ir religijos žmonėmis, 26,0 % nurodė, kad tik „Iš dalies“ yra draugiški, o 2,2 % mokinių nėra draugiški su kitos lyties, rasės ir religijos asmenimis (19 pav.).



19 pav. Respondentų draugiškumas su kitos lyties, rasės ir religijos žmonėmis (proc.).

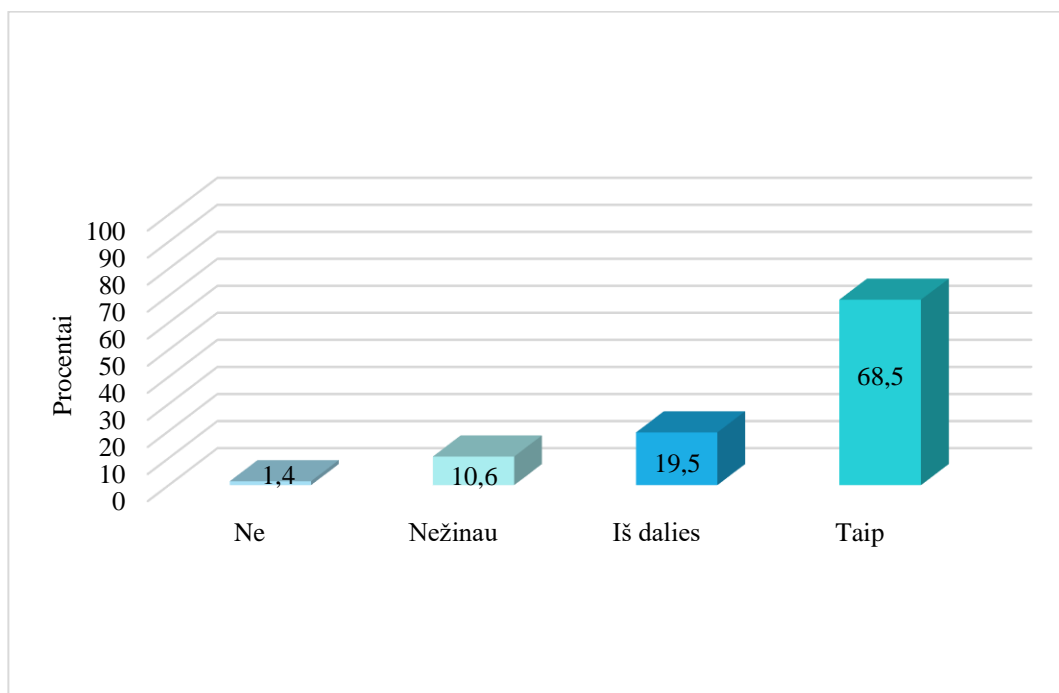
Kiekybinio tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad 69,0 % respondentų dalyvaudami sporto pratybose, varžybose kalbasi ir elgiasi draugiškai su varžovais, 27,4 % nurodė, jog tik „Kartais“ bendrauja ir elgiasi draugiškai su priešininkais, o 3,6 % atsakė, kad visiškai nebendrauja su varžovais (20 pav.).



20 pav. Mokinių nuomonė apie norą bendrauti ir draugiškai elgtis su varžovais (proc.).

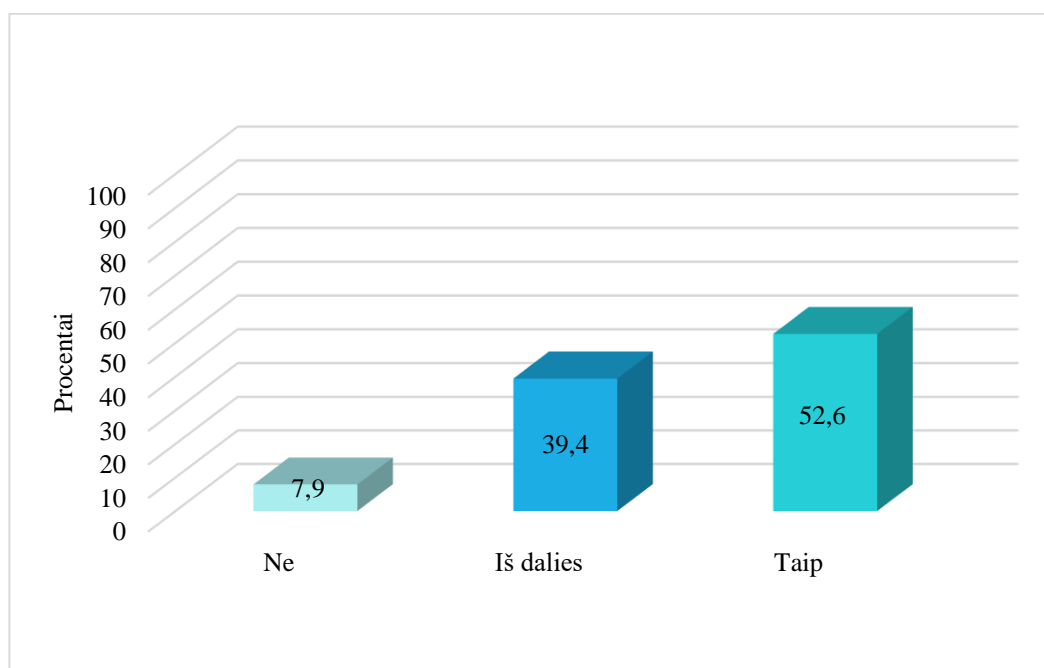
Anketinėje apklausoje mokiniams buvo pateiktas teiginys „Išivaizduok, kad tavo giminaitis olimpinėse žaidynėse bėgimo rungtyje užėmė 68-ąją vietą ir tu turi galimybę iš karto po finišo 5 minutes su juo pabendrauti. Ar sugebėtum jį džiaugsmingai pasveikinti?“, 68,5 % nurodė, jog *taip*,

19,5 % atsakė, kad tik iš dalies galėtų pasveikintų džiaugsmingai, 10,6 % respondentų nežino, o likusieji 3,6 % mokinių apskritai nesidžiaugtų (21 pav.).



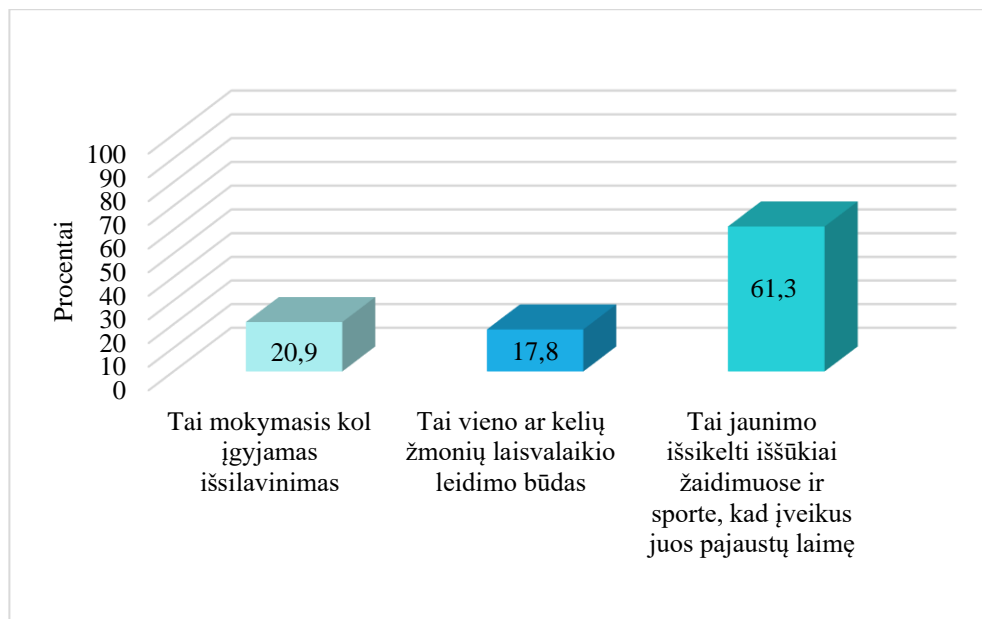
21 pav. Mokinių draugiškumas su neprestižinę vietą varžybose užėmusiu asmeniu (proc.).

Anketinės apklausos metu išsiaiškinta, kad tik 52,6 % mokinių siekia sąžiningai varžydamiesi užmegzti draugystės ryšius su kitais asmenimis, 39,4 % respondentų tik „Iš dalies“ siekia užmegzti draugystės ryšius, o 7,9 % nurodė, kad apskritai nesiekia užmegzti jokių ryšių (22 pav.).



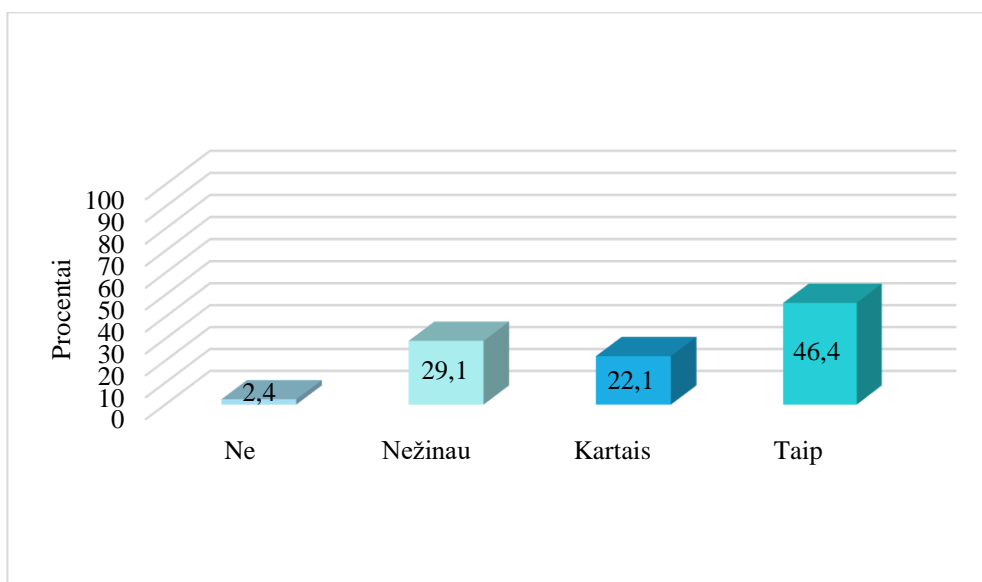
22 pav. Respondentų siekis sąžiningai varžantis užmegzti draugystės ryšius (proc.).

Kiekybinio tyrimo metu buvo tirta apie olimpinę vertybę „Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“ mokiniai anketinėje apklausoje atsakinėdami į klausimą „Kaip manai ką reiškia „džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“?“, 61,3 % atsakė, kad „Tai jaunimo išsikelti iššūkiai žaidimuose ir sporte, kad įveikus juos pajautų laimę“, 17,8 % nurodė, jog „Tai vieno ar kelių žmonių laisvalaikio leidimo būdas“, o 20,9 % teigė, kad „Tai mokymasis kol įgyjamas išsilavinimas“ (23 pav.).



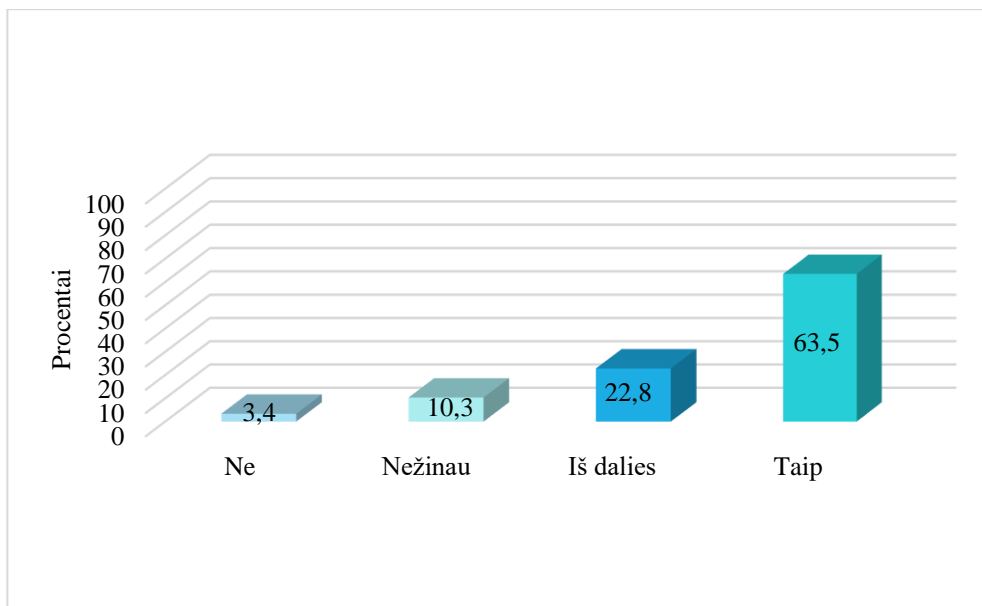
23 pav. Respondentų žinios apie džiaugsmą dėl įdėtų pastangų (proc.).

Kiekybinio tyrimo metu išsiaiškinta, kad 46,4 % mokinių žino, jog NFU pratybose ugdoma olimpinė vertybė - „džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“, 22,1 % mano, kad tik kartais ugdoma, 29,1 % atsakė nežinantys ar olimpinė vertybė NFU metu yra ugdoma, o 2,4 % mokinių mano, kad vertybė nėra ugdoma (24 pav.).



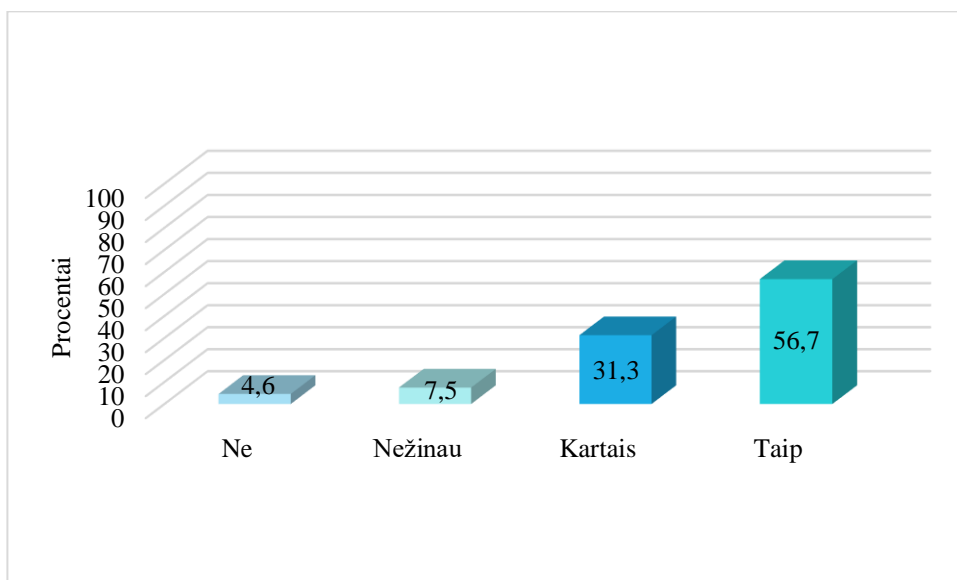
24 pav. Mokinių nuomonė apie NFU metu ugdomą olimpinę vertybę – džiaugsmas dėl įdėtų pastangų (proc.).

Kiekybinio tyrimo metu tiriant mokinių gebėjimus buvo pasiteirauta „Ar tu jauti džiaugsmą dėl įdėtų pastangų, kai varžaisi pats su savimi bei priešininkais?“. 63,5 % atsakė, kad *taip*, 22,8 % nurodė, jog tik iš dalies, 10,3 % mokinių nežino ar jaučia džiaugsmą dėl įdėtų pastangų, kai varžosi pats su savimi bei priešininkais, o 3,4 % teigia, jog nepajaučia džiaugsmo dėl įdėtų pastangų (25 pav.).



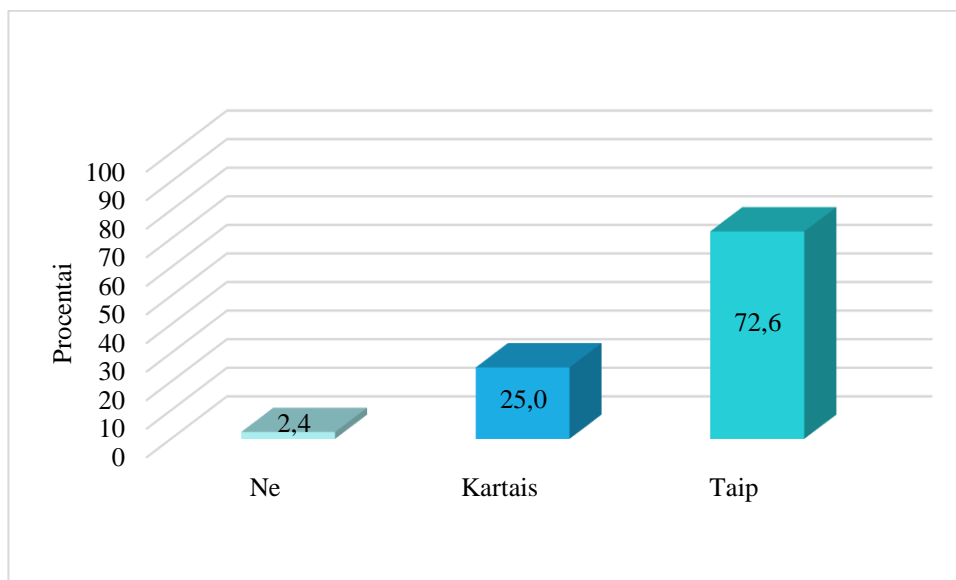
25 pav. Respondentų gebėjimas pajauti džiaugsmą dėl įdėtų pastangų (proc.).

Anketinėje apklausoje mokiniai į klausimą - „Ar tu džiaugiesi savo asmeniniais rezultatais visu šimtu procentų, nors ir patiri nesėkmę?“, 56,7 % nurodė atsakymą „Taip“, 31,3 % respondentų teigia, kad *kartais*, 7,5 % atsakė, jog *nežino*, o 4,6 % atsakė, kad nesidžiaugia savo asmeniniais rezultatais visu šimtu procentų, kai patiria nesėkmę (26 pav.).



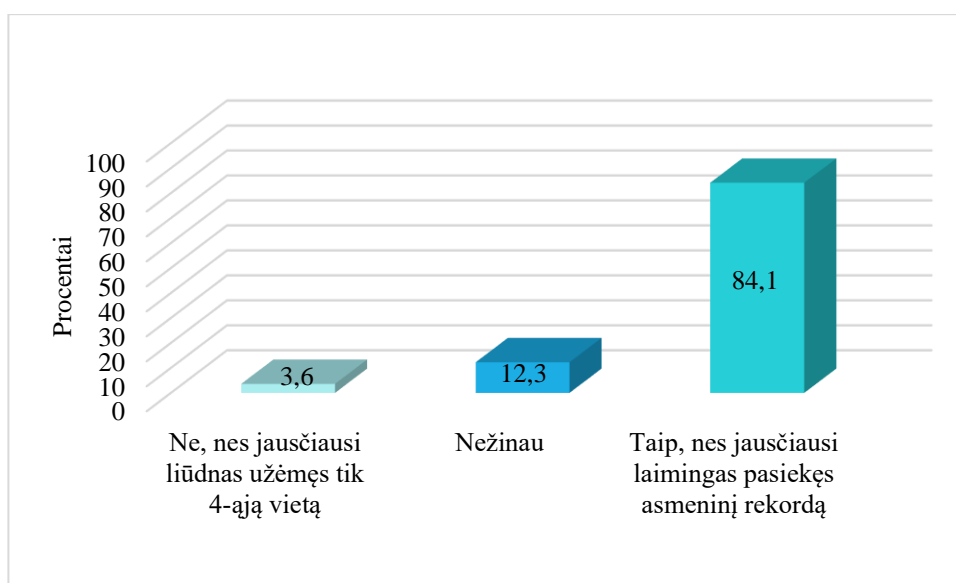
26 pav. Mokinių džiaugsmo dėl įdėtų pastangų pajautimas patyrus nesėkmę (proc.).

Kiekybinio tyrimo metu išsiaiškinta, kad 72,6 % respondentų galėtų pasiekti savo užsibrėžtų tikslų ir gauti rezultatą geresnį nei tikėjosi, 25,0 % nurodė, jog tik „Kartais“ galėtų pasiekti savo užsibrėžtų tikslų, o 2,4 % respondentų nurodė, kad nepasiektų savo tikslų (27 pav.).



27 pav. Mokinių požiūris į užsibrėžtų tikslų siekimą (proc.).

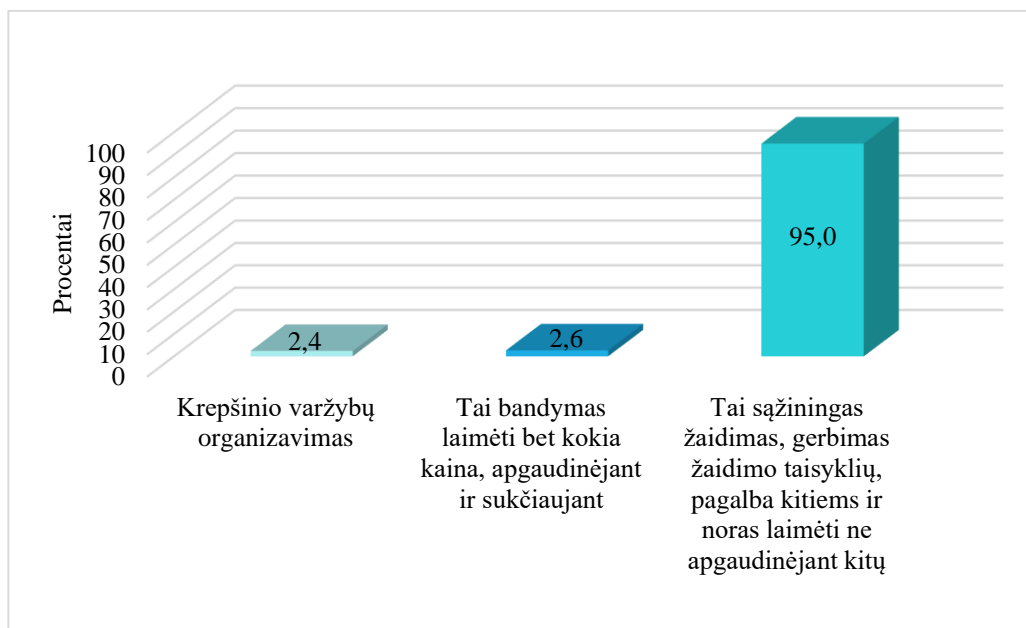
Anketinėje apklausoje mokiniams buvo pateiktas teiginys „Įsivaizduok, kad tu bėgai 60 metrų distanciją ir užėmei 4-ąją vietą, bet pasiekei savo asmeninį rekordą. Ar toliau sportuotum ir siektum dar geresnių sportinių rezultatų?“, 84,1 % respondentų atsakė „Taip, nes jausčiausi laimingas pasiekęs asmeninį rekordą“, 12,3 % nurodė atsakymą „Nežinau“, o atsakiusių „Ne“ buvo 3,6 % respondentų (28 pav.).



28 pav. Respondentų nuostatos apie norą sportuoti po patirtos nesėkmės (proc.).

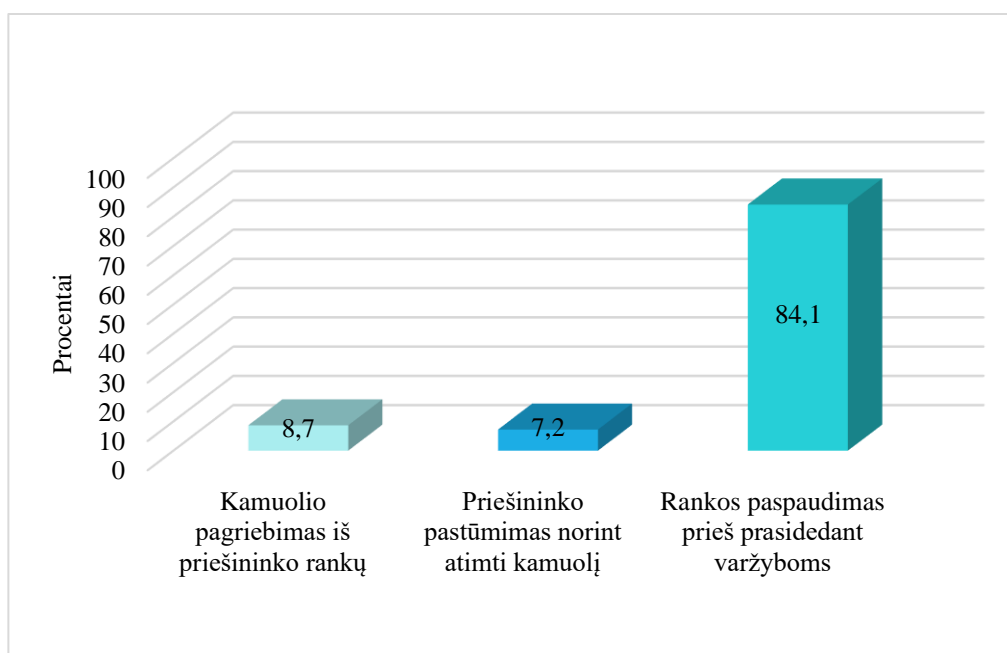
Penktoji olimpinė vertybė buvo nurodyta „Kilnus elgesys“. Apklausos metu mokinių buvo pasiteirauta „Ar žinai ką reiškia „kilnus elgesys“ sporte?“, 95,0 % atsakė teisingai ir nurodė atsakymą

„Tai sąžiningas žaidimas, gerbimas žaidimo taisyklių, pagalba kitiems ir noras laimėti ne apgaudinėjant kitų“, 2,4 % nurodė atsakymą „Krepšinio varžybų organizavimas“, o 2,6 % mano, jog „Tai bandymas laimėti bet kokia kaina apgaudinėjant ir sukčiaujant“ (29 pav.).



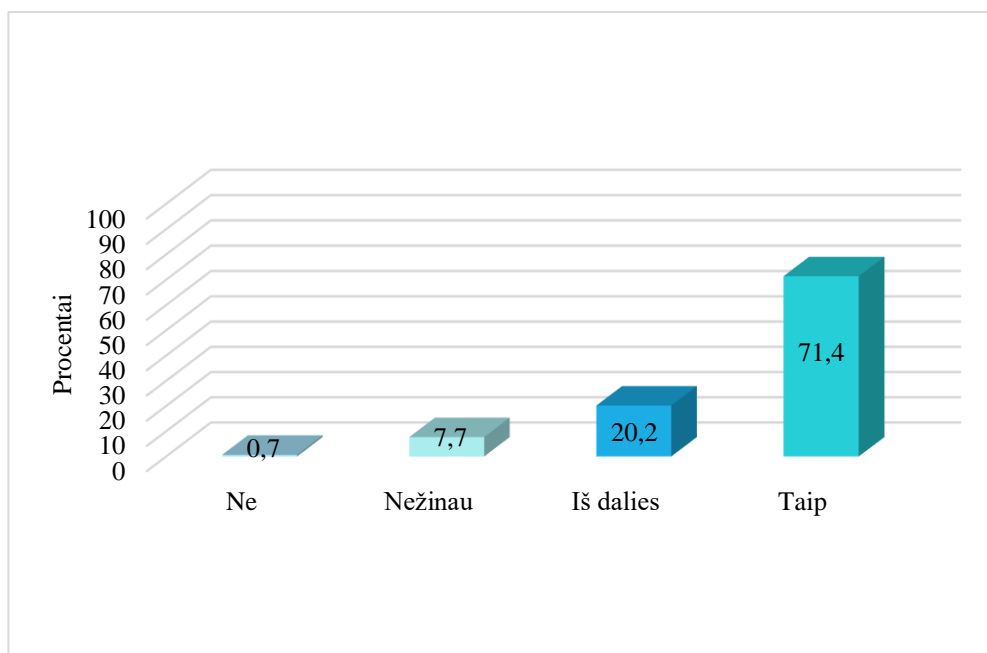
29 pav. Respondentų žinios apie kilnų elgesį sporte (proc.).

Anketinėje apklausoje 84,1 % mokinių garbingos kovos, kilnaus elgesio sporto varžybose pavyzdžiu nurodo „Rankos paspaudimą prieš prasidedant varžyboms“, 8,7 % nurodė „Kamuolio pagriebimą iš priešininko rankų“, o likusieji 7,2 % atsakė, kad „Priešininko pastūmimą norint atimti kamuolį“ (30 pav.).



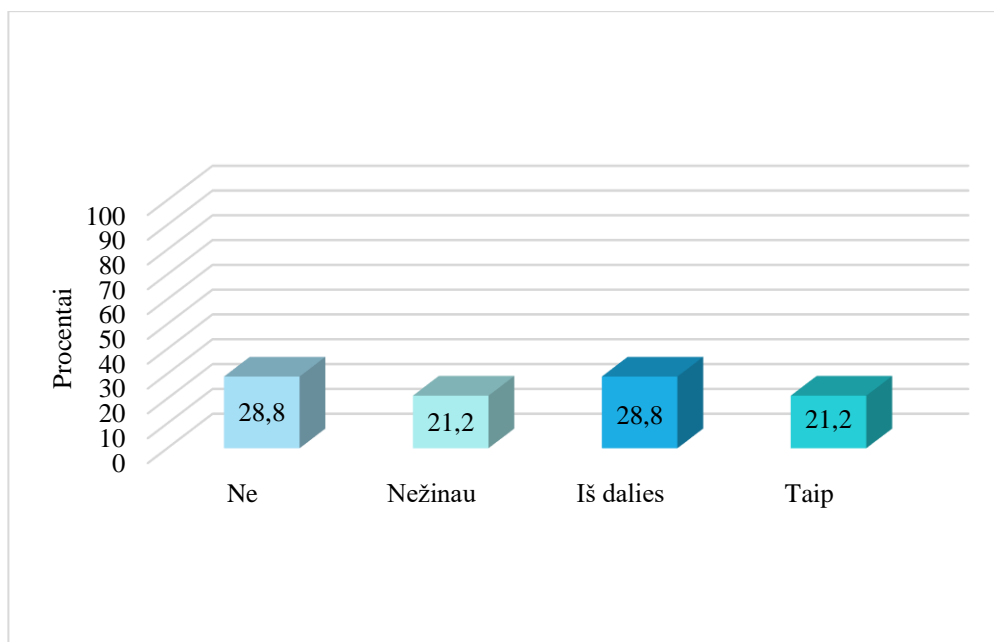
30 pav. Mokinių kilnaus elgesio išskiriami pavyzdžiai (proc.).

Anketinėje apklausoje mokiniai atsakinėjo į klausimą „Ar tu pergalę pasieki visiškai nesukčiaudamas ir sąžiningai elgdamasis?“, 71,4 % nurodė, kad *taip*, 20,2 % atsakė „Iš dalies“, 7,7 % nežino ar jiems pavyksta pergalę pasieki visiškai nesukčiaujant ir sąžiningai elgiantis, o 0,7 % mano, kad visgi jiems nepavyktų laimėti nesukčiaujant (31 pav.).



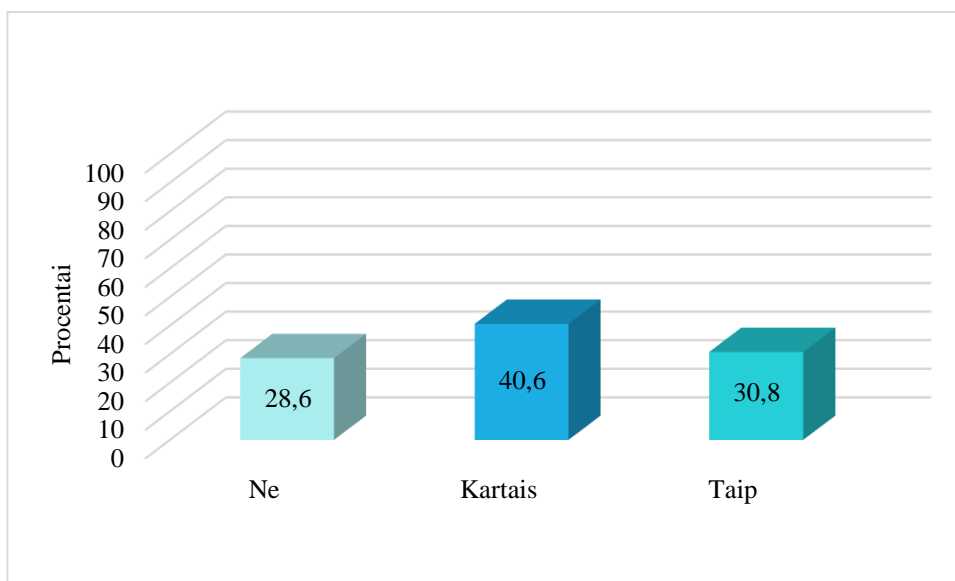
31 pav. Mokinių nuostatos sąžiningo žaidimo atžvilgiu (proc.).

Tyrimo metu išsiaiškinta, kad tik 21,2 % respondentų galėtų elgtis kilniai bei draugiškai su sukčiaujančiais žmonėmis, 28,8 % mokinių pavyktų tik „Iš dalies, 21,2 % nurodė, jog *nežino*, o 28,8 % respondentų nurodė, kad negalėtų elgtis kilniai bei draugiškai su sukčiaujančiais žmonėmis (32 pav.).



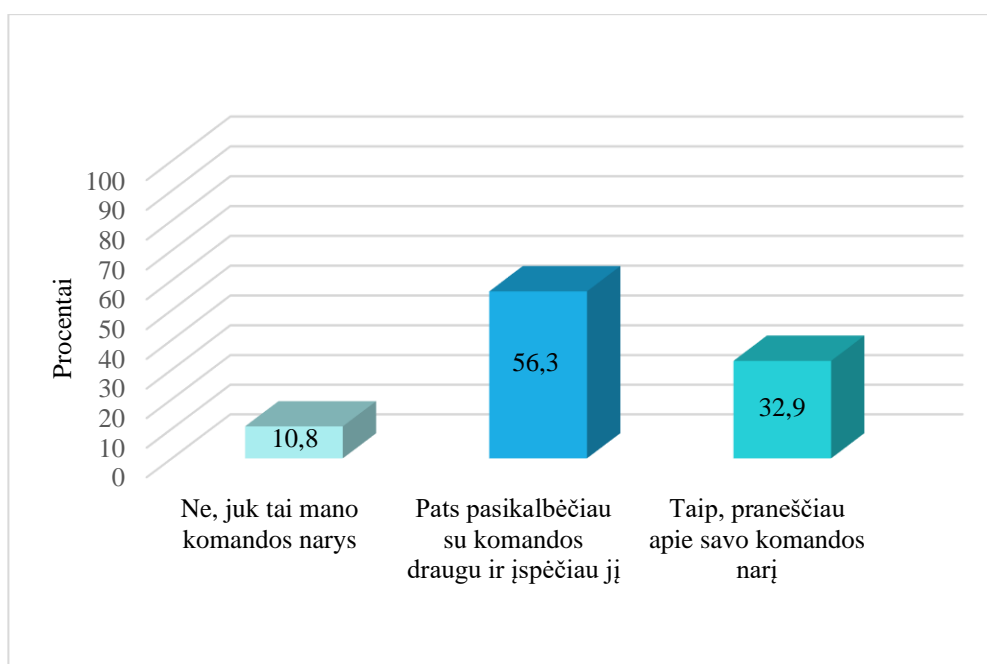
32 pav. Mokinių gebėjimas elgtis kilniai su sukčiaujančiais asmenimis (proc.).

Kiekybinio tyrimo metu tiriant mokinių nuostatas buvo išsiaiškinta, kad 40,6 % respondentų tik kartais varžydamiesi nori laimėti „bet kokia kaina“, 30,8 % atsakiusiųjų teigia, jog visada varžydamiesi nori laimėti „bet kokia kaina“, o 28,6 % teigia, kad nesiekia varžydamiesi laimėti „bet kokia kaina“ (33 pav.).



33 pav. Respondentų nuomonė ar varžydamiesi nori laimėti „bet kokia kaina“ (proc.).

Anketinės apklausos metu buvo išsiaiškinta, kad pusė respondentų 56,3 % jeigu pamatytų sukčiaujantį komandos narį su juo pasikalbėtų patys ir išpėtų jį, 32,9 % praneštų apie savo sukčiaujantį komandos narį, o 10,8 % nepraneštų apie savo komandos draugą, nes tai juk komandos narys (34 pav.).



34 pav. Respondentų požiūris į sukčiavimą varžybų metu (proc.).

3.2. Lankančių ir nelankančių neformalųjį fizinių ugdymą paauglių tyrimo rezultatų palyginimas

Siekiant palyginti lankančių ir nelankančių NFU jaunųjų paauglių žinias, gebėjimus ir nuostatas buvo pritaikytas *Mano-Vitnio* kriterijus.

Olimpinės vertybės – tobulumas, žinių, gebėjimų ir nuostatų duomenų analizė dalyvavimo NFU aspektu rodo, kad lankančių NFU visuose klausimuose rezultatai yra geresni.

Tikrinant mokinių žinias išsiaiškinta, jog lankantys NFU labiau supranta ką olimpinė vertybė „Tobulumas“ reiškia ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,001$), taip pat lankantys NFU geriau žino žodžio „Kalokogatija“ reikšmę, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas nenustatytas.

Tikrinant respondentų gebėjimus išsiaiškinta, kad mokiniai, kurie lanko NFU užsiėmimus labiau siekia savo užsibrėžtų tikslų žaidimuose, sporte ir gyvenime ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,001$). Tyrimo metu nustatyta, kad lankantys NFU dažniau siekia viską atlikti *geriausiai kaip gali* ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,001$).

Analizuojant mokinių nuostatas lankantys NFU atsakė į klausimus kur kas geriau, negu nelankantys, o atsakant į klausimus „Ar tu galėtum būti pats geriausias, tobuliausias tiek sporte, tiek gyvenime?“ bei „Ar tu sportuodamas bei varžydamasis, manai, kad svarbiausias dalykas yra dalyvavimas ir tobulėjimas, o ne laimėjimas?“, buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,001$) (6 lentelė).

6 lentelė. Jaunųjų paauglių (5 klasių) olimpinės vertybės - tobulumas, žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai dalyvavimo NFU aspektu

Eil. Nr.	Klausimai	Dalyvavimas NFU	Rangų vidurkis	<i>Mano-Vitnio</i> kriterijus	p
Olimpinė vertybė – tobulumas (žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai)					
1.	Pasak tavęs olimpinė vertybė „Tobulumas“ tai:	Nelanko NFU	196,14	18904,00	0,001
		Lanko NFU	217,38		
2.	Kaip tu supranti senovės Graikijoje reikšmingą žodį „Kalokogatija“ (harmoningas žmogus)?	Nelanko NFU	197,25	19096,50	0,060
		Lanko NFU	216,59		
3.	Ar tu sieki savo užsibrėžtų tikslų žaidimuose, sporte ir gyvenime?	Nelanko NFU	177,86	15723,50	0,000
		Lanko NFU	230,53		
4.	Ar dažnai sieki viską atlikti „geriausiai kaip gali“?	Nelanko NFU	189,01	17662,00	0,001
		Lanko NFU	222,52		
5.	Ar tu galėtum būti pats <i>geriausias, tobuliausias</i> tiek sporte, tiek gyvenime?	Nelanko NFU	177,24	15615,00	0,000
		Lanko NFU	230,98		
6.	Ar tu sportuodamas bei varžydamasis, manai, kad svarbiausias dalykas yra dalyvavimas ir tobulėjimas, o ne laimėjimas?	Nelanko NFU	186,88	17292,50	0,000
		Lanko NFU	224,04		

Pastaba. * – reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$, ** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; *** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$.

Olimpinės vertybės – pagarba, žinių, gebėjimų ir nuostatų duomenų analizė dalyvavimo NFU aspektu rodo, kad lankančių NFU visuose klausimuose rezultatai yra geresni.

Tikrinant respondentų žinias, lankantys NFU užsiėmimus labiau supranta ką olimpinė vertybė „Pagarba“ reiškia bei kas šią vertybę sudaro ir buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,05$)

Tikrinant mokinių gebėjimus lankantys NFU pasirodė geriau negu nelankantys, jie sportuodami labiau gerbia kitus žmones, save ir savo kūną bei taisykles ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,001$). Taip pat nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$), jog lankantys NFU fizinės veiklos metu atsižvelgia į savo komandos draugų norus, nuomonę ir poreikius.

Analizuojant mokinių nuostatas išsiaiškinta, kad lankantys NFU nurodė, kad žaisdamas sąžiningai ir laikydamasis taisyklių galėtų gerbti sukčiaujančius varžovus, kolegas žaidėjus ir teisėjus, tačiau statistiškai reikšmingas skirtumas nenustatytas. Lankantys NFU mano, jog pralaimėję varžybas vienu tašku ir užėmę antrąją vietą norėtų pasveikinti pirmąją vietą užėmusį dalyvį bei buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,01$) (7 lentelė).

7 lentelė. Jaunųjų paauglių (5 klasių) olimpinės vertybės- pagarba, žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai dalyvavimo NFU aspektu

Eil. Nr.	Klausimai	Dalyvavimas NFU	Rangų vidurkis	<i>Mano-Vitnio</i> kriterijus	p
Olimpinės vertybės – pagarba (žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai)					
1.	Kaip manai ką reiškia vertybė „pagarba“ sporte?	Nelanko NFU	195,38	18771,50	0,031
		Lanko NFU	217,93		
2.	Kaip manai kas sudaro šią vertybę?	Nelanko NFU	197,22	19091,00	0,032
		Lanko NFU	216,61		
3.	Ar tu sportuodamas gerbi kitus žmones, save ir savo kūną bei taisykles?	Nelanko NFU	190,48	17919,00	0,001
		Lanko NFU	221,45		
4.	Ar tu fizinės veiklos metu atsižvelgi į savo komandos draugų norus, nuomonę ir poreikius?	Nelanko NFU	191,63	18118,00	0,005
		Lanko NFU	220,63		
5.	Ar tu žaisdamas sąžiningai ir laikydamasis taisyklių galėtum gerbti sukčiaujančius varžovus, kolegas žaidėjus ir teisėjus?	Nelanko NFU	205,96	20612,00	0,693
		Lanko NFU	210,33		
6.	Tu pralaimi varžybas vienu tašku ir užimi antrąją vietą, o pirmąją vietą užėmęs dalyvis prieina tavęs pasveikinti. Ar tu irgi norėtum jį pasveikinti?	Nelanko NFU	196,53	18970,50	0,002
		Lanko NFU	217,11		

Pastaba. * – reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$, ** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; *** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$.

Olimpinės vertybės – draugystė, žinių, gebėjimų ir nuostatų duomenų analizė dalyvavimo NFU aspektu rodo, kad lankančių NFU visuose klausimuose rezultatai yra geresni.

Tikrinant respondentų žinias, lankantys NFU užsiėmimus labiau supranta ką olimpinė vertybė „Draugystė“ reiškia, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas dėl šios vertybės sąvokos supratimo ($p < 0,01$) bei lankantys NFU geriau žino kam ši vertybė skatina ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,01$).

Analizuojant mokinių gebėjimus nustatyta, kad lankantys NFU labiau linkę būti draugiškais su kitos lyties, rasės ir religijos žmonėmis bei dalyvaudami sporto pratybose, varžybose kalbėtis ir elgtis draugiškai su varžovais ir buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,01$).

Tikrinant mokinių nuostatas lankantys NFU respondentai teigia, jog jeigu jo giminaitis olimpinėse žaidynėse bėgimo rungtyje užimtų 68-ąją vietą ir turėtų galimybę iš karto po finišo 5 minutes su juo pabendrauti, maloniai jį pasveikintų ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,001$). Lankantys NFU mokiniai teigia, jog siekia sąžiningai varžydamiesi užmegzti draugystės ryšius su kitais asmenimis bei buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,01$) (8 lentelė).

8 lentelė. Jaunųjų paauglių (5 klasių) olimpinės vertybės- draugystė, žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai dalyvavimo NFU aspektu

Eil. Nr.	Klausimai	Dalyvavimas NFU	Rangų vidurkis	Mano-Vitnio kriterijus	p
Olimpinės vertybės – draugystė (žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai)					
1.	Olimpinė vertybė „Draugystė“ tai:	Nelanko NFU	193,12	18378,00	0,004
		Lanko NFU	219,56		
2.	Ar žinai kam ši vertybė skatina?	Nelanko NFU	192,07	18194,50	0,003
		Lanko NFU	220,32		
3.	Ar tu esi draugiškas su kitos lyties, rasės ir religijos žmonėmis?	Nelanko NFU	193,98	18527,00	0,008
		Lanko NFU	218,94		
4.	Ar tu dalyvaudamas sporto pratybose, varžybose kalbiesi ir elgiesi draugiškai su varžovais?	Nelanko NFU	193,61	18463,50	0,008
		Lanko NFU	219,20		
5.	Įsivaizduok, kad tavo giminaitis olimpinėse žaidynėse bėgimo rungtyje užėmė 68-ąją vietą ir tu turi galimybę iš karto po finišo 5 minutes su juo pabendrauti. Ar sugebėtum jį džiaugsmingai pasveikinti?	Nelanko NFU	190,39	17902,50	0,001
		Lanko NFU	221,52		
6.	Ar tu galėtum sąžiningai varžydamasis užmegzti draugystės ryšius su savo varžovais?	Nelanko NFU	191,19	18041,50	0,005
		Lanko NFU	220,95		

Pastaba. * – reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$, ** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; *** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$.

Olimpinės vertybės – džiaugsmas dėl įdėtų pastangų, žinių, gebėjimų ir nuostatų duomenų analizė dalyvavimo NFU aspektu rodo, kad lankančių NFU visuose klausimuose rezultatai yra geresni.

Tikrinant respondentų žinias, lankantys NFU užsiėmimus labiau supranta ką olimpinė vertybė „Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“ reiškia ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,01$) bei lankantys NFU mokiniai supranta, kad neformaliojo fizinio ugdymo metu yra ugdoma olimpinė vertybė - „džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“ ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas dėl NFU metu ugdomos vertybės ($p < 0,001$).

Analizuojant mokinių gebėjimus - nustatyta, kad lankantys NFU respondentai geriau geba jausti džiaugsmą dėl įdėtų pastangų, kai varžosi patys su savimi bei priešininkais bei labiau linkę džiaugtis savo asmeniniais rezultatais visu šimtu procentų, nors ir patiria nesėkmę, ir buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,001$).

Tikrinant mokinių nuostatas lankantys NFU atsakė į klausimus geriau, negu nelankantys, o atsakant į klausimą „Ar tu galėtum pasiekti savo užsibrėžtų tikslų ir gauti rezultatą geresnį nei tu tikėjaisi?“ bei „Įsivaizduok, kad tu bėgai 60 metrų distanciją ir užėmei 4-ąją vietą, bet pasiekei savo asmeninį rekordą. Ar toliau sportuotum ir siektum dar geresnių sportinių rezultatų?“ buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai dėl užsibrėžtų tikslų siekimo ir noro sportuoti toliau po nesėkmės ($p < 0,001$) (9 lentelė).

9 lentelė. Jaunųjų paauglių (5 klasių) olimpinės vertybės- džiaugsmas dėl įdėtų pastangų, žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai dalyvavimo NFU aspektu

Eil. Nr.	Klausimai	Dalyvavimas NFU	Rangų vidurkis	Mano-Vitnio kriterijus	p
Olimpinės vertybės – džiaugsmas dėl įdėtų pastangų (žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai)					
1.	Kaip manai ką reiškia „džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“?	Nelanko NFU	190,24	17876,00	0,002
		Lanko NFU	221,63		
2.	Kaip manai ar NFU (neformaliojo fizinio ugdymo) pratybose ugdoma olimpinė vertybė - „džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“?	Nelanko NFU	174,96	15218,50	0,000
		Lanko NFU	232,61		
3.	Ar tu jauti džiaugsmą dėl įdėtų pastangų, kai varžaisi pats su savimi bei priešininkais?	Nelanko NFU	183,83	16761,50	0,000
		Lanko NFU	226,24		
4.	Ar tu džiaugiesi savo asmeniniais rezultatais visu šimtu procentų, nors ir patiri nesėkmę?	Nelanko NFU	187,07	17327,00	0,001
		Lanko NFU	223,90		
5.	Ar tu galėtum pasiekti savo užsibrėžtų tikslų ir gauti rezultatą geresnį nei tu tikėjaisi?	Nelanko NFU	181,21	16306,00	0,000
		Lanko NFU	228,12		
6.	Įsivaizduok, kad tu bėgai 60 metrų distanciją ir užėmei 4-ąją vietą, bet pasiekei savo asmeninį rekordą. Ar toliau sportuotum ir siektum dar geresnių sportinių rezultatų?	Nelanko NFU	185,82	17108,50	0,000
		Lanko NFU	224,80		

Pastaba. * – reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$, ** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; *** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$.

Olimpinės vertybės – kilnus elgesys, žinių, gebėjimų ir nuostatų duomenų analizė dalyvavimo NFU aspektu rodo, kad lankančių NFU visuose klausimuose rezultatai yra geresni.

Tikrinant mokinių žinias nustatyta, kad lankantys NFU geriau žino ką olimpinė vertybė „Kilnus elgesys“ reiškia. Taip pat lankantys NFU suvokia, koks pavyzdys reprezentuoja garbingą kovą ir kilnų elgesį sporto varžybose bei buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,001$).

Analizuojant mokinių gebėjimus lankantys NFU mokiniai geriau atsakė į klausimą „Ar tu pergalę pasieki visiškai nesukčiaudamas ir sąžiningai elgdamasis?“ ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,001$). Į sekantį klausimą, taip pat lankantys NFU respondentai atsakė geriau, tačiau skirtumas nėra statistiškai reikšmingas.

Tikrinant respondentų nuostatas išsiaiškinta, kad lankantys NFU į klausimą „Ar tu varžydamasis nori laimėti „bet kokia kaina“?, atsakė geriau, tačiau skirtumas nėra statistiškai reikšmingas. Pasidomėjus apie mokinių sąžiningumą, lankantys NFU nurodė, kad jeigu jų komandos draugas sukčiautų, jie siekdami teisybės praneštų apie jį ir buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$) (10 lentelė).

10 lentelė. Jaunųjų paauglių (5 klasių) olimpinės vertybės- kilnus elgesys, žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai dalyvavimo NFU aspektu

Eil. Nr.	Klausimai	Dalyvavimas NFU	Rangų vidurkis	Mano-Vitnio kriterijus	p
Olimpinės vertybės – kilnus elgesys (žinių, gebėjimų ir nuostatų skirtumai)					
1.	Ar žinai ką reiškia „kilnus elgesys“ sporte?	Nelanko NFU	203,41	20168,500	0,054
		Lanko NFU	212,16		
2.	Kaip manai, kuris iš šių pateiktų punktų yra garbingos kovos, kilnaus elgesio sporto varžybose pavyzdys?	Nelanko NFU	193,65	18470,000	0,001
		Lanko NFU	219,18		
3.	Ar tu pergalę pasieki visiškai nesukčiaudamas ir sąžiningai elgdamasis?	Nelanko NFU	186,78	17275,500	0,000
		Lanko NFU	224,11		
4.	Ar tu elgiesi kilniai bei draugiškai su sukčiaujančiais žmonėmis?	Nelanko NFU	204,55	20366,000	0,556
		Lanko NFU	211,34		
5.	Ar tu varžydamasis nori laimėti „bet kokia kaina“?	Nelanko NFU	214,20	20063,000	0,383
		Lanko NFU	204,40		
6.	Įsivaizduok, kad tavo komandos draugas sukčiauja. Ar tu siekdamas teisybės praneštum apie jį?	Nelanko NFU	194,43	18606,000	0,022
		Lanko NFU	218,62		

Pastaba. * – reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$, ** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,01$; *** – reikšmingumo lygmuo $p < 0,001$.

IV. TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS

Anketinės apklausos su lankančiais ir nelankančiais NFU mokiniais tikslas buvo nustatyti neformaliojo ugdymo įtaką jaunųjų paauglių olimpinių vertybių interiorizacijai. Tyrimas buvo atliktas norint išsiaiškinti mokinių žinias, gebėjimus ir nuostatas bei palyginti su kitų autorių duomenimis. Tačiau lyginimą apsunkina tyrėjų pasirinktas skirtingas tirtų mokinių amžius, nevienoda tyrimo aplinka ir metodika, taip pat mokslininkų skiriamas didesnis dėmesys dorovinėms vertybėms ir olimpinio ugdymo programoms.

K. Georgiadis (2008) atliko tyrimą susijusį su olimpinio ugdymo programų įgyvendinimu ir tyrime paaiškėjo, kad olimpinio ugdymo programos, kuriose įtrauktas ir olimpinių vertybių ugdymas, geriausiai įgyvendinamos per fizinį ugdymą (45,5 %), tik 29,9 % įgyvendinama per kitas bendrojo ugdymo programas, 27,3 % įgyja žinių per neformalią veiklą, o 40,3 % respondentų domisi savarankiškai. D. Majauskienės, S. Šukio, A. Lisinskienės (2011) atliktame tyrime paaiškėjo, kad mokyklose, didžiausias dėmesys yra skiriamas istorijos mokymui apie olimpines žaidynes, o kilnaus elgesio ir vertybių mokymui praktiškai neskiriama laiko. Mokyklos kurios nedalyvauja olimpinio ugdymo programose skiria 2,7 % kilnaus elgesio ir vertybių ugdymui, o dalyvaujančios mokyklos tik 0,3 %. R. Hatipoğlu (2017) aiškinosi ar vertybių ugdymas mokykloje yra būtinas ir naudingas bei kokias vertybes reikia ugdyti. Taigi buvo nustatyta, kad didžioji dauguma tyrime dalyvavusių mokyklų vadovų mano, kad jas ugdyti svarbu ir naudinga.

Taigi, mano tyrime yra analizuojamos olimpinės vertybės ir buvo nustatyta, kad mokinių žinios apie olimpinę vertybę „Tobulumas“ yra vidutiniame lygmenyje, nes pasidomėjus ar respondentai žino ką reiškia žodis „Kalokagatija“, daugiau nei pusė mokinių atsakė teisingai (61,5 %). Nemaža dalis respondentų nurodė (30,5 %), jog tai „Tai biologija ir fizika“. Tikrinant mokinių gebėjimus sužinojome, kad jos yra aukštame lygmenyje. Mokinių pasiteiravus ar jie siekia savo užsibrėžtų tikslų žaidimuose, sporte ir gyvenime, sužinojome, jog 64,7 % mokinių atsakė *taip* bei 66,6 % visada siekia viską atlikti taip, kaip gali geriausiai. Galime pastebėti, kad mokinių nuostatos yra žemame ir aukštame lygmenyje. Tyrimo metu išsiaiškinta, kad pasak mokinių ar jie galėtų būti patys geriausi, tobuliausi tiek sporte, tiek gyvenime, tik 21,9 % respondentų nurodė, jog *taip*, o 67,8 % respondentų sportuodami bei varžydamiesi mano, kad svarbiausias dalykas yra dalyvavimas ir tobulėjimas, o ne laimėjimas. Taigi ir A. Šarkauskienė bei kt. (2018) tyrinėdami 5-6 klasių mokinių žinias, gebėjimus ir nuostatas apie olimpines vertybes nustatė, kad žinios apie tobulumą yra vidutiniame lygmenyje, o gebėjimai ir nuostatos aukštame. Lyginant lankančių ir nelankančių NFU respondentų atsakymus nustatyta, kad lankantys neformaliojo fizinio ugdymo užsiėmimus apie olimpinę vertybę „Tobulumas“ atsakė geriau, nes visuose klausimuose rezultatai buvo aukštesni. Lyginant mokinių žinias, gebėjimus ir nuostatas lankantys NFU geriau atsakė į visus klausimus ir

buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumas dėl *tobulumas* sąvokos žinojimo ($p < 0,001$), savo užsibrėžtų tikslų siekimo ($p < 0,001$), siekimo viską atlikti geriausiai kaip gali ($p < 0,001$), galėjimo būti pačiu geriausiu ir tobuliausiu ($p < 0,001$), manymo, kad svarbiausias dalykas yra dalyvavimas ir tobulėjimas, o ne laimėjimas ($p < 0,001$).

Analizuojant duomenis apie vertybę „Pagarbą“ pažymėtina, kad S. Vaičekauskienės (2015) atliktame tyrime paaiškėjo, jog dažniausiai minima (23,3 %) jaunesnių paauglių dorovinė vertybė yra „Pagarba“. Taigi, respondentams atsakant į klausimus apie olimpinę vertybę „Pagarba“ sužinome, kad jų žinios yra vidutiniame lygmenyje, nes atsakant į klausimą „Kaip manai ką reiškia žodis „pagarba“ sporte?“ daugiau nei pusė mokinių atsakė teisingai 60,1 %, o 39,9 % nurodė neteisingus atsakymus bei 75,0 % mokinių žino kas sudaro vertybę pagarbą. Tikrinant respondentų gebėjimus pastebime, kad jos aukšto lygmens, nes 76,0 % respondentų sportuodami gerbia kitus žmones, save ir savo kūną bei taisykles, o atsakant į kitą klausimą nustatyta, jog gebėjimai yra vidutinio lygio. Analizuojant mokinių nuostatas, išsiaiškinta, kad jos yra žemo lygio, nes 22,4 % respondentų žaisdami sąžiningai ir laikydamiesi taisyklių galėtų gerbti sukčiaujančius varžovus, kolegas žaidėjus ir teisėjus. Atsakant į sekantį klausimą nustatytas buvo aukštas lygis. Taigi pasak A. Šarkauskienės bei kitų (2018) tyrinėdami 5-6 klasių mokinių žinias, gebėjimus ir nuostatas apie olimpinės vertybės nustatė, kad žinios apie olimpinę vertybę pagarbą yra vidutiniame lygmenyje, gebėjimai labai aukštame, o nuostatos aukštame. Lyginant lankančių ir nelankančių NFU respondentų atsakymus, lankantys neformaliojo fizinio ugdymo užsiėmimus apie olimpinę vertybę „Pagarba“ atsakė geriau. Nelankantys NFU lyginant su lankančiais prastai atsakė į žinių, gebėjimų ir nuostatų klausimus ir buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumas dėl *pagarba* sąvokos žinojimo ($p < 0,05$), olimpinės vertybės pagarbos sudarymo ($p < 0,05$), kitų žmonių, save ir savo kūno gerbimo ($p < 0,001$), atsižvelgimo į savo komandos draugų norus ir nuomonę ($p < 0,05$), noro pasveikinti pralaimėjus varžybas ($p < 0,01$).

Mokiniams atsakant į klausimus apie olimpinę vertybę „Draugystė“ sužinome, kad jų žinios yra aukšto lygmens, nes 72,4 % nurodė, kad olimpinė vertybė draugystė tai sporto pagrindas, kurio metu atsiranda supratingumas tarp įvairių žmonių ir užsimezga draugystės ryšiai, o netgi 70,9 % žino kam ši vertybė skatina. Analizuojant respondentų gebėjimus sužinome, kad jos yra aukšto lygmens. 71,9 % respondentų mano, jog yra draugiški su kitos lyties, rasės ir religijos žmonėmis, 69,0 % mokinių dalyvaudami sporto pratybose, varžybose kalbasi ir elgiasi draugiškai su varžovais. Tikrinant mokinių nuostatas pastebime, kad jos yra aukštos, nes jeigu giminaitis užimtų neprestižinę vietą olimpinėse žaidynėse, 68,5 % vis tiek norėtų jį pasveikinti. Atsakant į kitą nuostatų klausimą, nustatyta, kad jos yra vidutiniame lygmenyje. Anot A. Šarkauskienės bei kitų (2018) tyrinėdami 5-6 klasių mokinių žinias, gebėjimus ir nuostatas apie olimpinės vertybės buvo nustatyta, jog apie olimpinę vertybę draugystę žinios ir gebėjimai yra aukštame lygmenyje, o nuostatos vidutiniame.

Taigi, lyginant lankančių ir nelankančių NFU respondentų atsakymus apie olimpinę vertybę „Draugystė“ lankantys atsakė į klausimus geriau. Lyginant lankančių ir nelankančių NFU žinias, sportuojantys pasirodė daug geriau nei nelankantys NFU ir pasiteiravus mokinių ar žino ką reiškia olimpinė vertybė „Draugystė“ nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas dėl šios vertybės sąvokos supratimo bei kam ši vertybė skatina ($p < 0,01$), taip pat buvo išsiaiškinta, jog lankantys NFU labiau linkę būti draugiškais su kitos lyties, rasės ir religijos žmonėmis bei dalyvaudami sporto pratybose, varžybose kalbėtis ir elgtis draugiškai su varžovais ir buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,01$). Nuostatų klausimuose nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai buvo dėl noro pasveikinti 68-ąją vietą užėmusį giminaitį ($p < 0,001$), siekimo sąžiningai varžantis užmegzti draugystės ryšius su kitais asmenimis ($p < 0,01$).

Respondentams atsakant į klausimus apie olimpinę vertybę „Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“ išsiaiškinta, kad jų žinios yra vidutinio lygmens, nes atsakant į klausimą „Kaip manai ką reiškia „džiaugsmas dėl įdėtų pastangų?“ 61,3% atsakė teisingai, o blogus variantus nurodė 38,7 %. Taip pat pasidomėjus ar žino, kad NFU (neformaliojo fizinio ugdymo) pratybose ugdoma olimpinė vertybė - „Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“, tik 46,4 % teigia, kad „Taip“, tad buvo nustatytas vidutinis lygis. Tiriant mokinių gebėjimus, jų buvo paklausta „Ar tu jauti džiaugsmą dėl įdėtų pastangų, kai varžaisi pats su savimi bei priešininkais?“ 63,5 % atsakė, kad *taip*, o pasiteiravus ar džiaugiasi savo asmeniniais rezultatais visu šimtu procentų, nors ir patiria nesėkmę 56,7 % nurodė atsakymą „Taip“. Analizuojant nuostatas mokiniai pasirodė aukštame lygmenyje, nes 72,6 % stengiasi pasiekti savo užsibrėžtų tikslų ir net 84,1 % patyrė nesėkmę varžybose vis tiek norėtų sportuoti. Taigi ir A. Šarkauskienė bei kt. (2018) tyrinėdami 5-6 klasių mokinių žinias, gebėjimus ir nuostatas apie olimpines vertybes nustatė, kad žinios apie džiaugsmą dėl įdėtų pastangų yra žemo lygmens, gebėjimai vidutinio, o nuostatos labai aukšto lygio. Taigi, lyginant lankančių ir nelankančių NFU respondentų atsakymus, lankantys neformaliojo fizinio ugdymo užsiėmimus apie olimpinę vertybę „Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“ atsakė geriau į visus klausimus ir buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai dėl „Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“ vertybės sąvokos supratimo ($p < 0,01$), NFU metu ugdomos olimpinės vertybės ($p < 0,001$), dėl patiriamo džiaugsmo savo asmeniniais rezultatais patyrus nesėkmę ($p < 0,001$), galėjimo pasiekti savo užsibrėžtų tikslų ir gauti rezultatą geresnį nei tikėjosi bei dėl noro sportuoti ir siekti dar geresnių sportinių ($p < 0,001$).

Mokiniams atsakant į klausimus apie olimpinę vertybę „Kilnus elgesys“ sužinome, kad jų žinios yra aukšto lygmens, nes pasiteiravus ar žino ką ši vertybė reiškia, 95,0 % atsakė teisingai, o pateikus kilnaus elgesio pavydžių 84,1 % nurodė tinkamą pavyzdį. Taip pat ir E. Adaškevičienė bei A. Budreikaitė (2007) tyrinėdamos 12-14 metų amžiaus mokinius nustatė, kad didesnė dalis respondentų (78,5 %) žino šios vertybės atspindinčias savybes, tiriamųjų nuomone, olimpinė vertybė kilnus elgesys tai: gailėstingumas, sąžiningumas, pasiaukojimas, žaidimo taisyklių laikymasis,

paslaugumas ir atjautimas. Tikrinant respondentų gebėjimus išsiaiškinta, kad mokiniai atsakė į klausimus ne vienodu lygiu. Aukštu lygiu atsakė į klausimą „Ar tu pergalę pasieki visiškai nesukčiaudamas ir sąžiningai elgdamasis?“, o žemu lygmeniu apie galėjamą elgtis kilniai bei draugiškai su sukčiaujančiais žmonėmis. Analizuojant nuostatas respondentai pasirodė žemame lygyje, nes dauguma varždamiesi nori visada (30,8 %) arba kartais (40,6 %) laimėti „bet kokia kaina“, o E. Adaškevičienės ir A. Budreikaitės (2007) tyrime, išryškėjo, jog sporto varžybose respondentai labiau buvo linkę elgtis kilniai, nes 66,3 % mokinių manė, jog visada reikia gerbti varžovus, kovoti laikantis taisyklių, nesvarbu, koks būtų varžybų rezultatas ir tik 33,7 % nurodė kitus variantus, kurie teigė, kad galima laimėti ir nebūnant sąžiningam bei kovojant negarbingai. Taip pat analizuojant olimpinę vertybę „Kilus elgesys“ išsiaiškinta, kad tik 32,9 % respondentų praneštų apie sukčiaujantį komandos draugą, 56,3 % mokinių jeigu pamatytų sukčiaujantį komandos narį su juo pasikalbėtų patys ir įspėtų jį, 10,8 % apskritai niekam nieko nesakytų, o E. Adaškevičienės ir A. Budreikaitės (2007) tyrime į pateiktą kilnaus elgesio situaciją mokiniai atsakė, dar prasčiau, nes tik 33,3 % nurodė, kad elgtųsi sąžiningai ir praneštų apie sukčiaujantį asmenį. Labai panašūs yra P. Karoblio, D. Majauskienės, J. Paulauskienės (2009) tyrimo rezultatai. Mokslininkai, analizavę 11–17 metų mokinių (Belgijoje, Čekijoje, Estijoje, Suomijoje, Vokietijoje, Vengrijoje) požiūrį į olimpinį sąjūdį ir olimpines vertybes, pažymi, kad paaugliai yra susipažinę su kilniu sportiniu elgesiu, tačiau, pasitaikius gyvenimiškai situacijai, tyrime dalyvavusieji respondentai nepaisytų šio elgesio principų: 11,4% respondentų vartotų vaistus, siekdami laimėti olimpinį medalį, o 25,0% mergaičių ir 32,3% berniukų atsilygintų varžovui tuo pačiu, jei šis žaistų nesąžiningai. Taigi, A. Šarkauskienės bei kitų (2018) tyrime buvo nustatyti mokinių žinių, gebėjimų ir nuostatų lygis apie olimpines vertybes. A. Šarkauskienė ir kt. (2018) nustatė, kad žinios apie olimpinę vertybę kilnus elgesys yra aukštame lygmenyje, gebėjimai labai aukštame, o nuostatos labai žemame. Lyginant lankančių ir nelankančių NFU respondentų atsakymus, pažymėtina, kad lankantys neformaliojo fizinio ugdymo užsiėmimus apie olimpinę vertybę „Kilnus elgesys“ atsakė geriau, negu nelankantys NFU. Analizuojant žinias, gebėjimus ir nuostatas lankantys NFU atsakė į pateiktus klausimus geriau ir buvo nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai dėl pavyzdžio, kuris reprezentuoja garbingą kovą ir kilnų elgesį sporto varžybose ($p < 0,001$), pergalės pasiekimo visiškai nesukčiaujant ir sąžiningai elgiantis ($p < 0,001$), komandos draugo sukčiavimo ($p < 0,05$). S. Šukio ir D. Majauskienės (2014) atliko tyrimo, kuriame dalyvavo 747 paaugliai, duomenims. Mokslininkai palygino sportuojančių ir nesportuojančių mokinių olimpinių vertybių rezultatus. Sporto patirtis buvo reikšmingas ($p < 0,05$) prosocialaus elgesio, kurio esminis požymis yra nesavanaudiški veiksmai kitų žmonių atžvilgiu, su komandos draugais ir oponentais, prognozatorius. Kitų vertybių, kurias mokslininkai taip pat tyrė, rodikliai statistiškai reikšmingai nesiskyrė.

IŠVADOS

1. Vertybė yra visa, kas žmogui svarbiausia, tai, kas vertingiausia. Vertybės - išgyvenimais, įsitikinimais ir patirtimi pagrįstas žmogaus prioritetai, sudėtingos nuostatos, kurių turinį sudaro mintys. Vienos iš ugdomųjų vertybių yra olimpinės, o mokslinėje literatūroje -išskiriamos šios olimpinės vertybės: tobulumas, pagarba, draugystė, džiaugsmas dėl įdėtų pastangų, kilnus elgesys, darna tarp kūno valios ir proto. Olimpinės vertybes tikslinga skiepyti formaliojo ir neformaliojo ugdymo metu. Neformalusis ugdymas remiasi specialiais principais, kuriais vadovaujantis užtikrinamas tikslingas mokymasis. Neformalusis ugdymas suteikia vaikams naujas ar papildomas galimybes realizuojant save tam tikroje srityje. Jo metu olimpinių vertybių skiepijimas yra pabrėžtinai, nes ši veikla be olimpinių vertybių vadovavimosi negali pakankamai gerai funkcionuoti.
2. Tyrimo metu nustatyta, kad mokinių žinių lygis apie olimpinės vertybes *draugystė* ir *kilnus elgesys* yra aukštas. Olimpinės vertybės *džiaugsmas dėl įdėtų pastangų* – vidutinis, o atsakant į *tobulumo* žinių klausimus respondentų nuomonė išsiskyrė ir buvo nustatytas aukštas ir vidutinis lygis, tokie pat rezultatai gauti ir apie vertybę *pagarbą*. Iš empirinio tyrimo galime matyti, jog mokinių gebėjimai vertybių atžvilgiu pasiskirstė nevienodai, nes olimpinės vertybės *draugystė* gebėjimai yra aukštame lygyje, o *džiaugsmo dėl įdėtų pastangų* – vidutiniame. Atsakant į gebėjimų klausimus apie *tobulumą* respondentų nuomonė nesutapo ir buvo nustatytas aukštas ir vidutinis lygis, tokie pat rezultatai gauti ir apie vertybę *pagarbą*, o olimpinės vertybės *kilnus elgesys* aukštas ir žemas. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, jog jaunųjų paauglių nuostatos taip pat, pasiskirstė nevienodai, nes olimpinės vertybės „Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“ nuostatos yra aukštame lygyje, tačiau vertybės „Kilnus elgesys“ - žemame lygyje. Atsakant į *tobulumo* žinių klausimus respondentų nuomonė išsiskyrė ir buvo nustatytas aukštas ir žemas lygis, tokie pat rezultatai gauti ir apie vertybę *pagarbą*, o vertybės „Draugystė“ aukštas ir vidutinis.
3. Lyginant lankančių ir nelankančių NFU respondentų rezultatus išsiaiškinta, kad lankančių NFU užsiėmimus statistiškai reikšmingai geresni rezultatai nustatyti analizuojant duomenis apie olimpinės vertybes *tobulumas*, *pagarba*, *draugystė*, *džiaugsmas dėl įdėtų pastangų* ir *kilnus elgesys*, o nelankančių NFU statistiškai reikšmingų rezultatų nei lankančių nebuvo nustatyta.

LITERATŪRA

1. Allen B. 2016. The IOC culture and education program – a tool for education. In Georgiadis K. Olympic Movement: The process of renewal and adaptation. Athens: IOA.
2. Adaškevičienė E., Budreikaitė A. 2007. 12–14 metų mokinių požiūris į kilnų elgesį ir jo raiška sportinėje veikloje. *Sporto mokslas*, Nr. 3 (49), 72-77 p.
3. Ainsworth H., Eaton S. 2010. Formal, Non-formal, Informal learning in the sciences [interaktyvus]. Canada. [žiūrėta 2018 m. kovo 20 d.]. Prieiga per Internetą: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED511414.pdf>
4. Aramavičiūtė V. 2005. Auklėjimas ir dvasinės asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis.
5. Armonaitė-Engelmanienė R. 2008. Brendimas, priežiūros ypatybės. Paauglių sveikatos priežiūra šeimos gydytojo praktikoje. Kaunas: Vitae Litera.
6. Bayle E. 2015. Olympic social responsibility: a challenge for the future. *Sport in society*, No. 6, 752-766 p.
7. Barkauskaitė M., Lukauskienė V. 2007. Skautija – neformalaus ugdymo institucija (valdymo aspektas). *Tiltai*, Nr. 35, 49-61 p.
8. Balsytė V. 2011. Olympic Education in Lithuania. *Sporto mokslas*, Nr. 3 (65), 2-6 p.
9. Barkauskaitė M., 2001. Paaugliai: sociopedagoginė dinamika: monografija. VPU: Vilnius.
10. Binder D. 2007. Teaching Values: An Olympic Education Toolkit [interaktyvus]. Lausanne: IOC. [žiūrėta 2018 m. balandžio 12 d.]. Prieiga per Internetą: http://www.olympic.org/Documents/OVEP_Toolkit/OVEP_Toolkit_en.pdf.
11. Binder D. 2005. Teaching Olympism in schools: Olympic education as a focus on Values education. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics.
12. Bitinas B. 2004. Hodegetika. Vilnius: KRONTA.
13. Budreikaitė A. 2013. Olimpinių ugdymo įtaka paauglių dorovinių vertybių raiškai. *Tiltai*, Nr. 1, 121-133 p.
14. Budreikaitė A. 2012. Olimpinių ugdymo poveikis 6 klasės mokinių dorovinių vertybių raiškai. *Sporto mokslas*, Nr. 4 (70), 8-14 p.
15. Budreikaitė A. 2011. Paauglių dorovinių vertybių raiška ir plėtotė olimpinio ugdymo pagrindu: daktaro disertacija. Klaipėda: KU.
16. Bulatova M. 2011. The Establishment of the NOAs and their role in Olympic Education. In Georgiadis K. International Olympic Academy: 50 years of Olympic Education. Athens: IOA.
17. Bruyn E. H., Cillession A. H., Wissink I. B. 2010. Associations of Peer Acceptance and Perceived Popularity with Bullying and Victimization in Early Adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, No. 30, 543-566 p.

18. Chidhakwa E. 2015. Olympic values: the Olympic values education program (OVEP), an African context of Hunhu/Ubuntu. In Georgiadis K. Olympic values in education. Athens: IOA.
19. Clarijs R. 2008. Leisure and non – formal education. Praha: EAICY.
20. Europos Tarybos rezoliucija (Council Resolution on common objectives for participation by and information for young people) [interaktyvus]. 2003. [žiūrėta 2018 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per Internetą:
<<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2003:295:0005:0006:EN:PDF>>
21. Da Matta G. B. 2014. Olympic games challenges for the youth. In Georgiadis K. The reinforcement of olympism through youth. Athens: IOA.
22. Digel H. 2014. The Olympic movement and its responsibility for human rights. In Georgiadis K. The reinforcement of olympism through youth. Athens: IOA.
23. Dumčienė A., Bajoriūnas Z. 2006. Ugdymo pagrindai. Kaunas: LKKA.
24. El-Menshavy A. 2012. An outlook for the Olympic movement through the 100 th anniversary of the Egyptian Olympic Committee and the Egyptian revolution of January 25. In Georgiadis K. International Olympic Academy: 50 years of Olympic education. Athens: IOA.
25. Filis C. 2014. Olympic legacy: the role of the youth. In Georgiadis K. The reinforcement of olympism through youth. Athens: IOA.
26. Georgiadis K. 2010. The implementation of Olympic education programs at world level. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, No. 41, p. 6711–6718.
27. Georgiadis K. 2008. The implementation of Olympic education programs at world level. *Sporto mokslas*, Nr. 4 (54), 32-39 p.
28. Garbauskaitė-Jakimovska J. 2014. Ugdymas dirbant su jaunimu: jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės paieškos. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, Nr. 9, 64-80 p.
29. Genys D. 2011. Nuo vertybinio idealizmo iki pragmatinės komercijos? Olimpinės vertybės ir jų kaita. *Sporto mokslas*, Nr. 1 (63), 5-12 p.
30. Goran B., Grimaldi C., Mitter S. ir kt. 2008. Mokymo pagrindai. Vilnius: Baltijos kopija.
31. Hatipoğlu R. 2017. The opinions of the principals about the effectiveness of value education and their suggestion about how to teach them. *Multidisciplinary Academic Conference*, 11th Mac.
32. Indrašienė V., Merfeldaitė O. 2012. Neformaliojo ugdymo organizavimas vaikų socializacijos centruose. *Pedagogika*, Nr. 108, 104-110 p.
33. Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra. 2015. Neformalusis ugdymas kuria universalesnę darbuotojų kartą [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą:
<<http://ec.europa.eu/epale/lt/neformalusis-ugdymas-kuria-universalesne-darbuotoju-karta>>

34. Jautakytė R. 2013. Peculiarities of children's extracurricular activities in Lithuania from 1940 to 1990. *Tiltai*, Nr. 2, 138-138 p.
35. Jovaiša L. 2007. Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
36. Jurkevičius J., Totoraitis R. ir kt. 2006. Suaugusiųjų švietimo praktika. Vilnius: Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
37. Karoblis P. 2013. Pjero de Kuberteno švietimo humanistinės ištakos, olimpinių žaidynių atgaivinimo idėjos. *Sporto mokslas*, Nr. 4 (74), 55-60 p.
38. Karoblis P. 2009. Lietuvos olimpinė akademija: už humanizmą, olimpizmo idealus. *Sporto mokslas*, Nr. 1 (55), 3-7 p.
39. Karoblis P. 2006. Olimpinio švietimo humanistinės ištakos, perspektyvos ir problemos. *Sporto mokslas*, Nr. 3 (45), 10-14 p.
40. Karoblis P. 2004. Olimpinio švietimo raidos tendencijos pasaulyje. *Sporto mokslas*, Nr. 3 (37), 3-6 p.
41. Karoblis P. 2003. Olimpiniis švietimas globalizacijos amžiuje: perspektyvos ir privalumai. *Sporto mokslas*, Nr. 3 (45), 1-14 p.
42. Karoblis P., Majauskienė D., Paulauskienė J. 2009. Mokinių požiūris į olimpinį sąjūdį ir olimpinės vertybes. *Sporto mokslas*, Nr. 4 (58), 56-62 p.
43. Karoblis P., Neseckienė I., Gudiškis A. ir kt. 2015. Olimpizmas mokykloje. Vilnius: LTOK.
44. Kull M., Kaibald L. 2015. Olympic education in the Estonian Olympic academy. In Georgiadis, K. Olympic values in education. Athens: IOA.
45. Kuzmickas B. 2001. Laimė, asmenybė, vertybės. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
46. Kvieskienė G. 2005. Pozityvioji socializacija: monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
47. Kvieskienė G., Petronienė O., Bitinas B. ir kt. 2006. Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas. Tyrimo ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. sausio 20 d.]. Prieiga per Internetą:
<http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf>
48. Legkauskas V. 2013. Vaiko ir paauglio psichologija. Vilnius: Vaga.
49. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. 2014. Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos 2014-2016 metų veiksmų planas [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. sausio 24 d.]. Prieiga per Internetą:
<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9a4c0fc0f09b11e3bb22becb572235f5>>
50. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. 2013. Neformaliojo vaikų švietimo finansavimo tobulinimo veiksmų planas 2014-2016 m. [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 m. sausio 24 d.]. Prieiga per Internetą:

- <<http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/NVS%20finansavimo%20tobulinimas%2009%2023%20sured%20%202.pdf>>
51. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. 2012. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. balandžio 9 d.]. Prieiga per Internetą:
<<http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/KONCEPCIJA%202012%2003%2029%20isak%20Nr.%20V-554.pdf>>
 52. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. 2011. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 24 d.]. Prieiga per Internetą:
<http://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Lietuvos-Respublikos-svietimo-istatymas_svietstrat.pdf>
 53. Lietuvos respublikos švietimo kontrolė. 2008. Švietimo sistemos reforma [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. vasario 25 d.]. Prieiga per Internetą:
<<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HcNkKvaOV9IJ:https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx%3Fid%3D1521+&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>
 54. Majauskienė D., Šukys S., Lisinskienė A. 2011. Spread of knowledge the integrated programme of olympic education. Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas, Nr. 1 (80), 42-48 p.
 55. Manitoba vyriausybė. 2008. Užklasinio ugdymo saugumo vadovėlis (Out-of-class safety handbook) [interaktyvus]. Canada. [žiūrėta 2018 m. kovo 20 d.]. Prieiga per Internetą:
<http://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/physlth/out_of_class/full_document.pdf>
 56. Malinauskas R. 2008. Sportuojančių Lietuvos kūno kultūros akademijos studentų vertybės. Sporto mokslas, Nr. 3 (53), 31-35 p.
 57. Martišauskienė E. 2007. Mokytojų vertybinės nuostatos ir jų sklaida pedagoginėje veikloje. Acta. Paedagogica. Vilnensia, Nr. 19, 135–146 p.
 58. Miškinis K. 2008. Trenerio pagalbininkas. Vilnius: Lietuvos sporto informacinis centras.
 59. Miškinis K. 2002. Sporto pedagogikos pagrindai. Kaunas: LKKA.
 60. Motiejūnas P. 2006. Olimpiniis sportas viešosios diplomatijos kontekste. Sporto mokslas, Nr. 3 (45), 5-10 p.
 61. Müller N. 2004. Olympic education [interaktyvus]. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics. [žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per Internetą:
<<http://olympicstudies.uab.es/lectures/web/pdf/muller.pdf>>
 62. Naul R. 2008. Olympic education. Maidenhead: Meyer and Meyer.
 63. Nheweyembwa T. 2015. Report on the activities of the Zimbabwe Olympic Academy 2013. In Georgiadis K. Olympic values in education. Athens: IOA.
 64. Nikolaus I. 2013. Olympic Education around the world. Sporto mokslas, Nr. 2 (72), 59-67 p.

65. Olimpinių vertybių ugdymo programa (Olympic values education programme) [interaktyvus]. 2014. Lausanne: IOC. [žiūrėta 2016 m. balandžio 14 d.]. Prieiga per Internetą: <http://www.olympic.org/Documents/Reference_documents_Factsheets/Olympic_Values_Education_Programme.pdf>
66. Pakalniškienė V. 2012. Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas. Vilnius: VU.
67. Pečiuliauskienė P., Rotmanas A. 2012. Suaugusiųjų neformalusis profesinis mokymas. Vilnius: ugdymo plėtotės centras.
68. Petronienė O. 2011. Neformalusis vaikų ugdymas kaip socialinis kultūrinis reiškinys. Socialinis ugdymas, Nr. 17 (28), 55-71 p.
69. Puišienė E., Deksnys V., Majauskas P. ir kt. 2002. Vaikų ir jaunimo olimpinis ugdymas. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
70. Puišienė E., Smalinskaitė I. 2000. Moksleivių žinios apie Fair Play – motyvas elgesio kultūrai formuoti. Sporto mokslas, Nr. 4 (22), 25–31 p.
71. Rauckienė A., Brazauskienė E., Barzdžiūkienė E. 2005. Neformaliojo ugdymo organizavimas Lietuvoje: teorinės ir prakseologinės dimensijos. Tiltai, Nr. 28, 99-107 p.
72. Ruškus J., Mažeikis G. 2007. Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas. Kritinė patirties ir galimybių Lietuvoje refleksija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
73. Ruškus J., Žvirdauskas D., Stanišauskienė V. 2009. Suvokiami ir patiriami neformaliojo švietimo tikslai. Tiltai, Nr. 4, 185-205 p.
74. Schiller P., Bryant T. 2004. Vertybių knyga: supažindinkime vaikus su 16 svarbiausių vertybių. Kaunas: Šviesa.
75. Skirmantienė J. 2013. Neformaliojo ugdymo svarba pozityviajai socializacijai. Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika, Nr. 7, 108-118 p.
76. Stonkus S. 2007. Per sportą – į pilietinę kultūrą. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras.
77. Stonkus S. 2002. Sporto terminų žodynas. Kaunas: LKKA.
78. Stonkus S. 2000. Olimpinis sportas: Olimpijos ir olimpinės žaidynės. Kaunas: Šviesa.
79. Survutaitė D. 2006. Papildomojo ugdymo koncepcija reformuotoje Lietuvos švietimo sistemoje XX a. pabaigoje. Tiltai, Nr. 4, 107-119 p.
80. Šarkauskienė A., Kaškevičiūtė I. 2018. Jaunųjų paauglių olimpinių vertybių interiorizacija. Sporto mokslas, Nr. 1 (91), 61-66 p.
81. Šarkauskienė A. 2015. 11 – 13 metų vaikų prigimtinių fizinių galių plėtotė neformaliai ugdant mokykloje: monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
82. Šarkauskienė A. 2013. Jaunųjų paauglių neformaliojo fizinio ugdymo mokykloje programa. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

83. Šarkauskienė A. 2012. Neformaliojo fizinio ugdymo poveikis jaunųjų paauglių prigimtinių fizinių galių kaitai. *Sporto mokslas*, Nr. 1 (67), 51-58 p.
84. Šarkauskienė A., Birontienė Z., Žilinskienė R. 2011. Jaunųjų paauglių darnaus fizinio vystymosi ugdymas neformaliojo būdu. *Sporto mokslas*, Nr. 4 (66), 50-56 p.
85. Šukys S. 2005. Socialiniai, etiniai, sporto aspektai. Kaunas: LKKA.
86. Šukys S. 2002. Socialiniai, moraliniai sporto sociologijos aspektai: mokomoji priemonė. Kaunas: LKKA.
87. Šukys S., Majauskienė D. (2014). Effects of an integrated Olympic education program on adolescent athletes' values and sport behavior. *Social behavior and personality*, Nr. 42(5), 811–822 p.
88. Šukys S., Majauskienė, D. 2012. Integruojanti vaikų ir jaunimo olimpinio ugdymo programa kaip mokyklos kultūros stiprinimo veiksnys. *Sporto mokslas*, Nr. 1 (67), 58-64 p.
89. Šukytė D. 2007. Neformalusis vaikų ugdymas ir jo realizavimui įtaką darantys veiksniai. *Socialinis ugdymas*, Nr. 3 (14), 79-87 p.
90. Talbot M. 2014. Olympism: the values of sport and the risks. In Georgiadis K. *The reinforcement of olympism through youth*. Athens: IOA.
91. Taljūnaitė M., Petronienė O. 2011. Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo geografinis veiksnys. *Filosofija. Sociologija*, Nr. 4, 455-465 p.
92. Tamošauskas P. 2000. Humanistiškai orientuotas studentų fizinis ugdymas: monografija. Vilnius: Technika.
93. Tamošauskas P., Morkūnienė V., Višinskienė D. 2008. Studentų kūno kultūra: teorija ir praktika. Vilnius: Technika.
94. Tarptautinis olimpinis komitetas. 2014. *Sporto administravimo vadovas*. [interaktyvus]. Vilnius: LOM. [žiūrėta 2019 m. vasario 24d.]. Prieiga per Internetą: <http://olimpinis.muziejus.ioa.lt/wp-content/uploads/2017/04/Sporto-administravimo-vadovas.pdf>
95. Teetzel S. 2014 Values-based approaches to Olympic education. *Sporto mokslas*, Nr. 1 (75), 28-32 p.
96. The Olympic Museum. 2013. *The Olympism and the Olympic Movement* [interaktyvus]. Lausanne: IOC. [žiūrėta 2018 m. balandžio 13d.]. Prieiga per Internetą: http://www.olympic.org/documents/reports/en/en_report_670.pdf
97. The Olympic Museum. 2011. *Hope: when sport can change the world* [interaktyvus]. Lausanne: IOC. [žiūrėta 2018 m. balandžio 15d.]. Prieiga per Internetą: http://www.olympic.org/Documents/Olympic_Museum/Education/DPHOPE/DP_Hope_EN_web.pdf

98. Tiemann H. 2014. Teaching Olympic and Paralympic values. *Sporto mokslas*, Nr. 4 (78), 29-32 p.
99. Tudor S. 2013. Formal - Non-formal – Informal In Education. *Social and Behavioral Sciences*, Nr. 76, 821-826 p.
100. Vaičekauskienė S. 2015. Jaunesniųjų paauglių požiūris į dorovines vertybes. *Acta. Pedagogica. Vilnensia*, Nr. 34, 62-73 p.
101. Vaitkevičius J., Miliūnienė L., Bakanovienė T. 2008. Neformalaus ugdymo organizavimas mokykloje ir už jos ribų: mokinių požiūrio analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 4 (20), 252-257 p.
102. Varkulevičius J. 2005. Olimpiečiai tarp mūsų. Šiauliai: Šiaurės Lietuva.
103. Vasiliauskas R. 2011. Mokymasis – vertybių ugdymo veiksnys: aksiologinės prasmės įžvalgos. *Acta. Paedagogica. Vilnesnia*, Nr. 27, 79-90 p.
104. Vasiliauskas R. 2005. *Vertybių pedagogika*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
105. Viešosios politikos ir vadybos institutas. 2007. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė: tyrimo ataskaita. Vilnius: Danielius.
106. Williams J., Toumbourou J., Williamson E et al. 2009. Violent and Antisocial Behaviors Among Young Adolescent in Australian Communities. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. vasario 24d.]. Prieiga per Internetą:
<https://www.aracy.org.au/publications-resources/command/download_file/id/161/filename/Violent_and_antisocial_behaviours_among_young_adolescents_in_Australian_communities_-_An_analysis_of_risk_and_protective_factors.pdf>
107. Žilionytė V., Poteliūnienė S. 2012. Olimpino ugdymo programos realizavimą Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose skatinantys ir apsunkinantys veiksniai. *Sporto mokslas*, Nr. 1 (67), 41-51 p.

SANTRAUKA

Kaškevičiūtė I. Jaunųjų paauglių olimpinių vertybių interiorizacija. Fizinio aktyvumo ir sporto pedagogikos studijų programos magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovė prof. dr. A. Šarkauskienė, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2019. – 72 p.

Raktiniai žodžiai: jaunieji paaugliai, olimpinės vertybės, neformalusis ugdymas.

Šiame darbe analizuojamas jaunųjų paauglių (5 klasės) olimpinių vertybių žinių, gebėjimų ir nuostatų ugdymas neformaliuoju būdu.

Tyrimo tikslas – nustatyti neformaliojo ugdymo įtaką jaunųjų paauglių olimpinių vertybių interiorizacijai.

Tyrimo metu buvo naudoti mokslinės – metodinės literatūros, anketinės apklausos, matematinės statistinės analizės metodai.

Anketinėje apklausoje dalyvavo Klaipėdos Hermano Zudermano gimnazija, Priekulės Ievos Simonaitytės gimnazija, Kretingos Simono Daukanto pagrindinė mokykla, Neringos gimnazija, Palangos Vlado Jurgučio pagrindinė mokykla, Skuodo Bartuvos progimnazija, Šilutės Pamario pagrindinė mokykla. Tiriamąją imtį sudarė 416 respondentų. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad apklausoje dalyvavo 13,5 % Klaipėdos miesto, 18,5 % Klaipėdos rajono, 8,7 % Kretingos rajono, 3,4 % Neringos, 17,8 % Palangos miesto, 13,7 % Skuodo rajono, 24,5 % Šilutės rajono savivaldybių 5-tų klasių mokiniai. Tyrimas atskleidė, kad 58,2 % respondentų dalyvauja neformaliajame fiziniame ugdyme (NFU), o 41,8 % - nedalyvauja. Anketinės apklausos metu mokiniai atsakinėjo į 35 klausimus, 5 demografinius ir 30 klausimų susijusių su olimpinėmis vertybėmis. Anketoje buvo išskirtos 5 pagrindinės olimpinės vertybės: tobulumas, pagarba, draugystė, džiaugsmas dėl įdėtų pastangų ir kilnus elgesys .

Matematinės statistinės analizės metodu buvo atlikta duomenų aprašomoji statistika bei atlikta procentinė grafinė analizė. Anketinė apklausa sudaryta įvertinant jaunųjų paauglių vertybių žinias, gebėjimus ir nuostatas, apskaičiuojant procentinius dažnius. Buvo išskirti 3 lygiai: žemas (iki 33 %), vidutinis (33-66 %), aukštas (66-100 %). Anketos patikimumui nustatyti buvo naudotas Cronbacho alfa (Cronbach's alpha) koeficientas. Rezultatų skirtumams tarp grupių įvertinti naudotas Mano - Vitnio (*Mann-Whitney*) rangų sumų kriterijus (U). Rezultatai buvo vertinami kaip statistiškai reikšmingi, kai reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$. Duomenys apdoroti taikant statistinių duomenų apdorojimo programos SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paketo 20.0 versiją.

Tyrimo metu nustatyta, kad mokinių žinių lygis apie olimpines vertybes *draugystė* ir *kilnus elgesys* yra aukštas. Olimpinės vertybės *džiaugsmas dėl įdėtų pastangų* – vidutinis, o atsakant į *tobulumo* žinių klausimus respondentų nuomonė išsiskyrė ir buvo nustatytas aukštas ir vidutinis lygis,

tokie pat rezultatai gauti ir apie vertybę *pagarbą*. Iš empirinio tyrimo galime matyti, jog mokinių gebėjimai vertybių atžvilgiu pasiskirstė nevienodai, nes olimpinės vertybės *draugystė* gebėjimai yra aukštame lygyje, o *džiaugsmo dėl įdėtų pastangų* – vidutiniame. Atsakant į gebėjimų klausimus apie *tobulumą* respondentų nuomonė nesutapo ir buvo nustatytas aukštas ir vidutinis lygis, tokie pat rezultatai gauti ir apie vertybę *pagarbą*, o olimpinės vertybės *kilnus elgesys* aukštas ir žemas. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, jog jaunųjų paauglių nuostatos taip pat, pasiskirstė nevienodai, nes olimpinės vertybės „Džiaugsmas dėl įdėtų pastangų“ nuostatos yra aukštame lygyje, tačiau vertybės „Kilnus elgesys“ - žemame lygyje. Atsakant į *tobulumo* žinių klausimus respondentų nuomonė išsiskyrė ir buvo nustatytas aukštas ir žemas lygis, tokie pat rezultatai gauti ir apie vertybę *pagarbą*, o vertybės „Draugystė“ aukštas ir vidutinis.

Lyginant lankančių ir nelankančių NFU respondentų rezultatus išsiaiškinta, kad lankančių NFU užsiėmimus statistiškai reikšmingai geresni rezultatai nustatyti analizuojant duomenis apie olimpines vertybes *tobulumas*, *pagarba*, *draugystė*, *džiaugsmas dėl įdėtų pastangų* ir *kilnus elgesys*, o nelankančių NFU statistiškai reikšmingų rezultatų nebuvo nustatyta.

SUMMARY

Kaškevičiūtė I. The Interiorization of Young Adolescents' Olympic Values. Final thesis of Physical Activity and Sport Pedagogy Master degree studies. Supervisorprof. A. Šarkauskienė, PhD, Klaipėda University: Klaipėda, 2019. – 72 p.

Keywords: young adolescents, Olympic values, non-formal education.

This paper analyzes the development of the Olympic values knowledge, skills and attitudes of young adolescents (5th grade pupils) in non-formal education.

The aim of the study was to determine the impact of non-formal education on young adolescents for interiorization of Olympic values.

The following methods were used in this study: theoretic analysis of scientific literature, questionnaire, and mathematical statistical analysis.

The study included students from Klaipėda Herman Zuderman gymnasium, Priekulė Ieva Simonaitytė gymnasium, Kretinga Simon Dach lower secondary school, Neringa gymnasium, Palanga Vladas Jurgutis lower secondary school, Skuodas Bartuva progymnasium, Šilutė Pamarys lower secondary school. 416 respondents (5th grade students) took part in the survey. 13,5 % students were from Klaipėda city, 18,5 % from Klaipėda district, 8,7 % from Kretinga district, 3,4 % from Neringa town, 17,8 % from Palanga, 13,7 % from Skuodas district, 24,5 % from Šilutė district. The study found that 58,2 % of the students are involved in non-formal physical education (NFPE) and 41,8 % are not involved. The students answered the survey questionnaire which consisted of 35 questions: 5 demographic questions and 30 questions related to the Olympic values. The questionnaire included five groups of Olympic values questions: excellence, respect, friendship, joy of effort and fair play.

Mathematical statistical analysis was used for the descriptive statistics of data followed by percentage graphical analysis. The questionnaire was conducted by assessing the knowledge of values, skills and attitudes calculating the percentage rate. 3 levels have been found: low (up to 33%), medium (33-66 %) and high (66-100 %). To ensure the reliability of the questionnaire Cronbach's alpha coefficient has been used. To identify statistically significant difference between the groups Mann-Whitney U test was used. The results were considered statistically significant at the level of significance $p < 0,05$. The data obtained were processed using statistical data processing program SPSS (Statistical Package for Social Sciences) package 20.0 version.

The results of the survey have shown that the students' knowledge of the Olympic values of *friendship and fair play* is very good. Olympic value of *joy of effort* is mediocre, whereas the

answers of respondents towards *excellence* have distinguished and the attitude was referred to very good and quite good. The same result was found with the attitude towards *respect*. The study found that the attitudes of young adolescents are unevenly distributed: attitudes towards *friendship* are very good, attitudes towards *joy of effort* are just good. Having the results of attitude towards *excellence*, the study found that the opinion of the respondents was also uneven as it showed very good and mediocre results. The same results were towards *respect*, whereas the attitudes towards *fair play* were very good and rather poor. The study has shown uneven distribution of the respondents' skills in Olympic values: the skills in *joy of effort* are very good, however the skills in *fair play* are very poor. The study found that the attitudes of young adolescents' towards *excellence* are unevenly distributed: very good and poor, the same results were found towards the attitudes of *respect*. The study also found that the skills in *friendship* are very good and quite good.

The respondents who are involved in non-formal physical education and those who are not involved in non-formal physical education were compared. Statistically significant differences were found: the students involved in non-formal activities had higher values of *excellence*, *friendship*, *respect*, *joy of effort* and *fair play*, whereas for students not involved in non-formal activities the statistically significant differences were not found.